

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HALK EĞİTİMİ BİLİM DALI

**7-11 YAŞ AİLE EĞİTİMİ KURS PROGRAMININ
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

GÜLNUR AVŞAROĞLU

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
HALK EĞİTİMİ BİLİM DALI

**7-11 YAŞ AİLE EĞİTİMİ KURS PROGRAMININ
ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

GÜLNUR AVŞAROĞLU

Danışmanı: PROF. DR. OZANA URAL

İstanbul, 2019

**Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.
© 2019**

ONAY

Gölnur AVŞAROĞLU tarafından hazırlanan “7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programının Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi” konulu bu çalışma, 14/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

TEZ DANIŞMANI Prof. Dr. Ozana URAL

.....

JÜRİ ÜYESİ Prof. Dr. Sefer ADA

.....

JÜRİ ÜYESİ Doç. Dr. Gönül SAKIZ

.....

ÖZGEÇMİŞ

1999	Sakarya Kız Meslek Lisesi
2000-2004	Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı
2004-2005	Sakarya Üniversitesi Özel İlköğretim Okulu Okul Öncesi Öğretmeni
2005-2008	Sakarya Sapanca Halk Eğitimi Merkezi
2008	Ahmet Kutsi Tecer İlköğretim Okulu
2008 - 2010	Kadıköy Halk Eğitimi Merkezi (Bakanlık Görevlendirmesi; 0-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs programı MEB Yazım Komisyonu)
2010	Kartal Halk Eğitimi Merkezi ve Akşam Sanat Okulu

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Görev Yaptığı Kurum: Kartal Halk Eğitimi Merkezi ve Akşam Sanat Okulu
e-posta: gulnurtok@gmail.com

ÖNSÖZ

Bu araştırma ile 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı'nın mevcut durum analizini yapmak, öğretmen görüşlerine göre karşılaşılan güçlükleri ortaya çıkarmak ve 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı'nın daha nitelikli yapılabilmesi için iyileştirmeye açık alanların belirlenmesi amaçlanmıştır.

Aile eğitimlerine ilişkin araştırmalar sonucunda çocuklara yapılan yatırımların toplumsal faydaya dönüştüğünü, bireysel ve toplumsal kalkınmaya destek sağladığını, aile içi iletişimi güçlendirdiğini, ebeveynlerin entelektüel birikimini arttırdığını ve annelerin kendilerine güven kazanmasını sağlayarak çocukların sağlıklı gelişimlerine büyük katkılar yaptığını göstermektedir.

Bu bağlamda yapmış olduğum bu çalışma ile 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı'nın daha nitelikli yapılabilmesi için iyileştirmeye açık alanların belirlenerek açık alanlara ilişkin önerilerin neler olacağı araştırılmıştır.

Yüksek lisans öğrenimim ve tez çalışmam boyunca çalışmalarımnda her türlü katkıyı ve danışmanlığını esirgemeyen, bilgisini ve tecrübesini paylaşıp bana rehberlik yapan Sayın Hocam Prof. Dr. Ozana URAL' a desteklerinden ötürü teşekkürü bir borç bilirim.

Yüksek lisans öğretimim sürecinde derslerime girerek bana destek olup bilimsel yolculuğuma katkı veren Prof. Dr. Sefer ADA' ya ve Doç. Dr. Gönül SAKIZ' a teşekkür ederim.

Çalışmam süresince benden yardım ve desteklerini esirgemeyen çalışma arkadaşlarım Reyhan POYRAZ ÖNAL' a ve Cemil KURT' a teşekkür ederim.

Sevgili eşim Fazıl Hüsnü AVŞAROĞLU'na bana olan ilgisini ve sabrını her daim yüksek tutup moral verdiği, her alanda katkı sağladığı için de sonsuz teşekkür ediyorum.

Bu süreçte hayatıma giren sevgili oğullarım Kaan Arda ve Almir Uras iyi ki varsınız, sizleri seviyorum.

Gülnur AVŞAROĞLU-İstanbul

ÖZET

Milli Eğitim Bakanlığı 2010 yılında “0-18 Yaş Aile Eğitimi” programını 0-18 yaş çocuğu olan ailelere uygulamaya başlamıştır. Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü’ne bağlı olarak Halk Eğitimi Merkezleri’nde uygulanan bu program dört alt programdan oluşmaktadır. Çocukların yaş ve gelişim özelliklerine göre oluşturulan bu program 0-3 yaş, 3-6 yaş 7-11 yaş ve 12-18 yaş arası çocuğu olan anne babaları, çocuklarının gelişimleri ve eğitimlerinde desteklemek için hazırlanmıştır. Anne babaların çocukların ilk eğitimi oldukları düşünüldüğünde ebeveynlerin eğitilmesinin önemli olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle söz konusu kurs programını uygulamak için Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü’nün yetiştirmiş olduğu formatörler tarafından öğretmenlere 0-18 Yaş Aile Eğitimi eğitimleri verilerek Halk Eğitimi Merkezleri’nde bu kursları açmaları sağlanmıştır.

Bu araştırmada 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı’nı uygulayan öğretmenlerin programla ilgili görüşlerinin neler olduğunun incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırma kapsamında Halk Eğitimi Merkezleri’nde aile eğitimi kurs programında görev yapan öğretmenlerin 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı ile ilgili görüşleri çerçevesinde bir değerlendirmesi yapılarak, uygulamaya yönelik olarak iyileştirmeye açık alanlar ve bunlara ait çözüm önerileri araştırılmıştır.

Halk Eğitimi Merkezlerinde görev yapan ve Aile Eğitimi Kurs Programı’nı uygulayan öğretmenlerin program hakkında görüşlerini almak üzere araştırmacı tarafından anket geliştirilmiştir. Anket açık uçlu çeşitli önermelerden oluşmuştur. Ankete verilen cevaplar içerik analizi ile çözümlenmiştir. Kategoriler ve temalar yüzde ve frekans ile oranlanmıştır.

Araştırmadan elde edilen veriler ışığında 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı’nı uygulayan öğretmenlerin programla ilgili şu bulguları elde edilmiştir: Aile eğitimi kurs programı kurs öğretmenleri tarafından etkili ve verimli bulunmaktadır; aile eğitimi kurs programının ailelere olumlu yönde katkıları vardır. Ayrıca kurs programının geri dönütleri noktasında eğitim içeriğinin ve mevzuatın geliştirildiği, 7-11 yaş çocuk davranışlarına pozitif yönde katkı yaptığı, kurs öğretmenlerinin mesleki motivasyon ve iş doyumunu yükselttiği ve bireylerin toplumsal gelişim sürecine

katkıları olduğu ifade edilmiştir. Bunun yanında programın genel özellikleri, amaçları, kapsamı, uygulama süreci ve bu sürece ait güçlükler olduğu belirtilmiştir.

Ayrıca uygulamada rastlanan problemlerin çözümüne ilişkin çeşitli öneriler ifade edilmiştir. Bunlar arasında aile eğitimi kurs programının niteliğini artırmak ve eğitimcileri daha etkin kılmak için yapılacak yasal düzenlemelerle aile eğitimi kurs öğretmenlerinin özlük haklarının geliştirilmesi ve korunmasıyla ilgili çalışmalar yapılmasını söylemektedirler. Halk eğitimi merkezlerine aile eğitimcisi kadrosu açılması, aile eğitimi kursunun tanıtımı konusunda eksiklikleri giderecek projeler geliştirilmesi önermektedirler. Yine örgün eğitim okullarında yaş grupları düzeyinde aile eğitimi programının zorunlu kılınması, aile eğitimi öğretmenliği adı altında üniversite bünyesinde bölüm açılması ve mevcut eğitimcilerin istihdamının sağlanarak aile eğitimi öğretmeni unvanı verilmesinin sağlanması da öğretmenler tarafından ileri sürülmüştür. 7-11 yaş aile eğitimi kurs programı hakkında öğretmenler tarafından ileri sürülen görüşlerin eğitimciler tarafından değerlendirilerek kurs programının iyileştirilmesi sağlanabilir.

Anahtar Sözcükler: Aile Eğitimi, 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı, Kurs Öğretmenleri, Halk Eğitimi Merkezi.

ABSTRACT

In 2010, the Ministry of National Education launched the "0-18 Age Family Education -18 program. This program, which is implemented in Public Education Centers depending on the General Directorate of Lifelong Learning, consists of four sub-programs. This program, which is formed according to the age and developmental characteristics of children, has been prepared to support parents who have children between 0-3 years, 3-6 years, 7-11 years and 12-18 years of age, in their children's development and education. Considering that parents are the first educators of children, the fact that education of parents is important is revealed. For this reason, by the formators of General Directorate of Lifelong Learning in order to implement the course program, teachers were given 0-18 Age Family Education trainings to open these courses in Public Education Centers.

In this study, it is aimed to examine what the opinions of the teachers who apply the 7-11-year-old Family Education Course Program are related to the program. Within the scope of the research, the teachers working in the family education course program in the public education centers were evaluated within the framework of their opinions about the 7-11 year old family education course program and the open spaces for improvement and the solution proposal for them were searched.

The questionnaire was developed by the researcher in order to get the opinions of the teachers working in Public Education Centers and applying the Family Education Course Program. The questionnaire consists of various open-ended propositions. The answers to the questionnaire were analyzed by content analysis. Categories and themes are rated with percentage and frequency.

The following results were obtained from the teachers' perceptions about the program that applied the 7-11-year-old Family Education Course Program in the data obtained from the study; The family education course program is effective and efficient by the course teachers, and the family education course program contributes positively to the families. It is also said that at the point of return of the course program, the content of education and legislation is developed, that it contributes positively to the behavior of 7-11 year old children, that the course teachers have increased their

professional motivation and job satisfaction and that they contribute to the social development process. However, the program's general characteristics, objectives, scope, implementation process and difficulties with this process are stated.

In addition, various suggestions for solving the problems encountered in practice have been expressed. Among them, the legal arrangements to increase the quality of the family training course program and make the trainers more effective are said to work on the development and protection of the personal rights of family training course teachers. It is recommended to develop projects that will lead to the opening of family training staff to the public education centers and the introduction of the family education course. It has also been suggested by teachers that enactment of a family education program at the level of age groups in formal education schools, opening of departments within the university under the name of family education teacher and provision of the title of family education teacher by providing employment of existing teachers. The opinions put forward by the teachers about the 7-11 year old family education course program can be evaluated by the trainers and the course schedule can be improved.

Keywords: Family Education, 7-11 Age Family Education Course Program, Course Teachers, Public Education Center.

İçindekiler

ONAY.....	iii
ÖNSÖZ	v
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	viii
ÇİZELGELER LİSTESİ	xiii
TABLOLAR LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR	xvi
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.2. AMAÇ	7
1.3. ÖNEM.....	8
1.4. SINIRLILIKLAR	8
1.5. VARSAYIM	8
1.6. TANIMLAR	9
BÖLÜM II: ALAN YAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	10
2.1. YETİŞKİN EĞİTİMİ PROGRAMI OLARAK AİLE EĞİTİMLERİ.....	10
2.1.1. Yetişkin Eğitimi.....	10
2.1.2. Aile Eğitimi	11
2.1.3. Aile Eğitimini Gerektiren Nedenler	15
2.2. AİLE.....	16
2.2.1. Ailenin Tanımı.....	17
2.2.2. Ailenin Özellikleri	19
2.3. AİLE VE ÇOCUK EĞİTİMİ	20
2.4. 7-11 YAŞ ÇOCUKLARININ ÖZELLİKLERİ.....	22
2.4.1. Bedensel Büyüme ve Gelişme	22
2.4.2. Zihinsel Gelişme	22
2.4.3. 7-11 Yaş Çocuklarının Gelişimlerinde Dikkati Çeken Özellikler.....	24

2.4.3.1. Benlik Gelişimi.....	24
2.4.3.2. Okuma Yazma ve Aritmetik Becerilerinin Kazanılması.....	26
2.4.3.3. Okul Çağındaki Arkadaş İlişkileri	27
2.5. AİLE VE ÇOCUK ETKİLEŞİMİ.....	28
2.6. AİLE KATILIMI.....	32
2.7. MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI TARAFINDAN ÜLKEMİZDE UYGULANAN AİLE EĞİTİMİ PROGRAMLARI.....	35
2.7.1. Milli Eğitim Bakanlığının Aile Eğitimi Kurs Programına Yönelik Yaptığı Faaliyetler	35
2.7.1.1. Milli Eğitim Bakanlığının Aile Eğitimi Kurs Programına Yönelik 2010 Yılına Kadar Yaptığı Faaliyetler	36
2.7.1.2. 2010 Yılı ve Sonrası Aile Eğitimi Programı	40
2.8. YURTIÇİNDE AİLE EĞİTİMİ PROGRAMLARI İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	46
2.9. YURTDIŞINDA AİLE EĞİTİMİ PROGRAMLARI İLE İLGİLİ YAPILAN ARAŞTIRMALAR	59
BÖLÜM III: YÖNTEM	64
3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	64
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM	64
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	65
3.4. VERİLERİN TOPLANMASI.....	65
3.5. VERİLERİN ÇÖZÜMLENMESİ	66
BÖLÜM IV: BULGULAR.....	68
4.1. KURS ÖĞRETMENLERİNİN KİŞİSEL ÖZELLİKLERİNE YÖNELİK BULGULAR.....	68
4.2. KURS ÖĞRETMENLERİNİN MESLEKİ ÖZELLİKLERİNE YÖNELİK BULGULAR.....	72

4.3. AİLE EĞİTİMİ KURSUNUN ÖZELLİKLERİNE YÖNELİK NİTEL BULGULAR.....	77
4.3.1. Programın Genel Özelliklerine İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri .	77
4.3.2. Programın Amaçlarına İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri	80
4.3.3. Programın Kapsamına İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri	85
4.3.4. Programın Uygulama Sürecine İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri .	89
4.3.5. Programı Uygulamada Karşılaşılan Güçlüklerle İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri.....	93
BÖLÜM V: SONUÇ	97
5.1. Yargı	97
5.2. Tartışma	102
5.3. Öneriler	112
5.3.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler	113
5.3.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler.....	113
KAYNAKLAR	115
EKLER	122

ÇİZELGELER LİSTESİ

Çizelge No	Çizelge Başlığı	Sayfa No
Çizelge 1:	<i>Bilgi Toplama Aracına Verilen Cevapların Dağılımları .....</i>	66
Çizelge 2:	<i>Programın Genel Özelliklerine İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri .....</i>	76
Çizelge 3:	<i>Programın Amaçlarına İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri .....</i>	80
Çizelge 4:	<i>Programın Kapsamına İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri .....</i>	84
Çizelge 5:	<i>Programın Uygulama Sürecine İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri ....</i>	88
Çizelge 6:	<i>Programı Uygulamada Karşılaşılan Güçlüklerle İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri .....</i>	92

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo No	Tablo Başlığı	Sayfa No
Tablo 4.1:	Kurs Öğretmenlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri.....	67
Tablo 4.2:	Kurs Öğretmenlerinin Yaş Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri.....	68
Tablo 4.3:	Kurs Öğretmenlerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri	68
Tablo 4.4:	Kurs Öğretmenlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri	68
Tablo 4.5:	Kurs Öğretmenlerinin Eğitim Durumu Hal Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri.....	69
Tablo 4.6:	Kurs Öğretmenlerinin Branş Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri.....	70
Tablo 4.7:	Kurs Öğretmenlerinin “Çocuğunuz Var mı?” Değişkenine ait Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri.....	70
Tablo 4.8:	Kurs Öğretmenlerinin Gelir Durumu Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri	70
Tablo 4.9:	Kurs Öğretmenlerinin Aile Eğitimi Kurs Programı Öğretmenliğine Gönüllü Olup Olmadığı Değişkenine ait Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri	71
Tablo 4.10:	Kurs Öğretmenlerinin Daha Önce Katıldığı Aile Eğitimi Programı Değişkenine ait Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri	72
Tablo 4.11:	Kurs Öğretmenlerinin Açtığı Kurs Sayısı Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri.....	72

Tablo 4.12: Kurs Öğretmenlerinin Aile Eğitimi Alanında Açtığınız Kaçınıcı Kurs Değişkenine ait Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri	73
Tablo 4.13: Kurs Öğretmenlerinin Aile Eğitimi Alanı Dışında Kurs Açıp Açmadığı Değişkenine Göre Demografik Bilgiler ve Yüzdeleri	73
Tablo 4.14: Kurs Öğretmenlerinin Aile Eğitimi Kursuna Katılan Aile ve Velilerin Katılımlarını Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirdiği Bilgiler ve Yüzdeleri	74
Tablo 4.15: Kurs Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyonu Aldığı Yere Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri.....	75
Tablo 4.16: Kurs Öğretmenlerinin Androgojik Formasyon Eğitimi Kursu Alıp Almadığı Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri	76

KISALTMALAR

AÇEP	: Anne-Çocuk Eğitim Programı
AEP	: Aile Eğitim Programı
AÖF	: Açık Öğretim Fakültesi
ASAGEM	: Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
ÇYGM	: Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GAP	: Güney Doğu Anadolu Projesi
GEP	: Gelişimsel Eğitim Programı
HEM	: Halk Eğitimi Merkezi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OVCEP	: Okul Öncesi Veli Çocuk Eğitimi Programı
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TDK	: Türk Dil Kurumu
TRT	: Türkiye Radyo Televizyon Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
ZEP	: Zihinsel Eğitim Programı

BÖLÜM I: GİRİŞ

Günümüz dünyasında yetişkinler yaşam boyu ilgi ve ihtiyaçları çerçevesinde eğitime alma eğilimi göstermektedir. Kimin yetişkin olarak kabul edildiği ve yetişkinliğin ne olduğu üzerinde sıklıkla durulan kavramlardandır.

Yetişkinlik kavramı daha çok “bağımsızlık” ile ilgili bir kavramdır. Zorunlu eğitimi bitirme, evlenme, sürücü belgesi alma, askere alınma gibi durumlarda belirlenen yaş sınırına ulaşan bireyler, tam zamanlı çalışan, evli bir eş, anne veya baba olan, genel olarak toplumda kendi yaşamlarını yönetme sorumluluğunu üstüne alan bireyler, genel olarak yetişkin kabul edilmektedir (Bülbül, 1991).

Yetişkin eğitimi hayatın hemen her alanında insanların eğitime, gelişimine katkıda bulunan bir alandır. Bu anlamda yetişkin eğitime ait tanımlar literatürde farklı olarak ele alınmaktadır. Ural (1997)’a göre yetişkin eğitimi; yetişkin olarak kabul edilen kişilerin ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda, yaşam boyu yetenek, bilgi, beceri ve davranışlarını geliştirmeye yardımcı olan, örgün eğitimin dışında veya yanı sıra yapılan, düzenli eğitim programlarıdır.

Yetişkin eğitimi uluslararası kuruluşlar (OECD, UNESCO vb.) tarafından, değişik ölçütlere göre tanımlanabilmektedir. Bu tanımlar çerçevesinde yetişkin eğitimi şu şekilde tanımlanabilir: yetişkin eğitimi, içinde yaşadıkları toplum tarafından yetişkin olarak nitelendirilen bireylerin, sahip oldukları yeteneklerini geliştirmelerini; genel ve mesleki bilgi ve becerilerini geliştirerek artırmalarını; değişen yaşam koşullarına ve toplumsal gelişmelere uyum sağlamalarını, böylece kişisel gelişim ve gerçekleştirmelerini sürdürmelerini amaçlayarak, onların ihtiyaç duydukları öğrenme yaşantılarını karşılamak için gerçekleştirilen yetişkinlere yönelik her türlü amaçlı, planlı ve düzenli eğitim etkinliklerinin ve programlarının tümünü belirtir (AÖF, 2011).

Yetişkin eğitimi, yetişkin olarak düşünülen kişilerin yeteneklerini geliştirmelerine, bilgilerini artırmalarına, teknik veya mesleki yeterliliklerini iyileştirmelerine, tutum ve davranışlarını hem kişisel gelişim bakımından, hem de dengeli ve bağımsız bir toplumsal, ekonomik ve kültürel gelişmeye katılma bakımından değiştirmelerine olanak

sağlayan düzenli eğitim süreçlerinin tümünü ifade eder (Titmus ve diğerleri, 1985; Akt. Yazar, 2012).

Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere yetişkin eğitimi çok farklı şekillerde ele alınabilen geniş bir alanla ilgilidir. Bu geniş alan içinde çok farklı programlar bulunmaktadır. Bunlar; okuma yazma, aile eğitimi, mesleki ve teknik eğitim, güzel sanatlar eğitimi, sosyal hizmetler eğitimi vb. programlardır.

Bu program alanları içinde aile eğitimi önemli bir yere sahiptir. Aile, anne-baba veya eş anlamıyla ebeveyn, anne-babalık adlarıyla anılan ve aile/anne-baba eğitimi olarak kullanılan terimden genel olarak kastedilen; anne-babalara veya bu rollerden birini üstlenen yetişkinlere çocuk veya çocuklarıyla birlikte iyi bir yaşam sürdürmeleri için daha bilgili, ilgili sorumluluk sahibi, mutlu, sağlıklı aileler olmak üzere bilgi vermeyi, bunun için gerekli becerileri kazanmaları için yol göstermeyi, rehberlik etmeyi içeren çeşitli eğitim programlarıdır (Ural, 2010). Çocuklarıyla ilgili bir eğitim programına katılan anne-baba yetişkin olduğu için konu çocuklar da olsa, katılımcıların “yetişkin” özellikleri eğitim programında dikkate alınmalıdır (Ural, 2010).

Genel olarak anne-baba ve çocuk/çocuklardan oluşan aile kavramı çeşitli araştırmacılar tarafından tanımlanmıştır. Bu tanımlar üzerinde ortaklaşa bir birliktelik sağlandığı söylenebilir. Bu tanımlara baktığımızda:

Aile, evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birliktir (TDK, 2016). Bu birlik çocuğu en iyi tanıyan, onunla en uzun zamanı geçiren kişilerden oluşur. Çocuğun karmaşık gelişim süreci içinde ilk deneyimlerini edindiği çevre ve ilk etkileşimde bulunduğu ortam ailedir (Üstünoğlu, 1990). Bu nedenle, çocuğun yaşamında ailenin önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu rolün yeterince yerine getirilmesi ailenin eğitilmiş olmasını gerektirmektedir. Aile eğitimi, bir destek düzenlemesi olarak ya da yetersizlikten etkilenmiş tüm çocuklar için önemlidir (Vuran, 2000).

Aile, en küçük toplum birimi olarak toplumsal sistemin bir alt sistemini oluşturmaktadır. Ailenin; çocuğun bilinç gelişimi, duygu ve bedensel gelişimi ile sosyal yönden gelişimi üzerine etkisi doğum önceki dönemle birlikte başlayıp yaşamı boyunca etkisini göstermektedir. Aile içinde anne-baba-çocuk ilişkisinin niteliği ile bu ilişkilerde

anne ve babanın çocuğa karşı rol model olduğu davranışlar çocuğun gelişiminde belirleyici rol olmaktadır (Şahin, 2007).

Yavuzer (1993a)'in de ifade ettiği gibi “aile, çocuk için birinci derece bilgi kaynağı ve davranışlarına ve ilişkilerine model teşkil etmektedir. Çocuk iletişim kurmayı, kişisel ve kültürel değeri ve inançları öğrenmeyi aileden öğrenir. Bu anlamda dünyadaki karmaşık ilişkileri yaşamayı ailesinden öğrenir ve ailesi sayesinde ait olma hissi yaşar, kişisel saygı kazanır. Bu konuları önemseyen ebeveynler, sağlıklı ve üretken çocuklar yetiştirir.”

Darıca (2002)'da, aile içi ilişkilerde doyum sağlayabilen anne-baba tarafından desteklenen çocukların, daha uyumlu bir kişilik geliştirerek, toplumda uyumlu ilişkiler sürdürebildiklerini, grup çalışmalarına katılabildiklerini, öz saygılarını geliştirerek başkalarının haklarına saygı gösterdiklerini, sorumluluk alabilmeyi öğrendiklerini ifade etmektedir.

Çocuğun eğitim sürecinde, etkileşim içinde bulunduğu ailesi, sosyal çevresi en az okul kadar önemli ve belirleyicidir. Bireyin yetişmesinde en büyük güç ve işlev ailesidir. Toplumun en küçük birimi olan ailenin yerini bireyin yaşamında hiçbir şey dolduramaz. Anne ve babalar çocuklarının eğitim ve gelişim sürecinin doğal üyeleridir. Aile kavramının önemini kurumsal düzeyde birey üzerindeki etkisinin ne denli kalıcı ve biçimlendirici olduğunu düşünürsek, önemi ortaya çıkmaktadır. Doğa gereği birey kendi ailesini seçme şansına sahip değildir. Ancak bireylerin toplumsal ve ruhsal açıdan sağlıklı yetişebilmeleri için uygun ortamların kurulması ve sürdürülmesi, ailenin bilgili ve bilinçli davranmasına bağlıdır (Yavuzer, 1993b). Burada çocuğun ilk öğretmenleri olan anne ve babaların çocuk eğitimini bilinçli bir şekilde yapmalarının çocukların gelecekte sağlıklı bireyler olarak yetişmelerinde çok önemli olduğu bir gerçektir.

Collinsworth ve diğeri'nin (1996)'de söylediği gibi; ana-baba eğitimi, aile ilişkileriyle birlikte çocuk yetiştirme anlayışını ileri seviyeye taşımak için gereken iletişim becerilerini kazandırmanın yoludur. Ana-baba eğitimlerinin etkin olmasının sağlanması için ana-babalara, çocuklarının doğumdan ergenliğe kadar olan gelişiminin ve sürekli eğitiminin kavrayışı yavaş yavaş verilmelidir. Ana-babalar okul öncesi ve ilköğretim dönemlerinde rollerini yerine getirebilmeleri konusunda yardımcı olan mevcut çabalar devam etmelidir. Ek olarak, ana-babalar için hazırlanan müfredatın veya hazırlanan

etkinliklerin kapsamı, ayrıca ortaokul ve lise öğrencilerinin ailelerini de içine alacak biçimde hazırlanan yenilikçi programlar ve etkinlikler şeklinde genişletilmesi gerekmektedir.

Hepimizin bildiği gibi ‘bir çocuğu yetiştirmek, bir köy kurmak kadar zaman alır’ (Fowler ve Corley, 1996). Her şeyden önce ailelerin öğrendikleri iletişim becerilerini etkin bir şekilde kullanabilmeleri için, var olan veya ortaya çıkarılan becerilerin ne zaman ve nerede kullanacaklarını bilmeleri önemlidir (Gordon, 1997). Gordon’ın da ifade ettiği gibi ‘Anababalık’ bilim adamlarının ‘model’ olarak adlandırdıkları kuramlardan da öğrenilebilir. Ancak model doğru anlaşılamazsa, becerilerde doğru kullanılamaz. Bunun içindir ki kazanılmış olan becerilerin aile içi etkileşimde ve iletişimde etkin kullanılabilmesi için ailelere yönelik programların uygun ortamlar kanalıyla yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Aile sağlıklı ise, çocuk kendini geliştirmeye her yönden yönelecektir. Aile sağlıklı olmayan iletişim ortamları içerisinde ise çocuk, iyi bir anne-baba modelinden yoksun büyür; sevgi karşılığı olarak nefreti, dostluk karşılığı olarak kavgayı, yardımlaşma karşılığı olarak egoizmi, ahlak karşılığı olarak serkeşliği öğrenir. Bu durumdan hem aile hem de toplum büyük zarar görür (Stekel, 1997). Çocuğun kendini gerçekleştirme olanağı bulması anlamda yapılandırılmaz. Olgun ana-babalardan oluşan sağlıklı aile ortamlarında etkili iletişim vardır. Etkili iletişim sağlıklı aile ortamı yaratır ve bu ortamın devam etmesini sağlar (Cüceloğlu, 1997). Ayrıca ana-babaların birlikte karar almalarını ve uygulamalarını pekiştirir. ‘Ana-babalar, çocuklarına uygulayacakları davranışların hangisinin doğru veya yanlış olduğuna birlikte karar vermelidirler’ (Clerk, 1996). Böylece toplum için sağlıklı nesillerin oluşması yönünde etkin bir yol izlenmiş olunur.

Aile eğitimlerine yönelik yapılan araştırmaların ortak yaklaşımı olarak; çocuklara yapılan yatırımların toplumsal katkıyı artırdığını, bireysel ve toplumsal kalkınmaya katkı sağladığını, ebeveyn iletişimini güçlendirdiğini, anne açısından motivasyonu güçlendirdiğini ve güven kazandırdığını, çocukların okuldaki başarısını yükselttiğini göstermektedir.

Aile eğitimlerine yönelik yapılan bilimsel çalışmaların gösterdiği aile ve çocuğa yönelik faydanın farkında olan MEB tüm ülkede ailelere yönelik bir aile eğitim programı geliştirme çalışması başlattı.

¹ Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü 2006-2010 yılları arasında “Ülke Programı Eylem Planı” çerçevesinde çocukların yetiştirilmesi temasında etkili anne-babalık eğitimleri koordinatörlüğünü yürütmüştür.

Genel müdürlük çalışmalarında ulusal aile eğitimi politika ve stratejileri belirleyerek süreci yapılandırmıştır. Özellikle ayrılan bütçe ve kaynağın aile eğitiminde etkili ve verimli kullanılabilmesi, hizmetlerin tekrarlarının (üst üste binmesi) önüne geçebilmek için çocuklar ile ailelere verilecek bakım, koruma, sağlık, eğitim, danışmanlık hizmetlerini disiplinler arası ve bütüncül bir şekilde ele alarak, 0-18 Yaş Aile Eğitimi Programlarını geliştirilmiştir. Çalışmalar bu alanda hizmet üreten paydaşlarla katılımcı bir anlayışla tamamlanmıştır. Aynı süreç “Ülke Programı Eylem Planı(2011-2015)” ele alınarak, 0- 18 Yaş Aile Eğitim Programı’nın sürdürülebilirliği ve yaygınlaştırılması çalışmalarına dâhil edilmiştir.

Aile eğitimlerinin yararları göz önünde tutulduğunda ülkemizde birçok kurum aile eğitim programı çalışmaları yapmıştır. Bu kurumlar arasında Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Sosyal Politikalar Bakanlığı bulunmakta, Gazi Üniversitesi, Marmara Üniversitesi vb. üniversiteler, Kadıköy, İSMEK vb. gibi yerel yönetimler başta gelmektedir.

“Aile Eğitim Programı (AEP)” Üniversiteler, STK lar ve koordinatörlüğünü MEB Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğünün yaptığı 0-18 yaş arasında çocuğu olan, bebek bekleyen anneler, çocuk sahibi olmayı düşünen ve çocukların bakımı ile sorumlu yetişkinler için hazırlanmış bir programdır. Programın genel amacı; ülke genelinde 0-18 yaş arasında çocuğu olan anne-babaların “anne-babalık becerileri” nin geliştirilmesi ve böylece aile içi ilişkilerin güçlendirilmesi yoluyla çocuğun ve ergenin var olan potansiyelini kullanmasını sağlamaktır. Program ara başlıklara bölünerek; “0-3 Yaş Aile Eğitimi Programı”, “3-6 Yaş Aile Eğitimi Programı”, “7-11 Yaş Aile Eğitimi Programı” ve “12-18 Yaş Aile Eğitimi Programı” olmak üzere dört alt bölümden oluşmaktadır. (Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, 2016). MEB Hayat Boyu Öğrenme Genel

---

¹ Daha sonra bu genel müdürlük Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü adını almıştır.

Müdürlüğü taşrada halk eğitim kurumları aracılığıyla 0-18 yaş aile eğitimini yürütmektedir.

“Niye aile eğitimleri gerekmektedir” sorusu için toplumsal gelişim ve değişim için ailelerin daha fazla eğitim talep etmesi neden olmaktadır diyebiliriz. Bu kapsamda MEB tarafından uygulanan Aile Eğitimi Kurs Programları yeni bir uygulamadır. Programın amacı, çocuklarımızın 0-18 yaş döneminin kapasitesini en üst seviyeye çıkararak aile ve çocuk arasındaki ilişkiyi sağlıklı hale getirmektir ve bunu desteklemektir. Bununla birlikte engelli bireylere yönelik toplumun duyarlılık geliştirmesine katkı vererek ailelerin bilinç kazanması amaçlanmaktadır. Tüm bu bakımlardan ülkemizde aile eğitimine ait programlar ve uygulamalar dikkate değer bir gelişme gösterdiği söylenebilir. Ancak etkililiği ve verimliliğini değerlendirme konusunda araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Programın değerlendirilmesi hakkında bilgi sahibi olmak için programı hazırlayan ekibin, formatörlerin, HEM yöneticilerinin, kursiyerlerin ve kurs öğretmenlerinin görüşüne başvurmak gerekebilir. Bu çalışma sınırlılığı içinde kurs öğretmenlerinin 7-11 yaş aile eğitimi kurs programı hakkındaki görüşleri ele alınmıştır.

Bu bağlamda araştırma, 0-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı’nın bir alt programı olan 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı’nın mevcut durumunu kurs öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirmek ve bu değerlendirmeler ışığında Aile Eğitimi Programlarını geliştirmeye/iyileştirmeye yönelik çalışmalara zemin oluşturma ihtiyacından ortaya çıkmıştır.

1.1. Problem

Aile eğitimlerine ilişkin araştırmaların sonuçlarına baktığımızda genelde çocuklara yapılan yatırımlar itibariyle toplumsal faydaya dönüştüğünü görmekteyiz. Ayrıca bu eğitimler bireysel ve toplumsal kalkınmaya destek sağlamaktadır. Aile eğitimi araştırma sonuçlarına göre aile eğitimi aile içi iletişimi güçlendirmekte, ebeveynlerin entelektüel birikimini artırmakta, annelerin kendilerine güven kazanmasını sağlayarak çocukların sağlıklı gelişimlerine büyük katkılar yapmaktadır. Bu faydalar dikkate alınarak Milli Eğitim Bakanlığı 2010 tarihinden itibaren ülkemizde ‘0-18 Yaş Aile Eğitimi Programı’nı geliştirmekte ve resmi olarak uygulamaktadır.

0-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programının etkililiğini, sorunlarını araştırırken kursu uygulayan öğretmenlerin görüşlerinin önemli bir yeri olduğu düşünülmektedir. Kursu uygulayan ve program ile katılımcıları yakından tanıyan öğretmenlerin kurs hakkındaki görüşleri araştırmaya değer bir konudur.

Bu sebeple bu çalışmanın problemi, “0-18 Yaş Aile Eğitim Programının alt programlarından biri olan 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı’nı Halk Eğitim Merkezlerinde uygulayan öğretmenlerin programın özellikleri ile ilgili görüşleri nelerdir?” olarak belirlenmiştir.

1.2. Amaç

Araştırmada temel amaç, İstanbul Halk Eğitimi Merkezlerinde kurs öğretmenleri tarafından yürütülen 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı’nın uygulamada ortaya çıkan durumları, karşılaşılan güçlükleri ve çözüm önerilerini betimlemektir. Bu temel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Halk Eğitim Merkezlerinde 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı’nı uygulamakta olan kurs öğretmenlerinin kişisel özellikleri (cinsiyet, yaş, medeni durum, kıdem, eğitim durumu, branş, çocuk durumu, gelir durumu) nelerdir?
2. Halk Eğitim Merkezlerinde 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı’nı uygulamakta olan kurs öğretmenlerinin mesleki özellikleri (gönüllülük durumu, daha önce görev aldığı aile eğitim programı, görev yaptığı kursun yaş grubu, açtığı kaçınıcı kurs olduğu, açtığı başka konuda kurs olup olmadığı, katılımcılarla ilgili görüşleri, pedagojik formasyon bilgisi, androgojik formasyon bilgisi) nelerdir?
3. Halk Eğitim Merkezlerinde 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı’nı uygulamakta olan kurs öğretmenlerinin açtıkları kursun özellikleri (programın genel özellikleri, programın amaçları, programın kapsamı, programın uygulanması, programın uygulanmasında karşılaşılan güçlükler) hakkındaki görüşleri nelerdir?

1.3. Önem

Halk Eğitim Merkezlerinde yürütülen programların uygulanmasından sorumlu olan kişiler kurs öğretmenleridir. Öğretmenler uygulamada karşılaştıkları sorunları bire bir yaşayan ve bu sorunların doğurduğu olumsuz sonuçları yerinde gören konumundadır. Bu nedenle, uygulamada karşılan sorun önerileri ve uygulayıcılardan gelecek çözüm önerileri 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı'nı iyileştirilmesine yönelik eğitim sorunlarını kaynağında çözmenin bir yolu olduğu söylenebilir.

Bu çalışma sayesinde, Halk Eğitimi Merkezlerince yürütülen 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı'nın öğretmen görüşleri çerçevesinde bir değerlendirmesi yapılabilecek ve program hazırlayıcılar için, ortaya konan 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı'na dair bir dönüt sağlanmış olacaktır. Öğretmen görüşleri ile olası aksaklıklar saptanarak çözüm önerileri üretilmesinde yol gösterici olabilecektir.

Bu araştırmanın, aile eğitimi programlarının geliştirilmesine yardımcı olacağı beklenmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma;

1. 2015-2016 eğitim-öğretim yılında İstanbul'daki Halk Eğitimi Merkezlerince uygulanan 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programını uygulayan öğretmenlerle,

2. 7-11 Yaş Aile Eğitimi uygulayan öğretmenlerden bilgi toplama amacıyla geliştirilen ölçme aracından elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.5. Varsayım

Bu araştırmanın dayandığı varsayım şudur;

Öğretmenler kendilerine verilen ölçme aracını içtenlikle ve yansız bir şekilde cevaplandırmıştır.

1.6. Tanımlar

Aile: Toplumda karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin evlilik ve kan bağı üzerinden oluşturulduğu en küçük toplumsal yapı taşıdır.(Türk Dil Kurumu, 2019).

Eğitim: Bireyin yaşantıları yoluyla ve kasıtlı olarak istendik yönde davranış değişikliği meydana getirme sürecidir (Ertürk, 2016, s. 2).

Aile Eğitimi Kurs Programı: MEB tarafından geliştirilen, 0-18 yaş arasında çocuğu olan ailelere yönelik olarak hazırlanmış bir programdır (MEB, 2016).

7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı: Çocuğun gelişimini, yaşını ve yaşadıklarını pedagojik yöntemler ve bu yöntemlere ait uygulama etkinlikleriyle anne ve baba üzerinden yaparak, etkili ebeveynlik yapma becerisini arttırarak, ebeveynlere gerekli yöntemleri ve becerileri kazandırmayı, ayrıca engelli bireylere duyarlılık geliştirme konusunda bilinç kazandırmayı amaçlayan, 7-11 yaş arasında çocuğu olan anne babalar ve bakımında görevli olan kişilerin katıldığı bir programdır (MEBa, 2016).

Kurs Programı: Resmî ve özel kuruluşlarca ilgililere belirli bir konuda bilgi, beceri ve davranış kazandırmak amacıyla düzenlenen derslere dayanan ve belli bir süresi olan eğitim etkinliği ve bu etkinliğe ait planlı programdır (TDK, 2016).

Aile Eğitimi Kurs Öğretmeni: Aile eğitimi konusunda kurs programına ait öğretmen ihtiyacı, bu alanda üniversite programı olmadığından hizmetiçi eğitim yoluyla yetiştirilmek suretiyle giderilmeye çalışılmaktadır. Bu eğitimlerde; okul öncesi, çocuk gelişimi ve eğitimi, sınıf öğretmenleri ile rehber öğretmenlere 80 saat, Yaygın Eğitim Kurumlarında görevli, alanında kurs açamayan meslek dersleri öğretmenlerine 160 saat eğitim verilerek, katılımcılara “Aile Eğitimi Uygulayıcısı Belgesi” verilen öğretmeni tanımlamaktadır (MEBa, 2016).

Aile Eğitimi Eğitici Eğitimsi (Formatörü): Aile Eğitimi Kurs Öğretmenini yetiştirmek amacı ile bu konuda bakanlık tarafından yetiştirilen uzman kişiyi tanımlamaktadır (MEBa, 2016).

BÖLÜM II: ALAN YAZIN VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Kavramsal çerçevenin yer aldığı bu bölümde; yetişkin eğitimi, aile eğitimi, aile eğitimi gerektiren nedenler, aile, aile ve çocuk eğitimi, 7-11 yaş çocukların özellikleri, aile ve çocuk etkileşimi, aile katılımı, Milli Eğitim Bakanlığının aile eğitimi kurs programına yönelik yaptığı faaliyetler, yönerge ve alanyazın araştırmaları konuları ile birlikte konu ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan araştırmalara yer verilmiştir.

2.1. Yetişkin Eğitimi Programı Olarak Aile Eğitimleri

Yetişkin eğitiminde yer alan çeşitli program alanları içinde aile ve çocuğun eğitime, gelişimine katkıda bulunan Aile Eğitimi Programları önemli bir yere sahiptir. Bu açıdan yetişkin eğitimi ve yetişkin eğitimi çerçevesinde aile eğitimlerine, aile ve çocuk eğitimleri ve aile eğitim programlarına aşağıda yer verilmiştir.

2.1.1. Yetişkin Eğitimi

Yetişkin kişinin fiziksel ve psikolojik açıdan olgunlaşmış olduğu varsayılır. Çocukluk ve ardından gelen gençlik döneminin bittiği, kişisel ve toplumsal anlamda farklı sorumlulukların başladığı dönem yetişkinlik dönemidir. Genel olarak literatürde yetişkinlik yaşının 17 ile 21'in üzerinde olan ve mecburi bir eğitim kurumuna devam etmek zorunluluğu olmayan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Günümüz şartlarında yetişkin olma yaşa ve eğitim düzeyine bağlı olmaksızın değişmektedir. Fiziksel yaş belli olsa da psikolojik olgunlaşma yaşı kişiden kişiye değişmektedir. Bununla beraber bireylerin evlenme yaşları da topluma, kültüre ve bireyin olgunlaşma düzeyine göre farklılıklar göstermektedir (Geray, 2002).

Yetişkin bir takım sorumlulukları üzerine alarak, yetişkinliğini ispat eder. Yetişkinin ekonomik bağımsızlığını kazanmak, ailede eş, ebeveyn olmak, toplumda uyumlu bir vatandaş olmak gibi sorumlulukları vardır. Bu sorumlulukları yerine getiren kimse yetişkinliğin ilk basamağını çıkmıştır. İkinci basamakta ve sonrasında, hala öğrenen,

kendini eğiten, yetiştiren, düşünen, araştıran, üretici rol üstlenen kişi de yetişkin olmanın diğer sorumluluklarını yerine getirmektedir (Celep, 2003).

Toplumsal gelişim ve değişime, yenileşmeye toplumun ayak uydurması, yeni tavır ve davranışlar geliştirmesi için, pozitif tutum sergilemesi, yeni bilgiye ve yeterliliğe ulaşması zaruridir (Celep, 2003). Bireyin iş sahibi olması, aile kurması toplumla işbirliği kurmasıyla mümkündür. Yetişkin eğitimi tam bu noktada kendini gösterir. Bunun yanında Celep (2003), yetişkin eğitime ihtiyaç duyulma nedenini toplumsal ve ekonomik nedenlerle açıklar. Ural (2007) ise aynı konuyu; insanların yeniliğe ayak uydurma çabası, okul sonrası uzmanlık ihtiyacının artması, iş/meslek yaşamındaki değişiklikler, insanların boş vakitlerini değerlendirme ihtiyacı, örgün eğitim döneminin uzaması, insan ömrünün uzaması, yaşam boyu eğitimin önemine vurgu yapılması, kadının statüsünün değişmesi, teknolojinin hızla gelişmesi ve insan hakları ile ilgili bilincin yaygınlaşması şeklinde açıklar.

2.1.2. Aile Eğitimi

Aile eğitimleri, ailenin toplumu temsil etmesi sebebiyle diğer yetişkin eğitimlerinden farklı noktada değerlendirilmektedir (Şeker, 2013). Aile eğitimleri sonunda elde edilen kazanım, eğitime katılan bireyin kendi gelişimi yanında, diğer aile bireylerini doğrudan ve toplumu da dolaylı yoldan etkilemektedir. Bu yönüyle bakıldığında, beden ve ruh sağlığı yerinde olan, etkili iletişim becerilerine sahip, toplumla bağları güçlü olan bireylerin yetiştirilmesi bakımından aile eğitimleri önemlidir. Örgün eğitim dönemlerini iyi geçirememiş bireyler, aile olduklarında çocuklarını aile ortamında iyi yetiştirmesi ve okul eğitimlerinde etkin olması yönünde yetersiz kalmaktadırlar. Bu anlamda ebeveynlerin çocuklarını yetiştirmelerinde bu eksiklerini gidermek için aile eğitimleri iyi bir araç olmaktadır (Okçabol, 1996).

1982 Anayasasının 41. maddesi; '*Aile Türk toplumunun temelidir. Devlet ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.*' (MEBa, 2016) demektedir. Devletimiz bu maddeyle, aileyi koruma, güçlendirme ve iyileştirme sorumluluğunu üstlenmektedir. Aile eğitiminin temel amacını, aileleri, ebeveyn olmanın farklılıklarını ortaya koyarak, aile bilinç düzeyi ve bu düzeyi sürdürebilir bir konuma getiren yapıyı kazandırmaktır.

Bu amaç üzerinden, aile ve çocukların bilinç ihtiyaçlarına uygun olarak aile eğitimleri düzenlenmektedir. Genellikle, anne-babayı çocuğuna öğretici olarak yetiştirmeyi ve anne babayı anne-baba olarak eğitmeyi amaçlayan aile eğitimi etkinliklerinden bahsedilmektedir (Cavkaytar, 1998).

Uzmanlar ailelere çocuklarının ihtiyaçları konusunda bilgiler vermeli, aileler bunu istemelidirler. Ebeveynler alacakları bilgilendirmeye, çocuklarına ait güçlü yönleri ve zayıf yönleri görebileceklerdir. Bu açıdan ebeveyn uzmanlardan çocuğuyla yaşadığı sorunlara ilişkin çözüm önerisi istemesi önemlidir. Bu sorunlar ile önerilen çözüm önerilerini kıyaslayarak, önerilere ait olumlu ve olumsuz sonuçları anlamaya çalışmalıdır. Bu noktada ebeveynlerin uzmanlarla iş birliği içerisinde çocuğun tüm eğitim hayatı boyunca işbirliğine devam eder (Özen, 1999).

Aile, çocukların eğitiminde çok önemli bir role sahip olduğu her kesim tarafından kabul gören gerçektir. Ebeveynler, çocuğun ilk ve en önemli öğretmenidirler (Ersoy ve Şahin, 1999). Çocuğun eğitiminde bu derece öneme sahip ebeveynlerin, çocuklarına gerçek bir yol gösterici olması, onların sistematik olarak amaç geliştirip gerçekleştirmesini sağlaması aile eğitimleriyle mümkün olabilmektedir (Varol, 2005).

Aile eğitimi hizmetleri çocukların eğitime katkı sağlamak için verilmekte, ebeveynlerin çocukları üzerinde gerçekleştirmek istedikleri amaçları sağlamak üzere uzmanlarca yürütülen etkinlikler zinciri içermektedir. Aile eğitiminin temelinde, çocuğun genişletici rol almalarını sağlayan bilgi ve becerileri kazandırma veya sağaltımını sağlama düşüncesi bulunmaktadır. Bu anlamda, ebeveynlerin çocuklarının hakkında olumlu tutumlar sergilemelerine, eğitimiyle ilgili gereksinimlerini (sosyal, dil becerileri, akademik, davranış yönetimi vb.) karşılamak için gerekli becerileri kazanmalarına ve çocuğun ilerlemesi için sahip oldukları rolün farkına varmalarına etki etmektedir (Sönmez, 2008).

Eğitim ailede başlar. Türkiye özelinde akraba evlilikleri toplumsal bir davranış durumundadır. Bu bakımdan akraba evliliklerinin sonucunda doğan çocukların fiziksel ve zihinsel özürlü olmaları sıkça rastlanan bir durumdur. Bu toplumsal sorunun temel nedeni eğitimsizlikten kaynaklanmaktadır. Bu vakalarla karşılaşmış aileler ile eğitilmiş ailelerin çocuklarının geleceğe bakış açısı farklılık arz etmektedir. Bu bakımdan dezavantajlı olarak kabul edeceğimiz bu ailelerin çocukları uzman eğitimciler tarafından

eğitilerek belki de sokaklarda dilenen yavruları daha az görüp özürlü hayatı, hayata katabiliriz. Aileler bu anlamda eğitimcilerin arka planındaki yardımcılardır (Emanet, 2011).

Çocukların gelişimlerinde ev ve aile pozitif veya negatif etkiye sahip olan en önemli ortamlardır. Erken çocukluk dönemine kadar devam eden temel öğrenme yoğunluğu çocukta doğumla birlikte başlar. Çocuklar yaşamının büyük bir bölümünü aile ortamında çocukluk döneminde geçirir. Bundan dolayı çocuğun eğitiminde ebeveynlerin rolü çok daha büyük öneme sahiptir. Ebeveynler çocuğun yeni şeyler öğrenmesini sağlayan psiko-motor, duygusal, bilişsel, sosyal, dil özelliklerinin gelişmesi açısından çocukların ilk eğitimcileridir (Ersoy ve Tezel, 1999, s.104). Bu nedenle ebeveynler çocukların gelişiminde ve büyümesinde önemli bir role sahiptir. Ebeveynler aynı zamanda çocuğun zihinsel, duygusal, sosyal, psikomotor, dil gelişimlerini destekleyen en önemli kişilerdir (Ersoy ve Tezel, 1999). Ailenin ekonomik koşulları ile sosyal kültürel konumları doğum öncesinden başlayarak çocuğun gelişimini etkilemektedir. Ailenin içinde bulunduğu sosyal-ekonomik ve kültürel koşullar birbirleri için önemli olmakla birlikte çocuk yetiştirilmesinde değer ve tutumların dolayısı ile de çocuğa sağlanan beslenme sağlık eğitim olanaklarını da etkilemektedir (Baykan ve Diğerleri 1995). Literatür araştırmalarının ortak sonuçlarına göre, sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelerin çocukları uygun olmayan ebeveyn tutumları ve olumlu eğitim yaşantılarının eksikliği nedeni ile bilişsel, dil ve sosyal gelişim yönünden yaşitlarını geriden izlemektedir. Bu çocuklar ileri ki yaşlarda sosyal ve akademik başarı gösteremediği sıkça rastlanan bir durumdur. Literatür bulgularının ortak görüşü alt sosyo ekonomik düzeydeki ailelerin çocuklarının gelişim geriliği riski ile doğduğunu öngörmektedir. Ancak yine de bu durumdaki riskli doğan çocuklar beş yaşından önce erken çocukluk eğitimi alırlarsa ya da ebeveynleri çocuk yetiştirme konusunda eğitilirse, okul uyumu ve akademik başarı için gerekli becerileri geliştirebilmektedirler (Baykan ve Diğ., 1995). Günümüzde eğitim programlarının istenen amaca ulaşması için çocuğun ailesini içine alması gerektiği bilinmektedir. Bundan dolayı aile eğitimine verilen önem son yıllarda artmıştır (Aksoy ve Diğ., 1995). Erken çocukluk eğitim programının önemli ögesinden biri ebeveynlerin çocuğun eğitimine dâhil edilmesi ve bunun sonucu olarak çocukların okul başarısını artırdığı söylenebilir. Ancak aile katılımının etkisine yönelik farklı görüşlerde bulunmaktadır. Eğer aile çocuğun

eđitimine etkileřim içerisinde katılırsa bunun yararlı olacađı dűřűnűlmektedir (Bekman, 1998). Çocuđun eđitimi ve geliřiminde belirleyici etkiye sahip olan ebeveynlerin ocuk eđitimi ve geliřimi konularında eđitilmeleri ve űđrendiklerini davranıřa dűnűřtűrebilmeleri için belli bir program dâhilinde eđitim almaları sađlanmalıdır (Ersoy ve Tezel, 1999). Burada anne babaların űđretmenlik rolleri ocuk dođduđunda bařlamaktadır. Bununla beraber anne babaların kűltűrel yűnden, eđitim ve sosyo ekonomik dűzey yűnűnden dezavantajlı durumda olması nedeniyle eđitimcilik formasyonunun desteklenmesi gerekmektedir (Aksoy ve Diđ., 1995). Ebeveynleri eđitim programlarına katılan ocuk ve ailelerin ileriki dűnemlerde izlenmesi ile ilgili çalıřmalar yapılmıřtır. Eđitim ortamlarında biliřsel ortamları zenginleřtirilmiř ve bu programlara bir ile ű yıl arasında devam etmiř sosyo ekonomik dűzeyi dűřűk çocukların űđrenme kapasiteleri, okul bařarısı ve okula uyumlarının arttıđı birçok arařtırma yapılmıřtır. Programlara devam eden çocuklar űđretmenleri tarafından sevilen, okula devam sorunları olmayan, sosyal olarak uyumlu çocuklar olarak gűrűlműşlerdir. Arařtırmacılar, erken eđitim programlarının anne baba ocuk iliřkisini desteklediđini ve bunun birçok olumlu yanlarının olduđunu gűstermektedir. Bu tip programlar çocukların ileriki dűnemlerinde çok etkili sonuçlar dođurmakta, suçluluk oranlarında dűřme, iř yařantısına adapte olma ve iř bulabilme ve erken hamilelik olaylarının azaldıđı saptanmıřtır (Temel, 1997). Programların ocuklara katkısı yanı sıra anne ve babalarında programdan űnemli kazançlar sađladıđı gűrűlműřtűr. Programlarda anneler, sosyal psikolojik ve sađlıkla ilgili ihtiyaçlarını karřılamakta, daha iyi eđitim aldıkları, daha iyi iřler buldukları, yařamları űzerindeki kontrollerinin arttıđı, benlik saygılarının yűksek olduđu ve bu etkilerin on yıl sonra da devam ettiđi saptanmıřtır (Temel, 1997). Bu gibi yararlarından dolayı birçok űlkede anne baba eđitim programları geliřtirilmiř ve uygulanmıřtır. Çocuđun ailesini desteklemeyi amaçlayan programlar ebeveyni ocuk geliřimi ve eđitimi konusunda bilgilendirir. Bu programlar ebeveynleri ocuk geliřimi ve eđitiminde bařarılı hale getirir. Ayrıca ebeveynlerin çocuklarına bakıcı rolű yanında eđitici rollerini de pekiřtirir (Sucuka ve Diđ., 1997).

Okul dűnemine bařlamadan aileler çocuklarına pek çok beceriler űđretilir. ocuklarına karřı yetersiz kalmıř aileler, çocuklarına karřı yeterli olan ailelere gűre, çocuklarının bađımsız yařayabilmek için gereken beceriler ve bulundukları ortamlarda kendilerinden

beklenen istendik davranışları kazandırabilmelerinde daha fazla öneme sahiptir (Seylan, 2010).

Ebeveynler çocuklarına öğretme becerileri ve davranış kontrolünü yeterli hale getirttiklerinde, çocuklarıyla ilgili olası sorunların çıkmasını önleme ve ortaya çıkan sorunları çözme becerisine sahip olabilmektedirler (Seylan 2010, s. 25). Bu anlamda ebeveynlerin çocukların eğitime katılabilmeleri, belli bir sistematikte sunulan aile eğitimi programları ile gerçekleştirilebilmektedir. Burada bir destek eğitim düzenlemesi olarak aile eğitimi normal ya da yetersizlikten etkilenmiş tüm çocuklar için önem arz etmektedir (Seylan 2010).

Aile eğitimiyle, hem hiçbir eğitim kurumuna devam edemeyen hem de bir kuruma devam etmekte olan çocukların yeni davranış ve beceriler kazanmalarına önemli katkıda bulunulabilmektedir (Seylan 2010).

Aile eğitimi, çocukların örgün eğitimde ya da dış çevrede öğrendiklerini kalıcı kılmasını sağlaması nedeniyle, normal olarak ifade edilen çocukların yanında yetersizlikten etkilenmiş dezavantajlı çocukların ve ailelerinde de önemli derecede yararlar sağlamaktadır. Aile eğitimi, ebeveynlerin yeni beceriler kazanmasında ve uzmanlarla birlikte etkin bir biçimde çalışmasında yardımcı olmaktadır. Bununla birlikte, çocukların devam ettiği eğitim kurumlarında ebeveynleri eğitime katılımını sağlamak, çocuklara sunulan eğitimi genellenebilir, kalıcı, etkili, ekonomik ve kolay hale getirmek ve ailelerin çocuklarıyla birlikte geçirdiği zaman dilimini etkin ve verimli şekilde değerlendirmelerine de olanak sağlamaktadır (Seylan 2010).

Ebeveynlerin çocuklarının okulda öğrendiği becerileri yaşamında devam ettirmesi, çocuklarının değişim ve gelişiminden duydukları hoşnutluk, aile eğitiminin ne derece önemli olduğunu göstermekte ve çeşitli aile eğitim programlarının geliştirilmesi ve uygulanması gerekliliğini ortaya koymaktadır (Fox ve Binder, 1990; Akt. Seylan 2010).

Aile eğitimin gerektiren nedenler birçok araştırmacı (Okçabol, Ural) tarafından ele alınmıştır.

2.1.3. Aile Eğitimi Gerektiren Nedenler

Yaşımız ne olursa olsun sürekli olarak bir şeyler öğrendiğimizi yadsıyamayız. Öğrendiklerimizin çoğu örgün eğitimle sınırlı değildir ve kendiliğinden olmaktadır.

Zaman zaman da bilerek ve isteyerek yeni bir şeyler öğrenmeye çalışırız. Traktör ya da araba alacak duruma gelmişsek sürücülüğü öğrenmek isteriz. Kimimiz iş bulmak, işte ilerlemek, daha iyi bir işe geçmek ya da gelirimiz arttırmak için yeni bir şeyler öğrenme gereksinimi duyarız. Boş zamanımızı değerlendirmeye kalkar bir müzik aletini çalmayı, briç oynamayı, fotoğraf çekmeyi öğrenmek isteriz. Örgün eğitim içinde bu tür konuları öğrenme olanağı olmayabilir. Yaşımız örgün eğitim yaşını geçmiş ise, örgün eğitim de var olan konuları da öğrenemeyiz. Kendi kendimize öğrenemiyorsak, yapacağımız iş yetişkin eğitiminde uygun bir etkinliğe katılmaktır (Okçabol, 1996). Artan ve talep edilen eğitim gereksinimleri, topluma yararlı, katkı sağlayacak programları sunma isteği pek çok kurumu ve bireyleri yetişkin eğitime yöneltmiştir. Yetişkin eğitime duyulan bu gereksinimlerin neler olduğunu da şu başlıklar altında sıralayabiliriz:

- Gelişen teknolojiler
- Uzayan insan ömrü
- Örgün eğitimdeki katılım sayısı ve katılım süresi artışı
- İş/meslek yaşamındaki hızlı değişimler
- Kadının statüsünün toplumsal kabul görmesindeki artış
- Boş zaman kavramında değişimler
- Yaşam boyu eğitim algısının toplumda karşılık bulması
- İnsan haklarındaki ve demokrasi bilinç algı artışı (Ural, 2007).

Aile eğitiminin temel nedenlerini ortaya koymak adına aile ve aile tanımlamasını etkileyen yaklaşımlar önem arz etmektedir.

2.2. Aile

Aile demekle neyi kastediyoruz? Aile bir ilişkiler sistemi midir? Ailenin soyut anlamı ile somut anlamı arasındaki ilişki bütünlüğünü nasıl görebiliriz? Aile sistemi içerisinde bireylerin birbiriyle etkileşimde bulunmalarını düzenleyen kurallar temelde nasıldır? Bu sorulara verilecek cevaplar önem arz etmektedir. Bu sorulara cevap vermeden önce aile kavramının ne anlama geldiğini tanımlamamız gerekmektedir.

2.2.1. Ailenin Tanımı

İnsan sosyal bir varlıktır. İnsanın toplumla olan münasebeti hayata karşı çabası ile başlamaktadır. Böylece yaşamını idame ettirebilmek için gerekli şartları (barınma, beslenme, giyinme vb.) oluşturmak için çalışır. Böylece çevresindekileri de amaçlarını gerçekleştirmek için çalışmaya yöneltir. Birey tanımladığı kendi benlik sürecinde ailesinin tüm yapısını yansıtır; koşullar uygun olduğunda, kendi ailesini kurarak ortamını yaratmaya başlar. Daha doğrusu olanak ve koşulları kendi öğrendiği aile türünden bir aile yaratacak biçimde kullanır. Kuşaktan kuşağa bu roller kendi kendini yineler. İnsan yaşamını idame etmek için çabalarırken bu çabayı; ahlaki, geleneksel, estetik, dini ve birtakım diğer unsurlar çerçevesinde gerçekleştirir. Bunun sonucu olarak varlığını koruma çabasına çevresindeki tüm unsurların etkisini de katmış olur.

Aile, toplumun önemli, temel kurumlarında biridir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesinde “Aile toplumun doğal ve temel birimi” olarak tanımlanmaktadır. Anayasamızın 41. maddesinde ise “Aile, Türk toplumunun temeli” vurgusu yapılarak aile toplumun temel taşı olarak kabul edilmiştir. Bu iki yaklaşımda sosyal kabul olarak ailenin toplum ve devlet tarafından korunmasının gereğini vurgulamaktadır (Kılınç, 2011).

Aile, birbirine duygusal açıdan bağlanmış, yetişkin eş ve çocuklardan oluşan, duygusal hak ve sorumluklar ile sosyal ve ekonomik sorumlulukları paylaşan bir sosyal sistemi oluşturmaktadır (Hetherington ve diğ., 2006).

Günümüzde aile kavramı ile ‘çekirdek aile’ olarak tanımlanan anne, baba ve çocuklar anlaşılmaktadır. Bell (1975)’e göre; ailenin dört ayrı tanımlamasının oluşturulabileceğini belirtmiştir. Birincisi, aile üyelerinin birinin fikrine dayanarak onun duyguları ve fantezileri aracılığıyla aileyi tanımlar. İkincisi aileyi kültürel bir yaklaşım içerisinde ele alır. Bu bakış açısı aileyi, kuramsallaştırır. Üçüncü olarak aileyi sosyal bir birim olarak ele alarak, aileyi sistem yaklaşımı ile örtüştürür. Dörtüncüsü ise aile toplum değerleri içerisinde bir grup olarak ele alır (Akt. Bulut, 1993).

Kültürel yapıları üzerinden aile tanımı ülkelerin gelişmişlik düzeyleriyle paralel gitmemekte, değişiklik göstermektedir. Birleşmiş Milletler aileyi, sayım ve kan, yasa

ve evlilik yoluyla birbirlerine belirli derecelerde akrabalıkları bulunan hane halkı üyelerinden meydana gelen bir grup olarak tanımlanmış, bu tanımları sayım ve araştırmalarında temel olarak kullanmaktadır (Demirbaş, 2006).

Aileyi kan bağıyla birbirine bağlı, tek bir haneyi oluşturan, karı, koca ve çocuklardan oluşan medeni kanunla tescillenmiş, duygusal bir kurum olarak ele alabiliriz (Emanet, 2011). İnsan ailede sosyal bünyeye kavuşur ve ölümüne kadar da ailenin bir üyesidir. Ferdi, hayatı boyunca etkileyen aile, biyolojik, psikolojik, sosyolojik unsurları ile her zaman var olmuş evrensel bir kurumdur (Eyce, 1995).

İşlevsel yönüyle aile yapısı Özgüven (2001)'e göre, bireyin ve toplumun ihtiyaçları olan bağımlı ve bağımsız olma, korunma ve barınma, sevgiyi paylaşma, sevilme, sevmeye, çocukların yetiştirilmesi ve sosyalleştirilmesi, statü edinmesi, üretimi, cinselliği, güven sağlama, kendini gerçekleştirme, psikolojik, biyolojik ve sosyal ihtiyaçlarına cevap vermek işlevleri bulunmaktadır (Akt. Evirgen, 2010).

Sosyal bir varlık olarak nitelenen insan, çevresi ile ilk temasını aile grubu içinde başlamaktadır. Çocuklar ve aile üyeleri arasında başlayan bu etkileşim süreciyle meydana gelen sosyalleşme aile ortamında şekillenmektedir. Sosyalleşmenin yanı sıra gelişim için önemli kabul edilen özelliklerin (bilişsel, dil, psikomotor, duygusal) de yine aile ortamında olduğu bilinmektedir (Demir, 2011).

Literatürde aile tanımları tarandığında, ailenin sosyal bir örgüt, sosyal bir birlik, sosyal bir grup, sosyal bir kurum hatta sosyal bir yapı şeklinde olarak kategoriler içinde değerlendirildiği görülmektedir (Gökçe, 1976).

Sonuç olarak, aile için yapılmış her bir tanım onu değişik bir tema içerisine yerleştirdiğini söyleyebiliriz. Literatürdeki tanımların sonuçlarından her birisi aileyi sosyal hayatın merkezi olarak kabul etmekle birlikte aileyi sosyal bir birlik, sosyal bir örgüt, sosyal bir grup, sosyal bir kurum hatta sosyal bir yapı şeklinde ayrı ayrı değerlendirmektedir. Aile, evlilik ile kurulan ve genel olarak kan bağıyla devam eden asli bir birimdir diyebiliriz.

Burada aile kavramı özellikleriyle önem az ettiği görülmektedir. Bu bakımdan ailenin genel ve özel özelliklerini vurgulamamız gerekmektedir.

2.2.2. Ailenin Özellikleri

Aile, disiplinler arası özel bir konumu sahiptir. Bu konumda önemli bir davranış ağı yakın ve yoğun ilişkiler süreci ile ailenin ilişkilenebilir. Aile bir kurum, aynı zamanda bir gruptur. Ailenin iç süreçlerini eğitim, sağlık, psikoloji, sosyal psikoloji, sosyoloji, mikro sosyoloji, sosyal antropoloji, halk bilimi felsefe olarak; dış süreçlerini ise eğitim ve sağlık bilimleri, sosyoloji, sosyal psikoloji, tarih, iktisat, siyaset bilimi, sosyal antropoloji olarak belirleyebiliriz (Çiğdem ve Dikeçligil, 1991).

Aile birçok yönüyle diğer sosyal oluşlardan farklı kendine özgü birtakım özellikleri bulunan bir sosyal örgüttür. Toplumsal normlardan fazlasıyla etkilenen bu yapıta birtakım değişiklikler meydana gelmekle beraber onun kendine has özelliklerinde bir devamlılık söz konusudur. Bu özellikler şu şekilde sıralanabilir (Çomaklı, 2006):

Ailenin evrenselliği; Aile tüm sosyal oluşumlar içerisinde en çok evrensellik özelliği gösteren sosyal bir yapı taşıdır. Her insan bir aileye dâhildir.

Ailenin duygusal bir temele dayanması; Ailenin temeli organik bünyemizde yarattığımız karmaşık duygularımızla temellendirilmiştir. Bunlar; üreme arzusu, ebeveynlik, arkadaşlık, annelik duygularıdır. Bu duygular; kişisel ihtiraslardan neslin devamlık duygusuna, ebeveynlerin şefkat duygularından ailenin ekonomik güvenliğine, romantik sevgiden ırk gururuna, kadar artan ve toplumsal ilişkiler sonucu ortaya çıkan birbirine bağlı ikincil duygularla kuvvetlendirilmektedir.

Ailenin şekillendirme özelliğine sahip olması; Çocuğun kişiliği aile içinde gelişir. Aile üyeleri çocuğun hem zihinsel hem de organik alışkanlıklar kazanmasını sağlar. Çocuklardaki sosyalleşme süreci aile içinde gerçekleştiğinden ve ailenin çocuk üzerindeki etkileri gelişmesinin bir parçası olduğundan hayat boyu kişiye arkadaşlık edecektir.

Ailenin kapsamının sınırlılığı; Aile biyolojik şartlara göre sınırlı bir büyüklüğe sahiptir. Aile en küçük sosyal yapıdır.

Ailenin sosyal yapı itibariyle çekirdek özelliği taşıması; İlkel toplum olsun gelişmiş toplum olsun bütün sosyal yapılar aile topluluklarından oluşmuştur. Karmaşık, modern toplumlarda aile bu özelliğini kaybediyor olmakla beraber sosyal sınıflar içinde çekirdeklik özelliğini hala devam ettirme eğilimi de göstermektedir.

Aile üyelerinin sorumluluk sahibi olması; Aile üyelerinin her birinin üstlendiği belli roller vardır ve bu rollere ilişkin sorumluluklar yapılmaya çalışılır.

Ailenin sosyal kurallar ile çevrili olması; Aile sosyal tabloların ve yasaların şekillendirdiği bir sosyal düzendir. Evlilik kurumu kesin kurallarla belirlenmiş bir yasal anlaşmadır. Eşlerin saptanmış olan bu kuralları değiştirmeye hakları olmayıp onlara aynen uymak zorundadırlar. Evlilik kontratının şekli toplumlar arasında farklılık göstermekle beraber modern toplumlarda ailelerin hemen hepsinde bulunan bir özellik vardır. Tarafların kendi arzularıyla serbestçe katıldığı fakat karşılıklı anlaşmayla bile kolayca ayrılmadığı ya da kendilerine feshedemediği ender birliklerden biridir. Evlilik yasal bir bağla bağlandığı gibi boşanma gibi yasal bir işlemle de son bulabilir (Demir, 2011).

Sonuç olarak ailenin özelliklerini; evrenselliği, belli bir duygusal yapıya sahip olması gerektiği, bireyleri ve süreç içinde toplumu şekillendirmesi gerektiği, kapsamının sınırlı olduğu, sosyal katmanda çekirdek özelliği taşıması gerektiği, aile bireylerinin sorumluluk sahibi olması gerektiği ve ailenin sosyal kurallar bütünü içinde özelliklere sahip olması gerektiği şeklinde sıralayabiliriz.

Ailelerin sahip oldukları bu özelliklerinin yanında anne babaların çocukları üzerindeki sorumluluklarını da ele almak gerekmektedir. Bu sorumluluğun sadece çocuğun giyinme, beslenme gibi ihtiyaçlarını karşılama ile sınırlı olmadığını anne-baba-çocuk arasındaki etkileşimin çocuğun davranışları ve kişiliğinin gelişmesinde önemli role sahip olduğunu da unutmamak gerekir. Bu nedenle aile eğitimleri ile ailelere çocuklarını büyütürken ihtiyaç duydukları destek verilebilir.

2.3. Aile ve Çocuk Eğitimi

Sağlıklı iletişim çocuğa sağlıklı eğitim verebilmenin temel yoludur. Ebeveynler ve çocukların bakımına yardımcı olan uzmanların verdikleri eğitimlerde doğru davranışlar sergilemesi gerekmektedir. Genel kurallara dikkat etmekle beraber, gelişim dönemlerinde çocukların anne babalarını daha çok zorlayacağı unutulmamalıdır. Bu dönemin başında iki yaş dönemi gelmektedir. Ayrıca çocuk bu dönemde tuvalet alışkanlığını da kazanmaya başlar. İki yaş seviyesindeki çocuklar artık kendi vücudunun üzerinde kontrolü de sağlamaya başlar. Hareketleri ve kendini ifade etme durumları

hızlıca gelişir. Bunun yanında çocuk ihtiyaçlarında daha inatçı ve ısrarcıdır. Ebeveynlerin sabır sınırları zorlanır. Çocuk zıtlıklar, gereksiz ağlamalar, eşyaları istenç dışı fırlatmalar, kendini yerlere atma davranışları sergiler. Bu durum ebeveynleri zorlamakla birlikte gelişiminin normal olması için geçirmesi gereken bir süreçtir. Çocuğa bakan ebeveynlerin bu sürecin geçici olduğunu bilerek sabırla hareket etmesi gerekir. Çocuğa şiddet uygulamak, bağırarak, olumsuz davranışlarda bulunmak çocuğun daha da olumsuz bir davranış içerisine girmesine neden olmaktadır. Bu durumda en doğru yaklaşım sakin, kararlı, sabırlı olmak, çocuğun sakinleşmesini beklemektir (Küçükyazıcı, 2011).

Çocuğun söz dinlememe davranışını etkileyen etmenlerde çocuk eğitiminde anne babanın takındığı tutum, yaş dönemi ve ebeveynlerin farkında varmadan gösterdikleri tutum hataları etkili olmaktadır. Özellikle de çocuklar üzerinde aşırı disiplin veya tersi gevşek davranma, anne babaların net ve kararlı tavır göstermemesi, çocukların kalabalık ortamlarda yetişmesinden kaynaklanan farklı mesajlar verilmesi olarak ifade edebiliriz. Ayrıca çocuğa bir kardeş gelmesi çocukta stres yaratabilmekte, sinirli davranış göstermesine ve ilgiyi üzerine çekmeğe yönelik zorlayan, söz dinlemez davranışların ortaya çıkmasına neden olabilir (Küçükyazıcı, 2011).

Çocuğa belli bir disiplin verilmesi toplumla uyumlu yaşayabilmesi, sorumluluk duygusu ve iç denetim kazanabilmesini sağlar. Söz dinlemeyen, her istediği yapılmış, kural tanımayan çocuklar mutlu olamamakta, bununla beraber davranışlarında benmerkezci tutum görülmekte, sosyal çevre tarafından dışlanmaktadır. Bundan dolayı ebeveynlerin çocuklarına bazı toplumsal kuralları ve sağlıklı davranış modellerini öğretmeleri çok önemlidir. Ebeveynler en önemli noktayı çocuklarına kendi davranışlarıyla örnek olduklarını unutmamalıdır. Çocuk anne babadan ne görüyorsa aynı davranışı diğer akranlarına ve zamanı geldiğinde kurduğu ailede aile bireylerine göstermektedir. Bu anlamda çocuklarımızın girişken, çalışkan ve saygılı olabilmeleri için davranışlarımızla örnek olmalıyız. Aşırı katı disiplin uygulamaları çocuğun kızgın, korkak ve öfkeli davranışlar içinde olmasına yol açabilir (Küçükyazıcı, 2011).

Sonuç olarak sosyal ilişkilerinde başarılı, mutlu kendine güvenen çocukları yetiştirmek istiyorsak onlara güvendiğimizi hissettirmeli, davranışlarımızla örnek olmalı, onlarla ilişkilerimizde hoşgörü, olumlu davranışlarını takdir ederek, tutarlı, kararlı ve net

davranmaya dikkat etmeliyiz. Aşırı katı ve aşırı gevşek bir disiplin çocukların davranış sorunları yaşamasına sebep olacağından eğitimin dengeli olması çok önemlidir.

Aile ve çocuk eğitimini genel özellikleriyle ele alabiliriz. Ancak bebeklik, çocukluk, ön ergenlik ve ergenlik çağlarında çocukların gelişimsel özellikleri birbirinden farklılık göstermektedir. Bu anlamda 7-11 yaş çocukların özellikleri farklı bir durum olarak ortaya çıkmakta ve irdelenmesi önem arz etmektedir.

2.4. 7-11 Yaş Çocuklarının Özellikleri

7-11 yaş çocuğunun en karakteristik özelliği ev ortamından dışarıya çıkıp dünyaya açılması ve toplumsal çevreye iyice karıştığı dönemdir. Bu anlamda 7-11 yaş çocukların özelliklerini incelerken genel olarak; zihinsel gelişme, benlik gelişimi, bedensel büyüme ve gelişme, aritmetik becerilerinin kazanılması, okuma-yazma ve okul çağındaki arkadaşlık ilişkileri özellikleri öne çıkmaktadır.

2.4.1. Bedensel Büyüme ve Gelişme

7-8 ve 9 yaşlarındaki çocuklar rahatlıkla tırmanma, yürüme, koşma, bisiklete binme gibi becerileri kolaylıkla kazanırlar.

Büyüme hızındaki düşme okul öncesi dönemde başlar, on-on bir yaşlarına kadar devam eder. Erkek çocuklar ortalama 127 cm iken, on yaşlarına geldiklerinde ortalama 138 cm.'yi bulur. Kızlar erkeklerden 4-5 cm kısadır. 10 yaşlarına doğru vücut kimyası farklılaşır ve kızlarda ani bir boy artışına sebep olur. Erkekler 9-10 yaşlarına kadar kızlardan biraz daha uzun ve daha iri bir bedene sahip olmalarına karşın 4.-5. sınıflarda kızlardan daha ufak bir görünüme sahiptirler (Çocuk Psikolojisi, 2011).

2.4.2. Zihinsel Gelişme

İlkokula başlayan çocukta mantıklı düşünce daha gelişmemiştir. İlkokuldaki eğitim ve öğretim etkinlikleri 'somut düşünceye' geçişi kolaylaştırmaktadır. Somut düşünce; çocuğun duyu organlarıyla temas edebildiği, gözüyle görebildiği, olaylar ve eşyalar üzerindeki bir mantıksal düşünce şeklidir. Somut düşünme evresinde birey, somut bilgileri mantıklı ve düzenli olarak işleyebilir. Gördüğü olaylara ve nesnelere ilişkin akıl yürütebilir. Bu dönemde mantıksal düşünmenin yanında zaman, uzaklık, sıra, mekân,

boyut, sayı, hacim kavramları yerleşmeye başlar. Bu dönemdeki bir çocuk ‘gruplama’ yeteneğine sahiptir. Bundan “sıralama, değişmezlik, mekân, sınıflama, serileme ve sayı” kavramları oluşur. Somut işlemler dönemi denen bu evre, henüz zihinsel işlem yapma yeteneğinin gelişmediği işlem öncesi dönem ile mantık yürüterek muhakeme yapılabilen soyut dönem arasında bir geçiş dönemi olarak kabul edilebilir. İlkokul çağlarında çocuklar kararlarını oluştururken, daha çok mantıksal sonuç çıkarmalardan ve gözlemlerden yararlanır, daha az olarak da doğrudan yaşadıkları deneyimlere bağımlı kalırlar (Çocuk Psikolojisi, 2011).

İlkokulun sonlarına doğru zihinsel süreçlerde niteliksel bir değişim görülür. Çocuk, artık olayların ve eşyaların görülmeyen yanlarını da içine alan bir düşünme biçimine kavuşur. 11 yaş civarında başlayan somut düşünme; özgül örneklerin ötesine geçip veya bunlardan ayrı olan genel kurallar bağlamında düşünebilmek anlamına gelir. Atasözleri soyut düşünce için uygun örneklerdir; çünkü atasözü, sözcüklerin gerçek anlamlarına değil daha genel bir ilke ve ifadeye değinir. Soyut düşünceye bir diğer örnek de sayılar için kullanılan simgelerdir. Örneğin; on birimlik bir niceliği “10” simgesi bildirir. Sözcükler yine başka bir soyut düşünce biçimidir çünkü gerçek nesneleri simgelemelerine karşın bu nesnelerin kendileri değildir. Bu evrede çocuk, olayı ve nesneyi görmeden de bunlar hakkında kavram geliştirebilir ve düşünebilir. Kendi düşünceleri üzerinde de düşünmeye ve eleştirmeye başlar (Çocuk Psikolojisi, 2011).

Yetişkinliğin düşünüş biçimi olan soyut düşünebilme, çocuklar için oldukça önemli bir gelişimdir. Soyut düşünce, çocuğun kendi dünyasını daha karmaşık biçimde anlamasını sağlar. Dikkatini yoğunlaştırma yetenekleri, mantıksal sonuç çıkarmaları, bellek ve dikkat kapasiteleri önemli ölçüde artar. Bu yaşlarda çocuklar, genel ilkelere ilişkin görüş geliştirmeye ve sebep-sonuç ilişkileri kurmaya başlarlar. Soyut düşünce, çocukların bir eyleme geçmeden önce hareketlerinin öngörebildiği olası sonuçlarını göz önünde bulundurmalarına sağlar. Bu gelişim sonucunda çocuk, başka bir çocuğun davranışını gözlemleyip davranışın getirdiği sonuçlara bakarak aynı şekilde davrandığında gözlemlediği sonucun kendisi için de geçerli olabileceğini anlayabilir. ‘Ayşe bakmadan masadan yere atladı ve alnı kesildi. Ben de masadan bakmadan atlarsam; benim başıma da aynı şey gelebilir. Atlamadan önce bakmalıyım’ şeklinde düşünebilir (Çocuk Psikolojisi, 2011).

İlkokulun sonlarına doğru çocuklar, özel bir davranışın ardındaki çeşitli olası nedenleri veya açıklamaları anlarlar. İnsanların farklı duygusal tepkileri, farklı algıları ve değişik güdülenmeleri olabileceğini, kendi görüşlerinin olması gereken tek görüş olmadığı anlayışına geçerler.

2.4.3. 7-11 Yaş Çocuklarının Gelişimlerinde Dikkati Çeken Özellikler

7-11 yaş döneminde ki çocukların genel özellikleri sayıldıktan sonra bunların içinden bu dönem için çok önemli olan benlik gelişimi, okuma yazma, aritmetik becerilerinin kazanılması ve bu çağdaki çocukların arkadaşlık ilişkilerini ele almak gerekmektedir.

2.4.3.1. Benlik Gelişimi

Benlik, bireyin sosyal ve fiziksel çevresiyle olan etkileşimi sonucu kazandığı bir takım kişisel değer, duygu ve kavramlar sistematiğidir (Çocuk Psikolojisi, 2011).

Benlik kavramı, çocuğun sadece kendisi ile ilgili değil, çevresindeki babası, annesi, arkadaşları, öğretmenleri hakkındaki düşüncelerinden ve çocuğa karşı bu bireylerin davranışlarından da etkilenir. Bunun yanında çocuktaki benlik kavramı çevresinde gelişen olaylar ve çevresindeki insanlarda oluşan değişikliklerden de etkilenir. Örneğin, okul değiştirmek zorunda kalmış bir çocuk düşünelim. Yeni bir öğretmen, yeni arkadaşlar, yeni bir ortam. Yeni okulundaki öğretmeni çocuğun gizli kalmış bir yeteneğini, keşfedebilir. Öğretmenin ona örneğin resim yeteneği konusunda söyleyeceği olumlu bir cümle çocuğun “ben güzel resim yapabiliyorum” düşüncesini geliştirip bilincine yerleştirmesini sağlar. Ya da bu durumun tam tersi bir durum olup örneğin okul takımındaki en iyi futbol oyuncusu olmadığını da fark edebilir (Çocuk Psikolojisi, 2011).

Kişinin benlik imajı, yani kendini nasıl gördüğü, algıladığı benliği, ideal benlik anlayışına yaklaştıkça benlik saygısı gelişir.

Benlik saygısı, bireyin ne olmak istediği ile ne olduğu arasındaki farka ilişkin hissettiği duygularını gösterir. Kendi benlik kavramını onaylaması, beğenmesi, kendinden hoşnut olmasıdır.

Son çocukluk döneminde, bir çocuk ailesinin dışındaki çevresine de kendini kanıtlayabilmek için akranlarıyla iyi iletişim kurmak ve okulda başarılı olmak

gibi kendisi hakkında olumlu bir duyguya ihtiyaç duymaktadır. Bu yaştaki çocuğun kendini algılayışı, onun çocukluk ve yetişkinlik dönemi boyunca duygusal durumu, başarısı ve sosyal etkileşimi üzerinde önemli bir etki oluşturacaktır.

Genelde bir çocuk, başarılı olamadığı zamanlarda kendisini başarılı hissetmesini sağlayacak, iyi olduğu konusunda olumlu düşüncesini sürdürmesini sağlayacak etkileşimler ve etkinlikler arar. Yüksek benlik saygısına sahip bir çocuk kendisini, gerçekçi hedefler koyup bunları gerçekleştirebilen yetenekli bir birey olarak algılayacaktır. Düşük benlik saygısı olan bir çocuk ise okulda ve hayatının geri kalan kısmında kapasitesinin çok daha altında başarılar hedefleme eğilimi içinde olacaktır. Düşük benlik saygısının nedenleri, insanlarla iyi iletişim kuramama, kendini diğerlerinden daha başarısız hissetmek ve bunun sonucunda da utanç duyma duygusunun gelişmesidir. Düşük benliğe sahip olan bir çocuk arkadaşlarından takdir toplamak gibi bir tutum sergileyebilir. Diğer arkadaşlarının beğenilen özelliklerini taklit edebilir. Bunların dışında başka nedenler de olabilir. Öğrenme güçlüğü, kronik bir hastalık, fiziksel bir engeli olma gibi. Kayıtsız ebeveyn, alkolizm, fakirlik ve yoğun kardeş rekabeti gibi çevresel baskılar da nedenler arasında olabilir. Bu çocuklarda ancak ana-babalarının desteği ile yüksek benlik duygusu geliştirebilirler (Çocuk Psikolojisi, 2011).

Okul çağında bir çocuğun benlik değerini geliştirebilmesinde hem aile içindeki hem de aile dışındaki yetişkinlerle kurmuş olduğu olumlu ilişkiler benlik kavramının büyük bir kısmını oluşturan akranlardan sağlanan geri bildirimler kadar önem taşımaktadır.

2.4.3.1.1. Yüksek Benlik Saygısını Meydana Getiren Öğeler

Düşük benlik saygısına sahip olan çocuklar başarısızlık nedenlerini genellikle dış etkilere bağlarlar. Örneğin; ‘‘Kötü bir gün geçirdim. Öğretmenim ayrımcılık yapar Öğretmen benden hoşlanmıyor...’’ diyen çocuk kötü geçen gününün sorumlusu olarak öğretmenini gösterir.

Aynı durumdaki iki çocuğun duruma bakış açısını inceleyelim.

Bir çocuk: Matematik sözlüm yine kötü geçti. Sorumlusu hep öğretmenim. Bana bir kere taktı, hep zor sorular soruyor.’’

Diğer çocuk: ‘‘Matematik sözlüm kötü geçti. İyi çalışmadığım yerlerden geldi. Gelecek sınava çok daha iyi hazırlanırım.

Aradaki fark, biri sorumluluğu kendi üzerine yüklerken, diğeri öğretmenini suçlamaktadır.

Yüksek benlik saygısına sahip olan bir çocuk, başarılarını büyük ölçüde kendi becerisi ve emeği olarak görür. Başarısızlıkta çok daha iyisini yapmak ister, hatalarını kabullenir.

Ana baba düşük benlik saygısına sahip bir çocuğa müdahale edebilir. Çocuklarına neleri yapabildiğini gösterebilmeleri için fırsat vermeli, kendilerine olan güvenlerini sağlamaları için onları cesaretlendirmelidirler.

Aile hiçbir zaman kendi isteğine göre çocuğunun başarılarını değerlendirmemelidir (Çocuk Psikolojisi, 2011).

2.4.3.2. Okuma Yazma ve Aritmetik Becerilerinin Kazanılması

Okul çağındaki çocuğun bu üç temel beceri olan okuma yazma ve aritmetik kazanmaları en önemli görevleridir. Bu dönemde çocuklar merak ettiklerini ve yeni becerileri öğrenmeye başlarlar. Düşündüklerini hemen eyleme geçirmek isterler. Örneğin; yazı yazmayı öğrenmesi, resimli öykü kitaplarını okuyabilmesi, sayıları toplayabilmesi.

2.4.3.2.1. Okuma Becerisinin Gelişimi

Okumayı öğrenirken çocuğun dudağını hareket ettirmesi, yazıları parmaklarıyla izlemesi, kelimeleri okumadan önce harf veya hece okumasının önlenmesi, yüksek sesle okuması gerekir. Bu davranışlar zamanla alışkanlık haline gelip hızlı okumaya engel olur.

Okumada en etkili faktör işitsel ve görsel dil merkezleri arasındaki ilişkinin çok iyi bir şekilde gelişmesidir. Böylece bir yazıyı bütünüyle okumak ve anlamak mümkün olur (Çocuk Psikolojisi, 2011).

2.4.3.2.2. Yazma Becerisinin Gelişimi

Yazma becerisi için; gelişmiş bir görme yeterliliği, eli kullanabilme yeteneği, dikkati yoğunlaştırma gerekir.

Okula başlamadan önce çocuk boyama, çizim-resim yapma, şekil tamamlama gibi etkinlikler yaparak eli kullanma yeteneğini geliştirir (Çocuk Psikolojisi, 2011).

2.4.3.2.3. Sayı Kavramının Gelişimi

Üç yaşındaki bir çocuk büyüklük karşılaştırmaları yapabilir. Dört yaşındaki sayma becerisini kazanır. Ana sınıfında 1’den 10’a kadar sayarak, bozuk paraları tanıyabilir (Çocuk Psikolojisi, 2011).

2.4.3.3. Okul Çağındaki Arkadaş İlişkileri

Okul yaşamının en heyecanlı yönlerinden biri de, yeni arkadaşlıklar kurmaktır. Çocuk başkaları tarafından oyunlara ve etkinliklere kabul edilmek, sevilme ve değer görmek ister.

Okul çağındaki çocuk, kurduğu arkadaşlıkları sayesinde ailesinin ötesinde ufkunu genişletip, dış dünyaya ilişkin yeni bir deneyim kazanmaya başlar, benlik imajı oluşturup bir sosyal destek sistemi geliştirir (Göv, 2009).

Arkadaş beğenisinin önemli olduğu son çocukluk dönemlerindeki 8-12 yaşları kapsayan dilim, “gruplaşma dönemi”nin ön hazırlayıcısı olarak bilinir. Takıma bağlı olma ve takım içindeki işbirliği, bireysel yarıştan daha üstün gelebilir.

Okul çağındaki kurallar, sosyal roller giderek daha önemli bir hal alır ve sosyal etkinliklerde cinsiyet farklılıkları daha da belirginleşir. Çocuklar okul yaşına geldiklerinde arkadaşlarının kalıcılığı da artmaya başlar ve kız çocukları daha sınırlı sayıda ve daha kuvvetli ilişkiler kurarken, erkek çocukları daha fazla sayıdaki çocukla arkadaşlık etmektedirler.

Bu evrede, akranlarla arkadaşlıklar önemli bir hale gelir. Çocuklar yaşıtı olan arkadaşlardan oluşan destekleyici bir gruba uyum sağlamak, yeterli sosyal becerilere sahip olmak, çocuğun yüksek benlik saygısına ulaşmasında oldukça önemli bir yer tutar (Göv, 2009).

Rekabet etmek değer taşıyan ve doğal bir güdülenimdir, ama diğer çocukların yetenekleri ile başarılarının akla uygun bir biçimde kabul edilişiyle daha ılımlı hale getirilmelidir. Herhangi bir yarışma ortamıyla karşı karşıya kalan bazı çocuklar reddedilme veya eleştirilme riskini azaltmak amacıyla etkileşime girmekten kaçınırlar.

Aşırı çekingen davranış da aşırı yarışmacı tutum da, doğal olarak rekabeti özendiren bir çevrede benlik saygısını korumaya yönelik yapılan girişimlerdir, çocuklarda olumsuz sonuçlar doğurur (Göv, 2009).

Bu iki tarzla ilgili akranlardan gelen bazen sert olabilen geribildirimler çocukların yaşantılarında nelerin kabul görüp nelerin kabul görmediğini öğrenmelerini sağlar. Bununla birlikte, bu durum gereğinden fazla veya sürekli olursa yapılan eleştiri ya da reddetme yıpratıcı olacağından çocuğa zarar verebilir.

2.5. Aile ve Çocuk Etkileşimi

Aile, çocuğun doğduğu andan itibaren kendisini, diğer bireyleri ve yaşamı ilk tanımaya başladığı, ilk eğitimini aldığı, ilk deneyimlerini edindiği temel kurumdur. Çocuğun yetişkin bir birey olduğunda sahip olacağı kişiliği, önce aile içinde daha sonra da devreye giren kurumlar tarafından belirlenir (Erkan, 2011).

Anne baba ve ailedeki diğer bireylerin çocuk ile olan etkileşimi, çocuğun aile içindeki yerini belirlemektedir. Çocuğa karşı takınılan tavır ve yöneltlen davranışlar, ilk yaşantıların oluşturulmasında büyük önem taşımaktadır. Ailede anne babanın çocuklarına ilk günden itibaren takındıkları tutum, çocuk üzerinde kalıcı ve derin izler bırakır. Anne baba ile çocuklar arasındaki etkileşim süreci içinde, yüz yüze ilişkilerin güçlü ve yoğun olduğu ailedeki etkileşim, çocukların bireysel özellikleri ve duygusal gelişmeleri üzerinde önemli rol oynar. Ana babaların tutum ve davranışları çocukların etken-edilgen, uyumlu-uyumsuz, içedönük-dışadönük, bağımlı-özerk olmaları gibi kişilik gelişimlerini büyük oranda etkiler (Baldık, 2005; Özgüven, 2001, Akt. Erkan, 2011).

Çocukların hayata verimli olarak katılmasında anne, babanın rolü çok büyüktür. Öncelikle eşlerin birbirlerine karşı hoşgörölü olmaları gerekmektedir. Aynı anne ve babadan yetişen ve mutlu çocuklardan daha iyi verimler görüyoruz. Boşanmış ailelerin

çocuklarında ise psikolojik sorunlar daha fazla görülüp topluma uyum sorunu yaşayan bireyler olduğunu görüyoruz. Göz ardı edilmemesi gereken bir konu var ki o da yakınlık bağlarını yitirmiş, ancak toplum ve çocuklar için sürdürülmek zorunda kalınan evliliklerden de çocuklarda pek fazla verim elde edilememektedir. Eşler evde kavga etmemeli, birbirlerinin eksiklerini uzlaşarak iki medeni insan gibi tatlıya bağlamalıdır (Yıldırım, 2013).

Aile kuramcıları ve klinisyenler, 20. y.y.'ın başlarından beri kardeşlerle olan ilişkilerin bireysel gelişim ve uyumu desteklediğini ve aile içi ilişkilerde önemli bir role sahip olduğunu ifade etmişlerdir (Dunn, 2002).

Aile sistemi kendi içinde eş sistemi, anne-baba ve çocuk sistemi gibi pek çok alt sistemi barındırmaktadır. Her bir alt sistemin de çocuğun sosyalleşmesinde büyük önemi bulunmaktadır. Sosyalleşme sürecini belirleyen faktörlerden bir diğeri de kardeşlerle olan ilişkilerdir. Çocuğun anne ve babasıyla kurduğu etkileşimlerin yanı sıra kardeşiyle olan ilişkisinin niteliği de önem arz etmektedir (Hetherington ve Diğ., 2006).

Bebeklikten başlayarak, ergenlik döneminin sonuna kadar kardeşler arasındaki ilişkilerin özellikle duygusal gücünün var olduğu ifade edilmiştir. Okul öncesi dönemdeki çocukların % 20'sinin kardeşleriyle olan ilişkilerine bakıldığında anne-babalarıyla veya akranlarından daha fazla olmak üzere olumsuz duygular içerdiği tespit edilmiştir. Bu dönemdeki kardeşlik ilişkileri çok sayıda farklı olumsuz ve olumlu duyguyu içinde barındırmaktadır. Kardeş ilişkilerinin kendisine has olan bir yakınlığı vardır. Çocuklar anne ve babalarından çok zamanlarının büyük bir kısmını kardeşleriyle geçirmektedirler. Birbirlerini oldukça yakından tanıyan kardeşlerin ilişkileri birbirleri açısından çatışma içeren veya destekleyici olabilmektedir. Bazı kardeşler iletişimlerinde sırasında birbirlerine şefkat ve ilgili gösterip işbirliği ve destekleyici bir ilişki kurabilirken, bazıları ise düşmanlık ve saldırganlık sergileyebilmektedirler (Dunn, 2002).

Çocukların anne ve babalarıyla geliştirmiş oldukları bağlanma ilişkisi, kardeşleriyle olan ilişkinin niteliğini belirleyen özelliklerden biridir. Anne ve babalarıyla güvenli bağlanma ilişkisi geliştirmiş olan çocukların, güvensiz bağlanma ilişkisi geliştirmiş olan çocuklara kıyasla, kardeşleriyle daha olumlu ilişkilere sahip oldukları görülmüştür (Vollings ve Belsky, 2002).

Anne-baba, çocuk ilişkisinde olumsuz, cezalandırıcı, aşırı kontrol eden ve sert tavırlar içinde olmak kardeşler arasındaki ilişkilerde düşmanca ve saldırgan davranışlarla ilişkilendirilmiştir. Bu durumun tam tersi olduğunda yani kardeşler arasındaki olumsuz ilişki, çocukların anne-babalarıyla olan ilişkilerini de biçimlendirmektedir (Dunn, 2002).

Brody, Stoneman, McCoy ve Forehand (1992), yürüttükleri bir çalışmada, ailedeki olumsuz duygulanım, eşler arası mutsuzluğun ve çatışmanın, kardeşler arasındaki ilişkiye bakıldığında daha az prososyal davranışların sergilenmesi ile bağlantılı olduğu bulunmuştur. Anne-baba arasındaki anlaşmazlıkların da, anne-babaların çocuklarına farklı davranmalarına sebep olduğu, bunun sonucu olarak da kardeşler arası çatışmanın daha yüksek düzeyde görüldüğü ifade edilmiştir. Yine aynı araştırmada kardeşler arası ilişkilerin niteliği ile çocukların dışsallaştırılmış ve içselleştirilmiş davranış sorunlarının birbirleriyle bağlantılı olduğunu belirtmişlerdir. Evlilik ilişkisi ile anne-baba ve çocuk arasındaki ilişki yalnızca birbirini etkilemekle kalmayıp, kardeşler arasındaki ilişkileri de biçimlendirmektedir. Brody, Pillegrini ve Sigel (1986)'nın belirttiği üzere, eş çatışmalarının yaşandığı ailelerde, ebeveynlerin bu durum sonucunda çocukları ile olan ilişkilerinde cezalandırıcı, tutarsız ve sert tutumlar sergiledikleri, bu çocukların da, yüksek düzeyde saldırganlık davranışları sergileyip kardeşleriyle duygu içerikli olmayan etkileşimlerde bulundukları saptanmıştır. Stocker, Dunn ve Plomin (1989)'de yaptıkları çalışmada, annenin davranışları, çocuğun yaşı, mizaç özellikleri ve ailenin yapısının, kardeş ilişkilerinde görülen farklılıklarda belirleyici olduğunu göstermişlerdir. Annenin ayrımcı bir tavır takınması, kardeşler arasında daha çatışmalı bir ilişkiye neden olmaktadır. Annenin sevgi gösterme biçimi, kontrol ve duyarlılığı, kardeşler arasında farklılık gösterirse bu durumda kardeşlerin daha çatışmalı ve rekabetçi bir ilişkiye sahip olmalarına neden olduğu kanıtlanmıştır. Anne kardeşlerden birine diğerlerinden daha fazla ilgi ve şefkat, daha az kontrol ve disiplin sergilediğinde, çocuklar bu tutum farklılığını algılamakta ve birbirleriyle anlaşabilme olasılığını da azalmaktadır (Stocker, Dunn ve Plomin, 1989). Okul öncesi dönemdeki çocuklarla aile içi ilişkiler, kardeşler arasındaki ilişkiler ve bu dönemdeki çocuğun uyum düzeyi ile ilgili bağlantıları ortaya koymak için yapılan bir araştırmada, kardeşler arasındaki ilişkinin çocuğun uyum düzeyini belirlediği ortaya konmuştur. Buna sonuca göre, kardeşler arası olumlu ilişkiye sahip çocukların daha az davranış problemi sergiledikleri

görülmüştür. Buna karşı kardeşler arasındaki rekabetin hem dışsallaştırılmış hem de içselleştirilmiş davranış bozukluklarıyla bağlantılı olduğu saptanmıştır (Mandell, Gamble ve Taylor, 2007).

Aile içi ilişkilerin kalitesi ile kardeşler arasındaki ilişkiler incelendiğinde, duygularını daha fazla ifade eden ailelerde, kardeşlerin de birbirleriyle daha iyi anlaştıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra, anne ve babaların çocuk yetiştirme şekilleri konusunda hem fikir oldukları zaman kardeşler arasında çatışma da daha az görülmektedir. Araştırmada ortaya çıkan başka bir sonuç ise, aile içindeki duygulanım ile çocukların uyum düzeyi arasındaki ilişkinin ortaya konmasıdır. Aile içinde duyguların ifade edildiği ve daha sıcak ilişkilerin olduğu ailelerde büyüyen çocuklar daha az davranış problemi göstermektedirler (Mandell, Gamble ve Taylor, 2007).

Aile içindeki ilişkilerin çocuğun sosyal becerileri üzerindeki etkisi incelendikten sonra burada çocuğun algısı ve bakış açısından aile içindeki ilişkilerin görünümü ve çocuğun sosyal içerikli davranışları ve yeterliliği ile ilişkisinden söz edilmelidir (Evirgen, 2010).

Eşler arasında ekonomik ve duygusal yakınlaşmanın yanında düşünce ve fikir yakınlaşmaları da olmalıdır. Yeri geldiğinde çocukların da fikirlerine katılarak çocuklar üzerinde olumlu etkiler bırakılmalıdır. Çocuklarımızı dinlemeli, yaşı göre oyunlar oynamalı, iş ve okul başarılarında onları teşvik ederek yanında olmalıyız. Çocuklarımızı sürekli uyarmak yerine onlara doğru davranışlarla örnek olmalıyız. Çocuklar kendilerine ailelerini ve yaşadıkları toplumu model seçerler. Eğitimsiz bir aile ve toplumda yetişmiş bir çocuk okula gitse bile burada eğitmen yetersiz kalabilir, diğer öğrencilerin de derse katılım motivesi bozulup kötü alışkanlıklar kazanmalarına neden olabilir. Anne ve babaların çocukları hangi yaşta olursa olsun sorumluluğu bitmez. Toplumda çocukların kişisel yapısının gelişiminde annenin rolü kadar babanın da rolünün önemli olduğu unutulmamalıdır. Babaların da çocuklarının sevinç, üzüntü veya başarılarında yanlarında olmaları, okul toplantılarına katılmaları, çocukları ile kaliteli zaman geçirmeleri onların gelişimlerini olumlu yönde etkileyecektir. Sonuç olarak toplumda anne babaların çocuklarını desteklediği, aile bütünlüğünün sağlandığı her ailenin bakabileceği kadar çocuk sahibi olarak onlara maddi ve manevi olarak yetebildiği, mutlu ailelerde yaşayan çocuklar sayesinde daha verimli toplumlar yetiştirebiliriz.

2.6. Aile Katılımı

Aile katılımı okulda verilen eğitimin evde, evde verilen eğitimin de okulda desteklenmesini sağlayarak çocukların okulda ve ilerideki yaşamlarında daha başarılı olmalarını sağlamaktadır. Aile eğitimlerinin içerisinde de aile katılımı çalışmalarına yer verilmektedir. Aile katılımı çalışmaları için aile eğitimi çalışmalarına gerek duyulmazken aile eğitimi çalışmalarında mutlaka aile katılımı çalışmalarına yer vermek gerekmektedir.

Doğduklarında çocuklar inançları, alışkanlıkları ve tutumlarını aile ortamında yaşarlar. Aile çocuğunun ilk öğrenme yeri ve doğal ortamıdır. Aile bu anlamda en iyi bir öğretmenden kat kat daha doğru bir şekilde çocuğu yapılandırır. Aile bu anlamda erken çocukluk döneminde her türlü doğal ortamı çocuklara sağlar (Gürşimşek, 2002).

Okul-aile işbirliği okul öncesi dönemde özel bir öneme sahiptir. Çocuğun bütün alanlardaki gelişimi, gelişimsel özelliklerinin ne şekilde biçimleneceği ve çocuğun gelecek yaşamını ne şekilde etkileyeceği birçok değişkene bağlıdır. Bu değişkenlerden bazıları; ailenin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik durumu, ailenin çocuğuna sağlamış olduğu uyaranlar, ebeveynlerin çocukları ve birbirleri ile ilişkileri, çocuk yetiştirmede takındıkları tutumlar, nasıl model oldukları, sözel iletişim biçimleri, beslenme, eğitim ve sağlık konularındaki olanakları ve bilgileri olarak tanımlanabilmektedir (Kaya, 2002).

Okul öncesi eğitim programlarının etkili olabilmesi için programlar ne kadar iyi hazırlanırsa hazırlansın aileler tarafından desteklenmesi gerekmektedir. Okulöncesi eğitim kurumlarının programlarında planlanan öğrenme yaşantılarının ancak ailede sürdürülmesi ile çocuklarda kalıcı davranış değişikliklerinin gerçekleşebilmesi mümkün olur (Aral, Kandır, Yaşar, 2000). Çocukların sağlıklı ve bilinçli ortamlarda eğitim almaları ve gelişmeleri büyük önem taşımaktadır. Çocuğun eğitiminde ve gelişiminde bu kadar önemli etkiye sahip olan aile üyelerinin, çocuk gelişimi ve eğitimi konularında bilinçlendirilmeleri ve bilgilendirilmeleri, bir program dâhilinde eğitilmeleri ya da en azından çocukları ile ilgili eğitim yaşantılarına katılıp etkileşimde bulunmaları sağlanmalıdır (Üstünoğlu, 1990, Akt. Pekkaras, 2010).

Catron, ailelere bazı konularda eğitim vererek, onların okul öncesi eğitim programındaki etkinliklere dâhil etmenin gerekliliği ile ilgili iki önemli faktör öne sürmüştür:

Birinci faktör, 1980’den beri annelerin iş gücüne katılımının sayısının düzgün bir şekilde artması sonucunda anaokulu ve kreş sayılarındaki artıştır. İkinci faktör ise, çocuğun eğitiminde ailenin katkısının değerini göstermesi ve erken çocukluk döneminde aile ve okulun kritik rollerinin son otuz yılda yapılan araştırmalarla ortaya konulmasıdır (Unutkan, 1998, Akt. Pekkaras, 2010).

Aile yaşantısı, çocuğun gelişimi açısından yaşantıların paylaşıldığı ve zamanının büyük bir kısmının geçtiği temel etkileşim ortamıdır. Okula başlayan her çocuk, yetişmiş olduğu aile ortamından belirgin izler taşır. Okul, aile ortamının çocuk üzerindeki etkisine dayanarak ve buradan yola çıkarak eğitim-öğretim görevini yerine getirmek zorundadır. Çocuk eğitiminin öneminin artmasıyla birlikte evde de nitelikli bir eğitim verilmesi gerektiği bilincine varılmıştır. Çocuk için en etkin eğitim, aile ve öğretmenin birlikte çalışmasıyla gerçekleşir (Pekkaras, 2010).

Ömeroğlu, Yazıcı ve Dere’ye göre (2003), ailelerin okul öncesi eğitim sürecine katılmalarıyla:

- Eğitimin daha etkin hale geldiğini,
- Katılımcılar eğitim için diğer aileleri özendirdiğini,
- Çocuğun, sosyal gelişimi duyuşsal ve bilişsel-dil konusunda ailelerin desteklendiğini,
- Çocuğun evdeki ortamının zenginleştiğini,
- Ailenin kendi çocuğuna ait yaşamlarındaki önemli rolünü kavradığını,
- Ailenin ev ortamında çocuğunu nasıl destekleneceği konusunda deneyim kazandığı kazanımlarını gerçekleştirir.

Sonuç olarak, anne-babanın çocuğun eğitiminde erken dönemde yer alması hem ailelerin kendi çocuklarına daha olumlu bakabilmelerini, hem anne baba olarak kendilerine olan güvenlerini arttırmalarını, hem de toplumun çocuğun eğitime ve çocuğa olan bakış açısının değişmesini sağlar (Ömeroğlu, 1992).

Morrison'a göre, aile katılımı, ailelerin çocukları, kendileri ve erken çocukluk eğitim programına yarar sağlayacak şekilde yeteneklerini ortaya koyma süreci ya da ailelerin eğitime katılımlarını sağlama, onları destekleme ve onlara eğitim vermede sistematik bir yaklaşımdır (Akt: Pekkaras, 2010: 31).

Carton'a göre ise, aile katılımı, çocukların okuldaki deneyimlerini, okul ve ev arasında sürekli iletişim yoluyla arttırmayı sağlayan ders programlarını ailelerin katkıları ve katılımlarıyla zenginleştirme görevini üstlenen, ilişki kurma ve bilgi paylaşma işlemidir (Akt: Pekkaras, 2010: 31).

Gürşimşek'e (2002) göre, aile katılımının temel felsefesi aile yaşamını güçlendirmek yoluyla çocuğun gelişimine katkıda bulunmaktır. Aile katılımı okul ve ev arasında kurulan sistematik bir bağıdır. Bu bağ çocukların okul öğrenmelerini pekiştirmelerini, okul-aile birliğini güçlendirmeyi, ailelerin eğitim öğretim konusunda bilgilendirilerek bu konuda duyarlılık düzeylerinde artış olmasını sağlamaktadır. Özellikle de erken çocukluk döneminde ailelerin eğitime katılımı üzerinde önemle durulması gereken bir konudur. Çünkü bu dönem çocukları gelişimsel olarak kritik bir dönemden geçmektedir. Okul öncesi eğitimin amacı da bu dönemdeki çocukları tüm gelişim alanlarında destekleyip en üst düzeye getirmektir (Pekkaras, 2010)

Gürşimşek'in (2002) Henderson'dan aktardığına göre, aile katılımının gerçekleşebileceği alanları beş kategoride incelemek mümkündür. Bunlar:

Öğrenen Aile: Ailenin, öğretim programının içeriğini, hedeflerini, öğrenme süreçlerini, okulun politikasını ve etkili ebeveynlik konusunda etkililik ve bilgi düzeyini geliştirmesidir.

Öğreten Aile: Ailenin çocuğun temel ve ilk eğiticisi olduğu görüşünden hareket ederek evde yapılan öğrenme etkinliklerinde sorumluluk ve görev üstlenme becerilerinin gelişmesidir.

Bilgi Kaynağı Aile: Okul-aile arasında iletişim kanallarının açık tutulması yoluyla çocuğun gelişimini sağlayıcı sürekli bilgi paylaşımını sağlamadır.

Destekleyici Aile: Ailelerin okul ve sınıf etkinliklerinde görev almaları ile okulun çeşitli gereksinimlerinin karşılanmasını sağlamadır.

Danışman ve Karar Verici Aile: Ailenin okul yönetimi ve öğretmenle çocuğun gelişimi ile ilgili konularda görüş alış-verisinde bulunması, karar verme süreçlerine etkin katılımı ve öneriler sunmasıdır.

Aile Katılımının Yararları ve Amaçları: Mağden (1993), aile katılımının amacını, çocukların en iyi şekilde gelişme ve büyümelerine yardımcı olmak için anne babaya eğitim verilerek, ailelerin okul öncesi eğitime destek olmasını sağlamak, böylece çocukların daha sonraki dönemde okuldaki başarısını olumsuz yönde etkileyecek etkenleri azaltmak olarak belirtmiştir.

2.7. Milli Eğitim Bakanlığı Tarafından Ülkemizde Uygulanan Aile Eğitimi Programları

Ülkemizde gelişen sosyo ekonomik hayat ile birlikte eğitim seviyesinin artması, diğer taraftan iletişim kolaylığının getirdiği bilgi gücü ve bu gücün ailelere sağladığı bilgiye ulaşma kolaylığı, aile ve çocuğun ailede birey olarak büyütülmesine yeni bir yaklaşım getirdiği söylenebilir. Bu yaklaşımın alanı zorlaması ile ülkemiz son 10 yıllık süreçte aile eğitimi programları ile tanışmıştır. Özel sektör kuruluşları, çeşitli kamu kurumları ve özellikle Milli Eğitim Bakanlığı aile eğitim programının toplum nezdinde davranışa dönmesine vesile olmakta ve bir sistem dâhilinde geliştiği görülmektedir.

2.7.1. Milli Eğitim Bakanlığının Aile Eğitimi Kurs Programına Yönelik Yaptığı Faaliyetler

Çocuk yetiştirmek gittikçe zor bir hal almaktadır. Değişen yaşam koşulları ile birlikte aileler nasıl iyi bir çocuk yetiştirilir konusunda çok fazla söylevle karşılaşmaktadırlar. Ancak edindikleri bilgileri nasıl ve ne şekilde uygulayabilecekleri konusunda rehberliğe ihtiyaç duymaktadırlar. Ülkemizde de ailelerin rehberlik ve danışma ihtiyaçlarına cevap verme, onları çocuk yetiştirme ve aile yaşamı hakkında donanımlı hale getirmek amacıyla farklı birimlerce geçmişten günümüze aile eğitimi üzerine çalışmalar yapılmaktadır.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın aile eğitimi kurs programlarına yönelik süreci, 2010 yılına kadarki süreç ve 2010 yılından bugüne kadar geçen süreç olarak iki genel kronolojik yaklaşım ile ele alabiliriz.

2.7.1.1. Milli Eğitim Bakanlığının Aile Eğitimi Kurs Programına Yönelik 2010 Yılına Kadar Yaptığı Faaliyetler

Anne-baba eğitim programlarına baktığımızda çocukların yetiştirilmesi, ailede ve toplumda ebeveynlere düşen yükümlülüklerin yerine getirilmesi ve aile ilişkileri için gerekli becerilerin, bilgi ve tutumların sistemli bir biçimde geliştirilme sürecidir. Anne-baba eğitimlerinin temel yaklaşımını ebeveynlerin özgüvenini güçlendirerek, çocuklarının sosyal, zihinsel, duygusal ve fiziksel gelişimi için anne-babalık becerilerini geliştirerek rehberlik etmektir. Uygulamadaki programların bir kısmı doğrudan çocuğa, yakın çevresine, bir kısmı ise hem çocuğa hem ebeveynlere hizmet götürmeyi amaçlamaktadır (Arkan ve Üstün, 2009, Akt. Demir, 2011: 99).

İlk örgütlü çaba olarak değerlendirilen 1962-1963 yıllarında İstanbul “da Ord. Prof. Dr. İhsan Şükrü Aksel tarafından Akıl Hıfzıssıhha Cemiyeti Başkanı olarak, Mediko Sosyal merkezi ve Askeri Tıbbiye’de ana-babalara yönelik kurs, tartışma ve konferanslar dizisi olarak çeşitli etkinliklerde bulunulmuştur. Bu etkinliklerde iyi bir ailenin nasıl olması gerektiği, eşler arasındaki ilişkiler, çocuklara karşı davranışların özellikleri ve bir takım sağlık konuları üzerinde durulmuştur.

1989 yılına dek, ana-babalara yönelik olarak üniversitelerin bazı birimlerince, Halk Eğitimi Merkezleri tarafından, sağlık kurumlarınca dönemlik olarak birçok eğitsel etkinliklerde bulunulduğu ortaya koyulmaktadır. Ancak 1989’da İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eğitim Bilimleri bölümünce bir grup akademisyen tarafından başlatılıp İstanbul ve diğer bazı illerde sürdürülen “*Ana-Baba Okulu*” ilk ve kapsamlı bir deneme olması açısından özgün bir yere sahiptir. Bu programda 33 saatlik bir eğitim dönemi içinde anne-babalar; bebeklik dönemi (0-2 yaş), okul öncesi dönem, temel ihtiyaçların kazanılmasında ailenin rolü, son çocukluk dönemi (6-12 yaş), ergenlik dönemi, çocuğun cinsel eğitimi, yaygın anne baba tutumları, çocuklarla iletişim nasıl kurulur, çocuklarda uyum ve davranış bozuklukları, eğitim başarısını yükseltmede, sağlıklı ve mutlu insanlar yetiştirmede ailenin rolü, karıkoca ilişkilerinden doğan sorunlar, eşlerde problem çözme, çalışan anne ve çocuğu, baba çocuk ilişkisi konularında bilgilendirilmişlerdir (Yavuzer, 2010).

Erken Destek Projesi, Sevda Bekman, Diane Sunar ve Çiğdem Kağıtçıbaşı tarafından 1982–1991 yılları arasında tasarlanmıştır. Bu yönüyle İstanbul’daki düşük gelirli

çocukların annelerinin eğitimi yoluyla çocuklarının çok yönlü gelişimi hedeflenmiştir. Programın amacı, çocuğun bilişsel gelişimine yardımcı olmak ve anneyi çocuğun gelişimine duyarlı kılarak çocuğun tüm gelişimini desteklemektir (AEPa, 2019).

Anne-Çocuk Eğitim Programı, Sevda Bekman, Diane Sunar, Çiğdem Kağıtçıbaşı ve Anne-Çocuk Eğitim Vakfı uzmanları tarafından 1982-1991 yılları arasında “Erken Destek Araştırma Projesi” geliştirilmiş ve uygulanmıştır (Kartal, 2007: 238). Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü ve Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) işbirliği ile yürütülen AÇEP uygulanmıştır. Yine 1991–1993 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı, UNICEF işbirliği ile 1993 yılından bu yana da Anne Çocuk Eğitim Vakfının (AÇEV) destekleriyle Milli Eğitim Bakanlığı ve Sosyal Hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) işbirliğinde uygulanmıştır. Bununla beraber Anne-Çocuk Eğitim Vakfı, Anne-Çocuk Eğitim Programı’nın uygulanmasını Milli Eğitim Bakanlığı Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü ile işbirliğinde 1993’ten bugüne kadar yürütmüştür (AEPa, 2019).

Anne Çocuk Eğitim Programının Türkiye genelinde yürütülmesinden sorumlu AÇEV ve MEB Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü işleyişi, Halk Eğitim Merkezlerinde üç kategori şeklinde yapılan grup toplantıları ile yürütmüştür. Birinci kategori “Anne Destek Programı”, ikinci kategori “Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması”, üçüncü kategori ise “Zihinsel Eğitim Programı (ZEP)” programlarından oluşmuştur (Demir, 2011).

Anne-Çocuk Eğitim Programı, bilimsel temelli, okulöncesi eğitime yönelik erken çocukluk eğitimi sorununa bir çözüm olarak geliştirilen bilimsel temelli bir programdır. Anne-Çocuk Eğitim Programı’nda doğrudan annelere ulaşılarak, annenin eğitici potansiyelini geliştirmesi için eğitim desteği verilmektedir. Böylece kadının birey olarak güçlenmesine katkı vererek anne olarak eğitici rolünün gelişmesini mümkün kılmakta hem de çocuğun gelişim ihtiyaçlarını ev ortamında karşılamaktadır (Bekman, 1998). Burada program, 2010 itibarıyla yerini benzer amaçlarla oluşturulmuş ve kapsamlı hale getirilmiş olan Aile Eğitimi Programına bırakmıştır.

UNICEF, MEB Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü ile Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Çocuk Gelişimi ve Okulöncesi Eğitimi Anabilim Dalı işbirliğiyle yürütülen *0-4 Yaş Erken Çocukluk Gelişimi Anne Eğitimi Programı* 1988

yılında yürütülen bir araştırmanın ilk sonuçlarına dayanmaktadır. Halk eğitim merkezlerinde 1993 yılından bu yana “Anne Eğitim Kursları” şeklinde yürütülmektedir. Gelişimsel Eğitim Programı (GEP) ve Anne Eğitim Programı (AEP) şeklinde iki bölümden oluşmaktadır (Turan ve Diğ., 1996) CYGM tarafınca koordine edilen Aile Eğitim Programının da özünü oluşturmaktadır.

1991 yılında ise İstanbul “da Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi bünyesinde bir “*Aile Okulu*” denemesine girilmiştir. Bu Aile Okulunda, ailelere yönelik olarak yetişkinlik dönemi, gelişim dönemleri, televizyon ve aile, çocuk eğitimi ve aile içi iletişim gibi konular ele alınmıştır. Kurs üç dönem halinde ailelere yönelik olarak gerçekleştirmiştir. 1992 yılına gelindiğinde ise, Ankara Çankaya Belediyesi öncülüğünde “*Ana-Baba Okulu*” başlatılmış ve 1995 yılına değin hizmet vermiştir. Bu okulun kuruculuğunu Dr. Ergin Atası üstlenmiştir. Bu okulda, güncel sorunlar, ailenin ekonomik sorunları, çocuk yetiştirme, çocuğun eğitimi, cinsel eğitim, eş seçimi, iş seçimi ve ekonomik sorunların üstesinden nasıl gelinebileceği hakkında konular işlenmiş ve bu okul daha sonralarında ev kadınlarına yönelik kurslar olarak çeşitlendirilmiştir (Özel, 1996).

Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü(ASAGEM) aile eğitimi ile ilgili olarak bir başka çalışma gerçekleştirerek *Aile Okulu Projesi*’ni geliştirmiş ve uygulamıştır. Program, 2004 yılında valilik ve yerel yönetimler aracılığıyla 16 modül üzerinden sivil toplum örgütleri de sürece dahil edilerek ülke genelinde etkin bir biçimde uygulanması hedeflenmiştir. Uygulamada; genel müdürlük, aile konusundaki bilgi birikimi ile ana-baba okulu, aile okulu uygulamaları arasında deneyimlerin paylaşılması, eğitim programlarının oluşturulması konularında destek sağlamıştır. Programlar, ailelerin yoğun katılımını sağlamak amacıyla 25 saatlik dilimler üzerinden hafta içi ve hafta sonu seçenekleriyle sunulmuştur(AEPb, 2019).

ASAGEM’ in başlıca görev alanı aile eğitimidir. Bu kapsamda üç aşamadan oluşan ve ülke genelini kapsayan, farklı yöntemler içeren, değişik kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülen aile eğitimi faaliyetlerinin standartlara uygun hale getirilerek verimli ve etkili yürütülmesine çalışmıştır. Bu süreci üç adımda planlayan ASAGEM birinci eyleminde aile eğitimi ihtiyaçlarını belirlemek için ülke genelinde saha çalışmasıyla genel durum tespiti yapılmıştır. İkinci eyleminde aile eğitim müfredatını ortaya çıkarmıştır. Üçüncü

eyleminde ise ortaya çıkan müfredat doğrultusunda eğitim materyalleri geliştirilmiştir (AEPb, 2019).

2011 yılı içinde ASAGEM tarafından tamamlanması hedeflenen ile Eğitim Programının Tanıtılması ve Eğitimcilerin Eğitimi Projesiyle AEP'in ülke genelinde tanıtılması, programı uygulayacak eğitimcilerin program hakkında bilgi sahibi olması ve uygulama yeterliliği kazanması amaçlanmıştır. AEP programı için WEB sitesi oluşturularak modül ve programla ilgili bilgilere yer verilmiştir (AEPb, 2019).

2.7.1.1.1. Milli Eğitim Bakanlığı 0-18 Yaş Aile Eğitimi Programı

0–6 yaş grubunda çocuğu bulunan ailelere yönelik 1993 yılından bu yana, ebeveynler ve çocuğu eğiterek çocuğun toplumsal fiziksel, duygusal ve zihinsel olarak çok yönlü gelişimleri için çalışılmaktadır. Halk eğitim merkezlerinde gerçekleştirilmiş olan; Anne-Çocuk eğitimi, 0-6 Yaş Benim Ailem, 0-6 Yaş Aile İçi Temel Eğitim (AİTEP), 2-10 Yaş Baba Destek Eğitim Programı (BADEP) eğitim programları revize edilip güncellenerek, "Program Geliştirme Komisyonu" ve Üniversitelerin ilgili bölümlerinden seçilen "Bilim Kurulu" desteği ile 0-18 yaş Aile Eğitimi Programı (AEP) hazırlanmıştır. Daha önceleri STK veya bağımsız olarak halk eğitim merkezlerinde uygulanmış olan anne-çocuk eğitimi programları uygulamadan kaldırılarak 02.03.2010 tarihli, 16 sayılı kararı ile Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü tarafınca Aile Eğitimi Programı uygulamaya konulmuştur. Üç yıllık bir çalışmayla beş alandan oluşan *Aile Eğitim Programı*(AEP) ortaya konulmuştur. AEP, yaşam döngüsü aile bireylerinin karşılaşılabileceği her türlü soruna cevap verecek şekilde 0-18 yaş çocukluk dönemini temel alacak şekilde tek bir isimle birleştirilerek ve yedi farklı modül oluşturulmuştur. (AEPb, 2019). Bu modüller:

- 0–3 Yaş
- 3–6 Yaş
- 7–11 Yaş
- 12–18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programları ile
- 3–6 Yaş Baba Destek
- 6–12 Yaş Baba Destek Eğitimi Kurs Programı ve

- 3–6 Yaş Okur Yazar Olmayan Anne Destek Eğitimi Kurs Programıdır.

5-6 Yaş AÇEP: 1982 yılında Boğaziçi Üniversitesi tarafından bilimsel araştırma çerçevesinde geliştirildi. MEB tarafından çalışma 1993 yılında uygulanmaya başlandı.

0–4 Yaş AÇEP: 1993 yılında UNICEF “in teknik desteğiyle Gazi Üniversitesi ve MEB tarafından geliştirildi.

0–6 Yaş Aile ve Çocuk Eğitimi: 2003–2005 yılları arasında uygulanan program 2003 yılında Gazi Üniversitesi tarafından UNICEF “in teknik desteğiyle geliştirildi.

0–6 Yaş Benim Ailem: 0–6 yaş Aile ve Çocuk Eğitimi programı, alandan gelen geribildirimler doğrultusunda 2005 yılında revize edilerek UNICEF işbirliğinde ‘Benim Ailem Programı’ ismini aldı.

0–6 Yaş AİTEP: 2007 yılında Benim Ailem Programı’ndan yararlanılarak, daha fazla aileye ulaşmak için UNICEF in teknik desteğiyle geliştirildi.

2-10 Yaş BADEP: 2004 yılından bu yana AÇEV işbirliğiyle uygulanmaktadır (AEPb, 2019).

Ülkemizde aile eğitimini üstlenen birçok kurum olmakla birlikte en yaygın olarak bilineni ve katılımın en yoğun olduğu Halk Eğitim Merkezlerinden sorumlu olan Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü’ne 2006-2010 Ülke Programı Eylem Planı çerçevesinde Türkiye ve UNICEF; Aile Eğitimlerinin koordinatörlüğü verilmiştir.

2.7.1.2. 2010 Yılı ve Sonrası Aile Eğitimi Programı

0-18 yaş çocukların bakımından sorumlu ebeveynler, zor koşullardakiler öncelikli olmak üzere, yaşam boyu eğitim anlayışıyla; değişen ihtiyaçlara yönelik olarak hazırlanan, önleme geliştirme koruma ve amaçlı, kurumsallaşmış aile eğitimi programları yoluyla çocuk eğitimi gelişimi ve bakımı konularında bilgi, beceri ve tutum kazandırmaktır (Yıldırım, 2013).

ÇYGM, aile eğitimi programını bilimsel, disiplinler arası ve çok fonksiyonlu bir yaklaşımla ele alarak, değişen ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte, sürdürülebilir programlarla, toplumun tüm kesimlerine yaygınlaştırmayı hedeflemektedir (Yıldırım, 2013). Bu hedefi gerçekleştirmek için disiplinler arası bir çalışmaya gidilmiştir. Programın tüm aşamalarında işbirliği görülmektedir.

2.7.1.2.1. Çalışma Grubu/Eylem Planı Hazırlıkları

Milli Eğitim Bakanlığı aile eğitimleri bilimsel çalışma gruplarını oluştururken iki genel grup oluşturmuştur. Bu gruplar MEB, EĞİTEK-EARGED, çalışma gruplarıdır. Bu grupların altında aşağıdaki birimler bulunmaktadır:

- MEB grupları;
  - a. Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü
  - b. İlköğretim Genel Müdürlüğü
  - c. Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü
  - d. MEB Projeler Koordinasyon Merkezi Başkanlığı
  - e. Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü
  - f. Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü
- EĞİTEK, EARGED grupları;
  - a. Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü
  - b. Anne Çocuk Eğitimi Vakfı
  - c. DPT
  - d. Sağlık Bakanlığı
  - e. SHÇEK
  - f. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü
  - g. Tarım Bakanlığı, GAP İdaresi Başkanlığı
  - h. TRT
  - i. TÜİK
  - j. UNICEF EÇG Bölümü

Ayrıca çalışma bilim kurulunda sekiz bilim insanı altı ayrı üniversiteden 0-18 Yaş Aile Eğitimi Programı danışman ve yazarlarına rehberlik yaparak destek vermiştir. Programların yazımında ve geliştirilmesinde dört farklı üniversite ile STK'lardan sekiz uzman ve MEB Program Geliştirme Komisyonu görev almıştır.

2.7.1.2.2. Aile Eğitimi Program Gelişme Süreci

MEB aile eğitimi kurs programının geliştirilme sürecini aşağıdaki kronoloji içerisinde gerçekleştirilmiştir.

- 02.03.2010 tarih ve 16 sayılı kararı MEB Talim Terbiye Kurulu Başkanlığınca ile Aile Eğitimi Kurs Programı onaylanmıştır.
- Talim Terbiye Kurulundan 26.08.2010 ve 5996 sayılı görüş kararına binaen Aile Eğitimlerinde çalışacak eğitimci niteliklerine ve eğitimcilerin eğitimini içeren hizmet içi çerçeve programına ilişkin görüş alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanının imzasıyla Aile Eğitimi Kurs Programı uygulamalarına ilişkin Genelge hazırlanmış ve 81 il müdürlüklerine, ilgili kamu kurumlarına ve sosyal ortaklara gönderilmiştir.
- 23 Kasım 2009 tarihinde Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif evleri, SHÇEK ve ÇYGM arasında Aile Eğitimlerinin Uygulanmasına ve Veri Tabanı oluşturulmasına ilişkin işbirliği protokolü imzalanmıştır.
- 2010 yılı itibarıyla 0–18 Yaş Aile Eğitim Programı formatör/eğitici eğitimleri sosyal ortakların/uygulayıcı kurumların formatörlerinin de yer aldığı 8'i Hizmetiçi, 5'i projeden, 13 ü eğitici eğitimi planlanmış olup toplam 54 kişilik Formatörle Ekim 2010 tarihine kadar toplam 12 eğitici eğitimi ile yapılmıştır.
- 2010-2014 MEB ÇYGM Stratejik Planında 0–18 yaş AEP 7. stratejik amaç olarak belirtilmiştir.
- 2014 yılına kadar 0–18 yaş aile eğitimleri ile 171.400 aileye ulaşılması yönünde stratejik hedef belirlenmiştir.

Çıraklık ve Yaygın Eğitimi Genel Müdürlüğü tarafınca, yürütülmekte olan AEP; 0–18 yaş arası çocuk sahibi ebeveynler ile çocuk sahibi olmayı düşünen, bebek bekleyen anneler ve çocukların bakımı ile sorumlu yetişkinlerin eğitimi düşüncesinden hareketle ortaya konmuştur. Bu bakımdan program oluşturulurken 0-3, 3-6 (Erken çocukluk), 7-11(okul çağı), 12-18 (Ergenlik) dönemlerini kapsayan bölümler şeklinde ve her bir yaş aralığı için on dört hafta olarak planlanmıştır. 0-3, 3-6 yaş Aile Eğitimi Programında anne-baba eğitimi dört saati, anne-baba eğitimi uygulama süresi on bir ders saati,7-11,

12-18 yaş Aile Eğitimi kurs programlarında ise beş ders olarak verilmiştir. Dört yaş aralığındaki programların temaları ailelerin ihtiyaçları ve çocukların bu döneme ait gelişimsel özellikleri dikkate alınarak belirlenmiştir (Demir, 2011).

2.7.1.2.3. Aile Eğitimi Program Geliştirme Süreci Öğretim Materyalleri

Aile eğitimi kurs programında geliştirme sürecinde yaş gruplarına göre geliştirilen öğretim materyalleri aşağıdaki gibidir:

0–3 ve 3–6 Yaş Aile Eğitimleri Programı: Ebeveyn Materyali ve Eğitimci olarak gruplanmaktadır. Eğitimci materyali içerisinde Eğitici kaynak kitabı ve Oturum görseli yer almaktadır. Ebeveyn materyali içerisinde Çocuk etkinlik materyalleri, Bilgi yaprakları ve Aile mektuplarından oluşmaktadır.

7–11 ve 12–18 Yaş Aile Eğitimleri Programı: Eğitimci materyali içerisinde oturum görseli ve eğitici kaynak kitabı yer almaktadır. Ebeveyn materyalinde de bilgi yaprakları ve aile mektupları bulunmaktadır.

Katılımcılar, çocuklarının yaşları gruplanarak eğitime alınarak, ihtiyaçları olan bilgileri edinmekte ve aile ortamında uygulayabilmektedirler. Program süresince etkinliklerde kategoriler belirlenerek haftalık olarak grup içerisinde aktif katılım sağlanarak işlenmiştir. Katılımcıların öğrendikleri konularla ilgili grup içerisinde uygulamalı çalışmalar yapmaları sağlanarak bir sonraki etkinliğe kadar öğrendiklerini ev ortamında uygulayabilecekleri şekilde düzenlenmiştir.

AEP programları bilimsel yaklaşım ilkelerine bağlı olarak. tüm ülke düzeyinde ve özellikle de dezavantajlı koşullarda yaşayan bölgelerdeki ebeveynlerin aile içi ilişki kalitesini arttırmayı, “anne-babalık becerilerini” geliştirmeyi ve bu yolla çocuk ve ergenlerin kişisel gelişimlerine uygun ortamlar sağlamak amacıyla hizmet vermektedir (Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü, 2016).

ÇYGM’nin 20 Eylül 2010 tarih ve 4314 sayılı genelgesinde, ailenin toplumun temel yapı taşı olduğu, çocukların ve toplumun gelişmesine, hayat şartlarının iyileştirilmesine yönelik önemli hizmetlerin verildiği dile getirilmiştir. Aile eğitimine ilişkin araştırmaların, aile içi iletişimi güçlendirdiğini, bilimsel ve toplumsal kalkınmaya destek sağladığını, annelerin/kadınların kendilerine güven kazandığını, çocuklara yapılan yatırımların toplumsal faydaya dönüştüğünü, ihmal, cinsiyet ayrımcılığı, şiddet

ve istismarı önlediğini, çocukların okula devamının ve başarısının artmasında etkili bir rol üstlendiğine ve çalışmaların da bu yönde önemle üzerinde durulduğu ve hızla devam ettiğini göstermiştir (Demir, 2011).

2.7.1.2.4. Aile Eğitimi Kurs Programının Amaçları

Milli Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu aile eğitimi kurs programının amaçlarını şu şekilde belirleyebiliriz:

0-3 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı Amacı

0-3 yaş aralığı çocuklarda tüm gelişim alanları düzeyinde sağlıklı ve istenilen düzeyde olabilmesi için en kritik yaş dönemidir. Bebeklik döneminden itibaren sağlıklı çocukların yetiştirilmesi için kurs programıyla anne, baba ve bakımla görevli kişiler, gebelik ve emzicilik dönemlerinden itibaren 0-3 yaş çocuğunun öz bakım becerilerinin geliştirilmesi beslenme, sağlık, iletişim, bakım ve tüm gelişim alanları ile ayrıca engelli bireylere duyarlılık geliştirme konularında bilinçlendirmek amaçlanmaktadır. Programa hamileler, çocuk sahibi olmayı planlayan yetişkinler, 0-3 yaşında çocuğu olan anne-babalar/çocuğa bakım verenler katılabilmektedir (MEBa, 2016).

4-6 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programının Amacı

Kurs Programı ile ailelere çocuğun tüm gelişim alanlarını olumlu desteklemenin yanı sıra okul öncesi dönemin önemi, çocuk hakları, çocukla olumlu iletişim kurabilme yöntemleri, sağlık, beslenme ve çocuğu okula hazırlamak ile ayrıca engelli bireylere duyarlılık geliştirme konularında bilinç kazandırmak amaçlanmaktadır. 4-6 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı, 4-6 yaş aralığında çocuğu bulunan ebeveyn veya bakımıyla ilgilenen kişilere yönelik verilen programdır (MEBa, 2016).

7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programının Amacı

Kurs Programıyla etkili ebeveynlik yapma becerisini arttırmanın yanında, çocuğun yaşına, gelişimine ve yaşadıkları olaylara uygun ebeveynlik rolleri için gerekli becerileri ve yöntemleri kazandırmayı, ayrıca engelli bireylere duyarlılık geliştirme konusunda bilinç kazandırmayı amaçlamaktadır. Programa 7-11 yaş arasında çocuğu olan ebeveynler ve bakımından sorumlu kişiler katılabilmektedir (MEBa, 2016).

7-11 yaş aile eğitimi kurs programının amaçlarının yanında süresi, işleyişi ve kurs programının temaları programın bütünlüğünü açısından önemlidir.

7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programının Süresi

Program toplam süresi on dört hafta sürmektedir. Ondört oturum hâlinde düzenlenen programda her oturumda ayrı bir tema işlenmektedir. Haftada beş ders saati olan kurs, toplamda yetmiş saattir. Beş ders saatinin üç ders saati grupla yapılan sohbetler, iki ders saati haftanın değerlendirilmesi ve bir sonraki haftaya ait planlama çalışması şeklinde düzenlenmiştir (MEBa, 2016).

7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programının İşleyişi

Kurs programı haftada bir yapılan etkinliklerden oluşmuştur. Etkinliklerde grupla sohbet, programda yer alan konu başlıklarına bağlı olarak aktif katılımı destekleyecek şekilde yürütülmektedir. Programa sonradan katılmak isteyen aileler, kursun başlama tarihinden itibaren ilk 10 gün içinde kayıt yaptırabilirler. Her grup sohbeti sonunda, bilgiler özetlenir, katılımcıların yakın çevresiyle paylaşılması önerilerek bir özet dosyası oluşturulur. Etkinlik sonunda, katılımcılar o haftaki konuyla ilgili kararlar almaya ve uygulamaya yönlendirilmektedir (MEBa, 2016).

7-11 Yaş Aile Eğitim Kurs Programı Temaları

1. Tanışma ve Programın Tanıtımı
2. Anne–Baba Tutumları (Çocuğun Anne Babası Olmak)
3. Bedensel ve Cinsel Gelişim
4. Çocuk Hakları
5. Çocukla Nitelikli Zaman Geçirmek ve Oyun Oynamak
6. Etkili İletişim (Olumlu Davranış Kazandırma Yolları)
7. İletişim Engelleri ve Dinleme Becerileri
8. İstenmeyen Davranışları Değiştirme Yöntemleri
9. Kendini İfade Etme Becerileri
10. Sosyal Duygusal Gelişim ve Benlik Gelişimi
11. Temel Alışkanlıklar (Çocuğa Olumlu Alışkanlıklar Kazandırma)

12. Yaşam Olayları
13. Zihinsel Gelişim ve Dil Gelişimi
14. Özel Eğitime İhtiyacı Olan Bireylere Duyarlılık Geliştirme (MEBa, 2016).

12-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programının Amacı

Program, ergen birey ile aile arasındaki ilişkinin daha sağlıklı hale gelmesi ve ergenlerin sahip oldukları kapasitenin artırılmasının sağlanmasını desteklemektedir. Bunun yanında engelli bireylere duyarlılık geliştirme konusunda tüm ailelerin bilinç kazanmaları amaçlanmaktadır. Programda 12 ve 18 yaş arasında çocuğu olan ebeveynler veya bakımında görevli olan kişiler katılabilmektedir (MEBa, 2016).

2.8. Yurtiçinde Aile Eğitimi Programları İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Yurtiçinde aile eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde genel olarak özel eğitimle ilgili çalışmalara daha çok yer verildiği görülmektedir. 0-18 yaş aile eğitimi programı ile ilgili de daha çok 3-6 yaşla ilgili çalışma yapıldığı görülmektedir.

Sucuoğlu, Küçükler ve Kanık (1993), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Birimi'ne devam eden özürlü çocukların anne-babalarının, çocuklarının eğitimine katılmalarını sağlamak için yaptıkları çalışmada, bu gereksinimi karşılamak amacıyla, davranışçı yaklaşımı esas alan yapılandırılmış anne-baba eğitimi programının etkisini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmanın verileri “program öncesi değerlendirme formu”, “içerik değerlendirme formu”, “program sonrası değerlendirme formu” kullanılarak görüşme ve gözlem tekniğine yer verilerek toplanmıştır. Araştırmaya, Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Biriminde yapılan çalışmaların birinci haftasında 11 aile, ikinci haftasında ise 7 aile katılmıştır. Çalışmaya uygulamacı olarak; bir öğretim görevlisi (Çocuk Gelişimi Eğitimi Uzmanı), bir uzman (Klinik Psikolog) ve bir araştırma görevlisi (Klinik Psikolog) katılmıştır. Üçer saatlik dört oturumdan oluşan “Anne-Baba Eğitimi” programının ilk bölümü “temel becerilerin kazandırılması” olarak planlanmıştır. İkinci bölümde; problem davranışın tanımlanması, problem davranışların ortaya çıktığı ortamların ve davranış sonucunda çocuğun çevreden aldığı tepkilerin gözlenmesi ve belirlenmesi amaçlanmıştır. Program, anne

babaların konuyu daha iyi anlayabilmeleri, tartışılan konuları kendi çocukları için genelleyebilmeleri amacıyla çeşitli ödevleri içermektedir. Sonuçlar, uygulama öncesi ve uygulama sonrası toplanan bilgilerden elde edilmiştir. Anne-babaların hepsi çocuklarına daha fazla yardımcı olabilmek, bilinçli bir şekilde eğitimine katılabilmek ve var olan sorunları en aza indirmek amacıyla bu programa katıldıklarını ve programın beklentilerini karşıladığını ifade etmişlerdir.

Cavkaytar (1988), zihin engellilere özbakım ve ev içi becerilerinin öğretiminde bir aile eğitimi programının etkililiği adlı araştırmasının amacını; aile programını tamamlayan annelerin program doğrultusunda gerçekleştirdiği beceri eğitimi çalışmalarını, zihin engelli çocukların özbakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerindeki etkisi olarak belirlemiştir. belirlemektir. Araştırmanın modelini çoklu yoklama modeli üzerine kurmuştur. Araştırmasında, aile eğitimleri sonrasında zihinsel engelli bireylerin belirlenen becerileri bağımsızlık düzeyinde öğrendiklerini, izleme sürecinde de aynı performansı gösterdiklerini bulgulamıştır. Bu bulgulara göre Aile Eğitimi Programını tamamlayan annelerin zihin engelli çocuklarının özbakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerinde anlamlılık göstermektedir.

Gültekin (1999), araştırmasında birinci amaç olarak uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem sürecine ilişkin aile eğitim programı uygulanması ile annelerin çocuklarının uygun olmayan davranışlarının uyuşmayan davranışlarını ayrımlı pekiştirmesinin, çocukların uygun olmayan davranışlarının azalmasına yol açıp açmadığını amaçlamıştır. Aynı araştırmanın ikinci amacı olarak, annelerin çocuklarının uygun olmayan davranışlarının uyuşmayan davranışlarını ayrımlı pekiştirmelerinin, çocukların uygun olmayan davranışlarının uyuşmayan davranışlarının artmasına yol açıp açmadığının belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırmada, verilerin analizinde grafik analizinden faydalanılmıştır. Araştırmada denekler, 1998-1999 öğretim yılında özel eğitim merkezinde bireysel eğitim almakta olan 21 öğrenciden iki öğrenci ve anneleri oluşturmuştur. Araştırmanın başlama düzeyi evresinde, denekler araştırmacı tarafından kamera ile gözlenerek, her iki deneğin uygun olmayan davranışları ve bu davranışların uyuşmayan davranışlarının başlama düzeyi verileri elde edilmiştir. Deneklerin annesine, ev ortamında beş gün süresince “uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem sürecinin kazandırılmasına yönelik aile eğitim programı” uygulanmıştır. Uygulanan aile eğitim programı sonunda, her iki deneğin annesi tarafından on bir gün boyunca

uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreci uygulanmıştır. Bu süre içinde, araştırmacı tarafından kamera ile sürekli kayıt yapılarak, araştırmacının uygulama evresi oluşturulmuş ve uygulama evresi verileri elde edilmiştir. Araştırma bulguları, aile eğitim programı uygulanması sonucunda, annelerin çocuklarına uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem sürecini uygulamalarının, birbirinden farklı uygun olmayan davranışların azalmasına ve uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışlarının artmasına yol açtığı izlenimini vermektedir.

Birkan (2002), çalışmasında ailelere sunulan Küçük Adımlar Kursu'nun, annelerin Küçük Adımlar Gelişimsel Geriliği Olan Çocuklara Yönelik Erken Eğitim Programı'nı uygulama becerilerini kazanmalarına etkisini değerlendirmeyi amaçlamıştır. Küçük Adımlar Kursunun etkililiğini belirlemek için, davranışlar arası yoklama evreli çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın deneklerini, çocuklarında gelişim geriliği olan biri lise, üçü ilkokul mezunu dört anne oluşturmuştur.

Annelerin Küçük Adımlar Programı'nı uygulama becerilerinin nasıl uygulandığını öğrenmelerini sağlamak üzere düzenlenen Küçük Adımlar Kursu'nun hazırlık aşamasında, iki gün süreyle annelere Küçük Adımlar Programı, programda yer alan kavramlar, çocuklarda görülebilecek olası davranış sorunları ve bunlarla başa çıkma yolları hakkında bilgi verilmiştir. Küçük Adımlar Kursu'nun ikinci aşamasında ise deneklerin Küçük Adımlar Programı'nı kullanarak değerlendirme yapmayı, öğretim programı hazırlamayı ve öğretim sunmayı öğrenmelerine yönelik çalışmalar, dört hafta süreyle deneklerin evlerinde yürütülmüştür. Bu aşamada araştırmacı, her hafta içi her gün birer kere ev ziyareti yaparak annelerle çalışmıştır. Küçük Adımlar Programını uygulama becerileri her anneye bilgi verme, model olma, birlikte yapma ve bağımsız yapma yöntemiyle öğretilmiştir. Her anneye önce değerlendirme yapma, sonra öğretim programı hazırlama, son olarak ise öğretim yapma becerileri öğretilmiştir. Araştırmacının sonunda, her annenin Küçük Adımlar Programını uygulama becerilerini %100 düzeyinde sergiledikleri belirlenmiştir. Son yoklama evresinden sonra 1. 4. ve 5. haftalar ile 8. ayda izleme verisi toplanmıştır. İzleme verilerinin analizi sonunda, annelerin öğrendikleri becerileri sürdürdükleri sonucuna varılmıştır.

Çelenk (2003), “Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması” adlı araştırmasında, öğrencinin okul başarısı üzerinde aile faktörünün oynadığı rolü amaç olarak belirlemiştir. Araştırmada ulaştığı sonuçlar:

1. Çocukların okul başarıları, aileler eğitim açısından destekleyici bir tutum içinde bulunması; ailenin bakım, şefkat ve korumasının artırdığı bulgulanmıştır.

2. Çocuk koruyucu aile yanında kalıyorsa ve uygun şefkat ve korumu sağlandığı takdirde başarılarının yüksek olduğu söylenebilir.

3. Çocukların ebeveynleri okul ile etkili iletişim ve koordinasyon içinde çalışırsa çocuklarının okul başarılarının daha da yüksek olduğu bulgulanmıştır.

Tavil (2005), Davranış Denetimi Aile Eğitim Programı’nın, annelerin, ev ortamına uygun olmayan davranışlarını kontrol etmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanmalarına yol açıp açmadığını ve aile eğitim programının uygulanması sonucunda kavram ve işlem süreçlerini kazanan annelerin, kazandığı kavram ve işlem süreçlerini kullanarak çocukların ev ortamına uygun olmayan davranışını azaltıp azaltmadığını belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın deneklerini, özel bir özel eğitim merkezine devam eden zihinsel yetersizlikten etkilenmiş ve uygun olmayan davranışı olan çocuğa sahip altı anne ve bu annelerden aile eğitim programının uygulanması sonucunda davranışları kontrol etmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanan ve evde kamera çekimi için gönüllü olan bir anne ve çocuğu oluşturmuştur. Araştırmada verilerin toplanabilmesi için aile görüşme formu, scatterplat kaydı, anekdot kaydı, video kamera, televizyon, hedef davranış kayıt formu, pekiştireç belirleme formu, kavramlara ilişkin ölçüt bağımlı ölçü aracı ve işlemlere ilişkin ölçüt bağımlı ölçü aracı kullanılmıştır. Araştırmanın deney sürecinde, geliştirilen aile eğitim programının uygulanması öncesinde, araştırma kapsamına dâhil edilen altı annenin, araştırmada kazanmaları amaçlanan kavram ve işlem süreçlerinde başlama düzeyleri üç ayrı oturumda belirlenmiştir. Annelerin başlama düzeylerinin belirlenmesinin ardından, gruba altı oturumluk aile eğitim programı uygulanmıştır. Davranış Denetimi Aile Eğitim Programının uygulanması sonunda, anneler, davranış, ev ortamına uygun olmayan davranış, uyuşmayan davranış, ödül, görmezden gelme ve uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi kavramlarının ve ödül kullanma, görmezden gelme ve uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem süreçlerinin alt amaçlarının

hepsini gerçekleştirmişlerdir. Araştırma bulguları, Davranış Denetimi Aile Eğitim Programı'nın, ele alınan kavram ve işlem süreçlerinin kazanılmasına yol açtığı izlenimini vermektedir. Aile eğitim programının tamamlanmasından sonra, davranışları kontrol etmek için gerekli kavram ve işlem süreçlerini kazanan ve evde kamera çekimi için gönüllü olan bir annenin çocuğunun ev ortamına uygun olmayan davranışının ve bu davranışın uyuşmayan davranışının başlama düzeyi belirlenmiştir. Başlama düzeyi verilerinin belirlenmesinin ardından, anne programda kazanımlarını kullanarak sağaltım programını uygulamıştır. Annenin, programda kazandığı kazanımları kullanarak, çocuğun yayılarak okuma yazma davranışını azaltabildiği ve çocuğun yayılarak okuma yazma davranışının uyuşmayan davranışı olan dik oturarak okuma yazma davranışını arttırabildiği belirtilmiştir.

Kartal (2005), “Erken Çocukluk Eğitim Programlarından Anne-Çocuk Eğitim Programı'nın Altı Yaş Grubundaki Çocukların Bilişsel Gelişimlerine Etkisi” araştırması ile Erken Çocukluk Eğitimi Programlarından “Anne-Çocuk Eğitim Programı”nın altı yaş grubundaki çocukların bilişsel gelişimlerine etkisinin belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırma, 2003-2004 öğretim yılında Anne-Çocuk Eğitim Programı'na devam eden 40 anne-çocuk ve herhangi bir programa devam etmeyen 40 anne-çocuk ikilisi üzerinde yapılmıştır. Araştırmada ailelerin demografik özellikleri ile annelerin program hakkındaki düşünceleri ise annelerin programı değerlendirmeye yönelik doldurdıkları Anne-Çocuk Eğitimi Programı Değerlendirme Formu'ndan edinilen bilgilerle belirlenmiştir. Araştırma sonucuna göre, Anne-Çocuk Eğitim Programı'nın programa katılan çocukların bilişsel gelişimi üzerinde etkili olduğu, programa katılan annelerin ise, çocuklarına uygulanan Zihinsel Eğitim Programı'nı ve programdaki sohbet konularını çok yararlı bulduklarını ve programın çocuğun okulda başarılı olmasında etkili olacağını düşündükleri bulgulanmıştır.

Sönmez (2008), geliştirdiği “Eve Dayalı Gündüz Tuvalet Kontrolü Aile Eğitimi Programı'nın”, annelerin kurulum kaydı tutma ile tuvalet kontrolü kazandırma becerisini kazanmaları ölçeği ile çocukların gündüz tuvalet kontrolünü kazanmalarına yol açıp açmadığını araştırmıştır. Bununla beraber ve programı, uygulama güvenilirliği ve sosyal geçerlik açılarından değerlendirmiştir. Araştırmanın deneklerini, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezine devam eden 3 çocuk ile onların anneleri oluşturmuştur. Araştırma verileri, kaba değerlendirme formu, aile görüşme formu, kurulum süresi kaydı

tutma becerisi ölçü aracı, gündüz tuvalet kontrolünü kazandırma becerisi ölçü aracı, kuruluk süresi kayıt formu, uygulama güvenilirliği formları ve sosyal geçerlik formu ile toplanmıştır. Tümüyle ev ortamında yapılan araştırmanın deney sürecinde, ilk olarak annelere kuruluk süresi kaydı tutma becerisi kazandırılmıştır. Ardından anneler, kuruluk süresi kayıtlarını tutmuşlardır. Daha sonra annelere, tuvalet kontrolü kazandırma becerisi kazandırılmıştır. Anneler bu beceriyi kullanarak, çocuklarına tuvalet kontrolünü kazandırmışlardır. Araştırma sonunda elde edilen bulgular, “Eve Dayalı Gündüz Tuvalet Kontrolü Aile Eğitimi Programı’nın uygulanması, araştırma kapsamına dâhil edilen annelerin, kuruluk kaydı tutma ve tuvalet kontrolü kazandırma becerilerinin alt amaçlarını gerçekleştirmesine; “Eve Dayalı Gündüz Tuvalet Kontrolü Aile Eğitimi Programı’nın amaçlarını gerçekleştiren annelerin, çocuklarına tuvalet kontrolü eğitimi uygulaması, çocukların tümünün gündüz tuvalet kontrolünü kazanmasına ve çocukların kazandıkları tuvalet kontrolü becerisini, uygulamadan 3, 10 ve 17 gün sonra sürdürmelerine yol açtığını göstermiştir. Ayrıca “Eve Dayalı Gündüz Tuvalet Kontrolü Aile Eğitimi Programı”, uygulama güvenilirliği ve sosyal geçerlik açısından geçerli bir program olduğu belirlenmiştir.

Yakın (2009), aile eğitiminin, sınırlı ifade edici dil becerileri olan zihinsel engelli çocuklara sahip annelerin Doğal Dil Sağaltım Tekniklerini kullanmalarında, teknikleri ev ortamına genellemelerinde ve tekniklerin öğretimi tamamlandıktan iki ile dört hafta sonra tekniklerin tümünü aynı etkinlik üzerinde kullanmalarında etkililiğinin belirlenmesini amaçlamıştır. Araştırmada, davranışlar arası çoklu yoklama deseni kullanılmıştır. Araştırmanın denekleri, Kocaeli Gebze Eğitim Uygulama Okulu ve İş Okulu birinci sınıfına devam eden, sınırlı ifade edici dil becerisine sahip zihinsel yetersizlikten etkilenmiş iki öğrenci ve anneleridir. Araştırmada annelere, Doğal Dil Sağaltım Tekniklerini kullanmayı öğretmek amacı ile aile eğitim programı geliştirilmiştir. Uygulama bölümü aşamada gerçekleştirilmiştir. Deney süreci, her anneye altı aşamada uygulanmıştır. Bunlar; başlama düzeyi, genelleme başlama düzeyi, aile eğitim programının uygulanması, program sonu değerlendirme, program sonu genelleme ve tekniklerin tümünü aynı etkinlik üzerinde kullanma oturumlarıdır. İlk olarak “Model” tekniği, ikinci olarak “Genişletme” tekniği, üçüncü olarak “Tepki Gösterme ve Model Olma” tekniği aile eğitim programı ile annelere bire bir olarak öğretilmiştir. Annelerin Doğal Dil Sağaltım Tekniklerini kullanma sıklıklarının

belirlemek amacı ile veri toplama formu kullanılarak verilerin dökümü yapılmıştır. Aynı şekilde genelleme verileri, çocukların evinde rutin etkinlikler sırasında toplanmıştır. Annelerin, tekniklerin öğretimi tamamlandıktan iki ile dört hafta sonra tekniklerin tümünü aynı etkinlik üzerinde kullanmalarına ilişkin verilerin toplanmasının ardından, annelere sosyal geçerlik formu uygulanmış ve sosyal geçerlik verileri elde edilmiştir. Sonuç olarak; aile eğitim programı, sınırlı ifade edici dil becerileri olan zihinsel engelli çocuklara sahip annelerin Doğal Dil Sağaltım Tekniklerinden Model, Genişletme ve Tepki Gösterme-Model Olma tekniklerini kullanmalarında, teknikleri ev ortamına genellemelerinde ve tekniklerin öğretimi tamamlandıktan iki ile dört hafta sonra tekniklerin tümünü aynı etkinlik üzerinde kullanmalarında etkili olmuştur.

Bayraktar (2009), “Anneliğin Eğitimi: Anne-Çocuk Eğitim Programı’na Katılan Kadınların Öznellikleri Üzerine Bir Saha Çalışması” adlı araştırmasında ‘annelik’ üzerine verilen eğitim programlarının öznesi olmuş kırsaldan şehre göç eden ailelere mensup kadınların öznelliklerini inşa süreçlerini incelemeyi amaçlamıştır. Program bağlamında, devletle işbirliği içerisinde çalışan Anne Çocuk Eğitim Vakfı’nın (AÇEV) Anne-Çocuk Eğitim Programı’na (AÇEP) katılmış olan kadınlar çalışmanın odak noktasını oluşturmuştur. Bu anlamda araştırmada, İstanbul’un siyasi olarak marjinalleştirilmiş ve kötü ekonomik koşullara sahip bölgelerinden biri olan Gazi Mahallesi’nde sürdürülen ‘Annelik Eğitimi Programı’nın işleyişini incelerken, bunun devletin ve sivil toplumun aktörleri tarafından ‘mükemmel’ anneler yapılmaya çalışılan ‘mahalleli’ kadınların gündelik yaşam deneyimlerinde nasıl yansımaları olduğunu anlamaya çalışmaktadır. ‘Mükemmel’ annelik olarak görülen modern, orta sınıf kadınlık fantezisi aracılığı ile Gazi Mahallesi’nde yaşayan işçi sınıfından kadınlar kendi sınıflarına, etnik kimliklerine ve ataerkil toplumsal yapının toplumsal cinsiyet temelli baskı mekanizmalarına yabancılaşmaktadır. Böylece, bu çalışmayla, iktidarın orta-sınıf çekirdek aile fantezisi ile Gazi Mahallesi’nde yaşayan marjinalleştirilmiş kesimin gündelik yaşam koşullarının gerçekliği arasındaki ‘yarık’ ta nasıl işlediğinin gözler önüne serilmesi amaçlanmaktadır. Bu süreçte, kadınlar bir yandan devletin evdeki ajanları ve onun işleyişinin araçları haline getirilirken diğer yandan bu yarık etrafında çeşitli "taktikler" izleyerek ve öznellik pozisyonlarıyla oynayarak özel ve kamusal alanda iktidar sahibi aktörlere karşı güçlenmenin yollarını aramadığı sonucuna varmıştır.

Yalçın (2009)'ın yaptığı araştırmanın konusu; “Annelere 0-6 Yaş Çocuğunun Gelişimsel Özellikleri Konusunda Bir Eğitim Programı”. Amacı ise annelere 0-6 yaş çocuğunun gelişimsel özellikleri ile ilgili eğitim vermek ve gelişim aşamaları anketi ile programın etkililiğini sınamak. Araştırmacı, 0-6 yaş gelişim özelliklerini fiziksel gelişim, zihinsel gelişim, sosyal-duygusal gelişim, dil gelişimi ve cinsel gelişim alt boyutlarında ele alarak değerlendirmiştir. Bu amaca yönelik olarak araştırmacı tarafından 80 sorudan oluşan gelişim aşamaları anketi oluşturulmuştur. Deney grubunda yer alan 20 anneye 6 oturumluk 0-6 yaş gelişimsel eğitim programı uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise herhangi bir eğitim verilmemiştir. Araştırmacının uygulamaya ilişkin bulguları şu şekildedir. Deney grubunun ve 5 alt boyutun ön test son test ölçüm puanları arasında son test lehine $p<0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kontrol grubu için böyle bir farklılık söz konusu değildir. Deney ve kontrol grubunun ve 5 alt boyutun son test ölçüm sonuçlarına göre deney grubu lehine $p<0.01$ düzeyinde anlamlı bir farklılık söz konusudur. Bu sonuç da verilen eğitim programının etkisini göstermektedir. 0-6 yaş gelişimsel eğitim programından elde edilen bulgular ışığında bu programın annelerin 0-6 yaş çocuğunun gelişim özellikleri hakkındaki bilgi düzeylerinin artmasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Pekkarakaş (2010), 3-6 yaş çocukların babalarının çocuk yetiştirme tutumları ile eğitime katılım düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırmacı, çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden bir grup babanın, çocuk yetiştirme ve eğitime yönelik geleneksel-otoriter ve modern-demokratik tutumları ile eğitime katılım düzeyleri arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesini amaçlamıştır. Bu amaç doğrultusunda veri toplama aracı olarak “Kişisel Bilgi Formu” ve “Ebeveyn Modernlik Ölçeği (EMÖ)”, “Aile Katılım Ölçeği (AKÖ)” kullanılmıştır. Araştırmanın örneklemini İzmir ili faaliyet gösteren 2 resmi, 2 özel okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 240 çocuğun babaları oluşturmuştur. Araştırmada, eğitim durumu yüksek olan babaların eğitim durumu daha düşük olan babalara göre daha geleneksel çocuk yetiştirme tutumları sergiledikleri görülürken, lisansüstü eğitim düzeyine sahip babaların lise mezunu eğitim düzeyine sahip babalara göre daha modern çocuk yetiştirme tutumlarına sahip oldukları görülmüştür. Yine babaların eğitim durumu yükseldikçe aile temelli katılım düzeylerinin azaldığı görülmüştür. Serbest meslek sahibi babaların, devlete bağlı çalışan babalara göre geleneksel tutum eğilimlerinin daha yüksek olduğu, babaların

mesleki durumlarına bağılı olarak özel sektörde çalışan babaların işveren babalara göre okul temelli katılım düzeyleri daha yüksek çıkmıştır. Bunun yanı sıra eşi devlete bağılı çalışan babaların eşi serbest meslek sahibi olan babalara göre daha geleneksel tutumlar sergilediğı, babaların aylık geliri yükseldikçe geleneksel tutumunda arttığı, ancak; buna ters orantılı olarak aylık gelir arttıkça babaların okul temelli katılımları ve aile temelli katılımlarının azaldığı bulgulanmıştır. Aynı araştırmada babaların sahip oldukları çocukların sayısı arttıkça geleneksel tutum eğilimlerinin azaldığı, babaların ilk çocuk sahibi oldukları yaş arttıkça daha geleneksel tutumlar sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Kasabada yaşayan babaların şehirde yaşayan babalara göre daha geleneksel tutumlar gösterdiği, çocukları ile daha uzun süre zaman geçiren babaların daha modern tutumlar gösterdiği, babaların çocukları ile geçirdikleri süre azaldıkça aile temelli katılımları ve okul-aile işbirliği temelli katılımlarının arttığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Seylan (2010)'ın yaptığı “Öğretmen Performansına Dayalı Doğrudan Öğretim Yaklaşımıyla Sunulan Aile Eğitimi Hizmet İçi Eğitim Programının Etkililiğı” araştırmasında amacını; öğretmen performansına dayalı doğrudan öğretim yaklaşımıyla sunulan aile eğitimi hizmet içi eğitim programının, zihin engelliler öğretmenlerinin davranış denetimine yönelik aile eğitim programı planlama ve sunmayla ilgili program amaçlarını gerçekleştirmelerinde etkili olup olmadığını ve sürekliliğe olan etkilerini olarak belirlemiştir. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde grafiksel analiz kullanılmıştır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, Öğretmen Performansına Dayalı Doğrudan Öğretim Yaklaşımıyla Sunulan Aile Eğitimi Hizmet İçi Eğitim Programı'nın zihin engellilerin eğitimi programından mezun birinci, ikinci ve üçüncü öğretmene uygulanmasının, öğretmenlerin aile eğitim programı planlama ile aile eğitim programında yer alan kavramların ve işlemlerin sunulmasını yazma ve kavramların ve işlemlerin sunulmasına yönelik becerileri % 75'lik ölçüt düzeyinin üstünde kazanmalarında etkili olduğu bulgulanmıştır.

Kılıç (2010), “Aile Eğitim Programları ve Türkiye'deki Örnekleri” adlı araştırmasında günümüzde, erken çocukluk döneminde verilen eğitimin, sağlık ve refahın belirleyicisi olduğu, yeteneklerin geliştirilmesine olanak verdiği, toplumda eğitim düzeyi, istihdam oranları ve toplumsal üretkenliğin artması şeklinde uzun vadede olumlu sonuçlarının

olduğu konusunda artan bir anlayışın olduğuna ait bulgulara ulaşmıştır. Ayrıca alanyazının derlemesinde, erken çocukluk eğitiminde aile eğitiminin yöntemleri, niteliği ve öneminin sağladığı faydaların yanı sıra, Türkiye’deki var olan aile eğitimi uygulamalarından ve bu uygulamalarda yapılan güncel değişikliklerden bahsedilmektedir.

Demir (2011), “Aile Eğitimi Programlarında Eğitimcilerin ve Annelerin Kültürel Çeşitliliğe İlişkin Görüşleri” konulu araştırmasının amacını; aile eğitimi sürecinde yer alan eğitimci ve katılımcıların, kültürel çeşitliliği nasıl algıladığı ve içinde bulundukları Aile Eğitimi programının kültürel çeşitliliğe ilişkin bakış açıları üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğu olarak belirlemiştir. Araştırmada örneklem olarak Samsun ili Merkez Halk Eğitim Merkezi ve 7 ayrı ilçe Halk Eğitim Merkezi (Yakakent, Alaçam, Bafra, Ondokuzmayıs, Çarşamba, Terme ve Havza) almıştır. Araştırma grubu; Halk Eğitim Merkezleri bünyesinde faaliyet gösteren, Aile Eğitim Programlarının Samsun ili merkez ve ilçelerde devamlılığını sağlayan tüm takip ve işlemlerini yürüten toplam 13 eğitimci ve aile eğitimi programının katılımcı grubunu oluşturan, eğitim sürecinde aktif olarak yer alan 25 gönüllü anne olmak üzere toplamda 38 kişi olarak belirlemiştir. Nitel bir çalışma olan araştırmanın bulgularını şöyle özetleyebiliriz:

Toplumda kültürün yaşatılması ve korunmasında, farklılıklara olan bakış açısı üzerinde eğitimciler ve anneler önemli kişiler olarak görülmekte ve model alınmaktadır. Eğitimcilik görevini yürütenlerle ebeveynlerin sahip oldukları kültürel özelliklerini (eğitim, bakış açısı, davranış, bilgi, örf, adet vb.) doğru bir şekilde aktarımlarında; Aile Eğitim programlarının katkısının büyük olduğu, özellikle de kişilerin başta kendileri olmak üzere çevresine ve yetiştirmekle sorumlu oldukları çocuklarına karşı davranışlarında doğrudan gözlenebilir olumlu bir etkisinin ortaya çıktığını; özellikle Aile Eğitimi Programının eğitimci ve annelerin bakış açılarındaki önemli farklılıklar meydana getirdiğini, farklı bakış açılarına yaklaşımlarını değiştirdiğini, bu anlamda kendilerini zenginleştirdiklerini ortaya koymuştur. Aile Eğitimi Programının araştırma grubu tarafınca çok önemsendiği ve bu programın desteklenip yaygınlaşması gerektiği ortaya çıkmıştır.

Biber (2012), “Portage Erken Eğitim Programının Aile ve Kurum Ortamında Yaşayan 5–6 Yaş Çocuklarının Gelişimleri ile Aile Katılım Düzeyleri Üzerindeki Etkisi” adlı

araştırmasını, Portage Erken Eğitim Programının aile ve kurum ortamında yaşayan 5–6 yaş çocuklarının gelişimleri ile aile katılım düzeyleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Deneysel çalışma olan araştırmada çalışma grubunu, 2010–2011 Eğitim Öğretim yılında Balıkesir il merkezinde iki ilköğretim okulunun anasınıfına devam eden, aileleriyle yaşayan 5-6 yaş grubu 64 çocuk ve SHÇEK’ e bağlı Çocuk yuvasında yaşayan 5-6 yaş grubu 64 çocuk ve bu çocukların grup sorumluları oluşturmuştur. Veriler “Portage Gelişim Ölçeği” kullanılarak, aile ve grup sorumlularına yönelik veriler ise “Kişisel Bilgi Formu” ve “Aile Katılım Ölçeği” kullanılarak toplanmıştır. Araştırmada elde edilen sonuçlara göre; SHÇEK bağlı çocuk yuvasında, kurum ortamında yaşayan ve çalışma grubunu oluşturan çocukların %83 ünün annesi sağ, %5 inin ise annesinin kim olduğu kayıtlarda bilinmemektedir. Yuva çocuklarının anne babalarının %82 si ayrı yaşamaktadır. Yuvada bakım ve koruma altındaki çocukların %64 ünün ziyaretçisi vardır. Bu ziyaretlerin %49’u düzensizdir. Çalışma grubunu oluşturan grup sorumlularının içinde bakıcı annelerin tamamı en az Kız Meslek Lisesi çocuk gelişimi bölümü, grup öğretmenlerinin %82 si ise eğitim fakültesi lisans eğitimi mezunudur. Grup sorumlularının 4 tanesi %25 Portage Erken Eğitim Programına ilişkin daha önce eğitim almıştır. Deney gruplarında ise ailelerin ve grup sorumlularının aile katılımına ilişkin düşünceleri olumlu yönde değişmiştir. Ailelerin çocukların gelişimlerine yönelik böyle programlara gereksinim duyduğu görülmektedir. Aile destekli programların okul öncesi eğitimin kalıcılığı, etkililiği açısından katkı sağladığı görülmektedir. Bu sonuca dayanarak aile ve yerini tutan yetişkin destekli çocuklar için uygulanan eğitim programının hem çocuklar için hem de aile ve grup sorumluları için etkililiğinden söz etmenin mümkün olduğu sonuçlarına ulaşmıştır.

Şeker (2013), “Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlere Yönelik Olarak Düzenlenen Aile Eğitimi Etkinliklerinin Değerlendirilmesi” konusunu araştırmıştır. Araştırmanın amacını, özel gereksinimli çocuğa sahip ebeveynlerin, özel eğitime ilişkin bilgi edinmeleri amacıyla yapılan aile eğitimlerini değerlendirilmesi ve ebeveynlerden aktif katılımlarının istendiği aile eğitimlerine ilişkin görüşleri olarak belirlemiştir. Çalışmaya İstanbul’un Fatih İlçesi’nde özel bir rehabilitasyon merkezine devam eden 20 özel gereksinimli çocuğun ebeveynleri katılmıştır. Veriler, betimsel analiz tekniği ve nitel verilerin toplanmasında kullanılan yazılı mülakat, grup görüşmesi ve gözlem teknikleri kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırmada şu bulgular elde edilmiştir:

Ebeveynlerin aktif olarak katıldıkları aile eğitimlerine yönelik görüşleri değerlendirilmiştir. Bunun sonucunda ebeveynler davranış problemleriyle baş etme eğitimiyle bilgi ve farkındalık düzeylerinin arttığını, bilgilerini uygulama düzeylerinde artış olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir. Bulgular, ebeveynlere yönelik aile eğitimlerinin ailelerin bilinçlendirilmesi, çocuklarıyla olan iletişimi ve bireysel motivasyon ve yapabilirlikleri üzerinde olumlu tesirlere sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca ebeveynlerin çocuklarının davranış problemleriyle baş etme yeteneklerinin arttığı, çocuklarına beceri kazandırma konusunda cesaretlerinin arttığı sonuçlarına ulaşmıştır.

Yalman (2014), “MEB Aile Eğitim Programına Katılan ve Katılmayan Okul Öncesi Eğitim Çağında Çocuğu Olan Annelerin Aile Eğitim Programlarından Beklentileri ve Görüşleri” adlı araştırmasını “okul öncesi çağda çocuğu olan annelerin bir aile eğitim programından neler beklediğini belirleme” temel amacı üzerine kurmuştur. Çalışma üç alt amaç doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Buna göre; çalışmanın birinci aşamasının amacı, çocuğu anasınıfı eğitimine devam eden annelerin aile eğitimlerinden beklentilerini saptamak ve demografik özellikleri ile aile katılım düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışmanın ikinci aşamasının amacı, MEB Aile Eğitim Programına katılan annelerin programdan neler beklediklerini ve bu aile eğitim programından kazanımlarını saptamaktır. Çalışmanın üçüncü aşamasının amacı, eğitim alan annelerin çeşitli değişkenlere (medeni durum, yaş, doğum yeri, İstanbul'da yaşama süresi vb.), göre anne babalık stilleri ve aile değerlendirme düzeylerini belirlemektir. Araştırmanın iki örnekleme bulunmaktadır. Birinci örnekleme, İstanbul iline bağlı bünyesinde anasınıfı bulunan ilköğretim okullarına çocukları devam eden 600 anne oluşturmaktadır. İkinci örneklem ise, İstanbul ilinde halk eğitim merkezlerinde yapılan aile eğitim programlarına katılmış 100 anneden meydana gelmektedir. Araştırmacı tarafından hazırlanan Aile Kişisel Bilgi Formu, Aile Eğitimlerinden Beklenti Anketi ve Aile Katılım Ölçeği 5-6 yaşındaki çocukları İstanbul'da bulunan 17 tane okul öncesi eğitim kurumuna giden 600 anneye uygulanmıştır. Araştırmanın ikinci örneklemini oluşturan okul öncesi eğitim çağında çocuğu olan ve halk eğitim merkezlerinde bir aile eğitim programına katılan 100 anneye ise, Aile Kişisel Bilgi Formu, Aile Eğitimlerinden Beklenti Anketi, Anne Babalık Stilleri Ölçeği, Aile Değerlendirme Ölçeği ve Aile Eğitimi Kurs Programını Değerlendirme Formları uygulanmıştır.

Araştırmada şu bulgular elde edilmiştir: 1.örnekleme yer alan 5-6 yaşındaki çocukları bir okul öncesi eğitim kurumuna devam eden annelerin büyük bir çoğunluğunun evli ve 30 -34 yaş aralıklarında oldukları bulunmuştur. Annelerin ilkokul veya lise mezunu oldukları ve bir işte ücretli/maaşlı çalıştıkları görülmüştür. 1.örnekleme anneler, kendilerini orta gelirli olarak değerlendirmektedirler. 1.örnekleme yer alan annelerin bazı değişkenlere göre (medeni durum, yaş, doğum yeri, İstanbul'da yaşama süresi, öğrenim düzeyi, meslek, çocuğunun cinsiyeti, yaşı, ailedeki çocuk sayısı, çocuğun önceden eğitim alma durumu, eşin öğrenim durumu, eşin mesleği, gelir durumu) Aile Katılım Ölçeğinden aldıkları puanlar incelendiğinde hem 35 yaşın altındaki annelerin hem de 30 yaşın üstü annelerin lehine "okul temelli katılım" boyutunda anlamlı farklılık bulunmuştur. 2.örnekleme annelerin yarısından fazlasının aile eğitimlerinde "çocuk eğitimi" konusunda bilgilenmek istedikleri saptanmıştır. Annelerin yüksek oranlarla aile eğitimlerinden haberdar oldukları ve bundan sonra bir aile eğitim programına katılma isteklerine bakıldığında annelerin %90'nından fazlasının katılmaya istekli olduğu saptanmıştır. Aile Değerlendirme Ölçeği ve alt boyutlarından alınan puanlara bakıldığında, 2.örnekleme annelerin program sonrası puanlarının "iletişim" boyutunda daha yüksek çıktığı saptanmıştır. Bu sonuçlar dikkate alındığında, 2.örnekleme annelerin aldıkları eğitimin "yetkin" anne babalık stilleri ve "iletişim" becerileri üzerinde etkili olduğuna işaret etmektedir. Anne Babalık Stilleri Ölçeği ve Aile Değerlendirme Ölçeğinin alt boyutlarına ait puanlar arasındaki korelasyona göre, 2.örnekleme annelerin "yetkinlik" ve "iletişim" boyut puanları arasında korelasyon bulunmuştur. Annelerin katıldıkları eğitimden sonra, yetkin anne babalık stilleri geliştikçe iletişim becerilerinde de bir artış olduğu söylenebilir. Araştırmanın bulgularına dayanarak, annelerin aile eğitimlerinden faydalanmak istedikleri ve bir aile eğitim programına katılan annelerin bu konudaki bilgilenmelerinden dolayı daha fazla bilinçli ve istekli oldukları söylenebilir. Annelerin çocuklarının okul temelli katılım süreçlerinde, çocuklarını desteklemeye yoğunlaştıkları görülmüştür. Bu sonuç bize, okul temelli süreçlerde annelerin okul yönetimi ve öğretmenleri destekleyici bir yol izledikleri ile ilgili bilgi vermektedir. Aile eğitim programına katılan annelerin, program sonrası yapılan test sonuçlarına göre yetkin anne babalık stilleri ve iletişim becerileri boyutları puanlarının yüksek çıkmasına bakarak, aile eğitimlerinin bu becerileri geliştirmeye yönelik önemli katkılar sağladığı sonuçlarına ulaşmıştır.

Tüm bu araştırmalara baktığımızda, ülkemizde 0-18 yaş aile eğitimi çalışmalarını özelde ağırlıkta AÇEV ve bazı üniversiteler, kamuda ise ağırlıkta Milli Eğitim Bakanlığına ait uzman eğitimi almış personelin yürüttüğü görülmektedir. Araştırmalar, 0-18 yaş aile eğitiminin genelde aileyi bilinçlilik düzeyinde geliştirdiğini, çocuğun dönemsel gelişimlerine pozitif yönde destek olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca ebeveynlere yönelik aile eğitimlerinin ailelerin çocuk ve aile konusunda bilinç düzeyinin artmasını, ailelerin çocuklarıyla olan iletişimi ile bireysel motivasyon ve yapabilirlikleri üzerinde olumlu sonuçlar doğurduğunu, çocuklarının davranış problemleriyle baş etme yeteneklerini geliştirdiği, ailelerin çocuklarına beceri kazandırma konusunda cesaretlerini yükselttiğini söyleyebiliriz.

2.9. Yurtdışında Aile Eğitimi Programları ile İlgili Yapılan Araştırmalar

Yurtdışında aile eğitimi ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde yurt içinde yapılan araştırma yönelimine benzer bir sonuç ortaya çıkmakta, genel olarak özel eğitimle ilgili çalışmalara daha çok yer verildiği görülmektedir. 0-18 yaş aile eğitimi programından ziyade aile eğitimi alanında yapılan çalışmaların etkililiği ve karşılaştırılması çalışmaları yapıldığı görülmektedir.

Knapp ve Deluty (1989), davranışçı yaklaşıma dayalı iki aile eğitim programından hangisinin daha etkili olduğunu araştırmışlardır. Araştırmanın deneklerini, orta sosyo ekonomik düzeye sahip 22 aile ile düşük sosyo ekonomik düzeye sahip 18 aile oluşturmuştur. Birinci aile eğitim programı, rol alma tekniğine dayalıdır. Bu aile eğitim programında; beceri öğretimi, mola, yönergeler, eleştirmeme, ödüllendirme ve olumlu davranışa dikkat etme süreçleri ele alınmıştır. Karşılaşılan güçlükler, davranış yönetimi ilkeleri çerçevesinde ailelerle tartışılmıştır. Becerilerden her birinin anlatımı sırasında, bir çocuk ile aile eğitimcisinin rol aldığı durumlarda tekniklerin uygulamalı olarak ailelere gösterildiği, gruptaki üyelerin yine bir çocuğun katılımı ile yöntemleri denedikleri ve aile eğitimcisinin onlara doğru yapıp yapmadıklarına ilişkin dönüt verdiği belirtilmiştir. İkinci aile eğitim programında; davranış yönetimi teknikleri sözel olarak sunulmuş ve teknikler üzerinde sözlü olarak tartışılmıştır. Bu program kapsamında, küçük el kitapları okunup tartışılmış, sözlü olarak sorular sorulup yanıtlanmış ve evdeki bazı uygulamalarla ilgili olarak ailelere ödev verilmiştir.

Araştırma sonunda elde edilen bulgulara göre, her iki programda, eğitim öncesi ve sonrasına göre anne ve çocuk davranışlarında anlamlı bir farklılık sağlamış, ancak birbirlerine göre daha etkili bulunmamışlardır. Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda, özellikle belirgin davranış problemlerinin çözümünde, davranışçı tekniklere dayalı vak'a incelemelerinin ailelerin davranış değişikliklerini, duygularını ve değişen tepkilerini tartışabilmesi ve pratik anlamda uygulanabilir teknikleri öğrenmelerinde etkili olduğu vurgulanmıştır.

Mokuau ve Manos (1989), anne-baba eğitiminde Davranışçı Model'in kullanıldığı çalışmalarında, anne-baba ile çocuk ilişkilerini geliştirme üzerinde odaklanmış ve anne babaya çocukları ile olumlu davranış değiştirme süreçlerini kullanma becerilerini öğretmeyi ve sıkça kullandıkları ceza ile kontrol yöntemlerini azaltmayı amaçlamışlardır. Aile eğitim programının içeriğinde, etiketlenmemiş ödül kullanımı, etiketlenmiş ödül kullanımı, betimleyici ifadelerin kullanımı, fiziksel ilişki kurma, doğrudan yönergeler sunma, alternatifli sorular sorma becerilerinin öğretimi bulunmaktadır. Araştırma kapsamına alınan çocuk ve ailesi, 10 hafta boyunca haftada bir saat, laboratuvar olarak hazırlanan oyun odasına alınmıştır. Çalışma üç aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşama, başlama düzeyi evresi, ikinci aşama sağaltım evresi, üçüncü aşama ise son değerlendirme evresidir. Sağaltım aşamasında aile eğitimcisi, aileye video ile dönüt verme, rol oynama, kişisel veri toplama, model olma, yönergeler, ilerlemeyi gösteren grafiklerle dönüt verme tekniklerini kullanmıştır. Anne-baba eleştirel yorumlar yaptığında ise görmezden gelmeleri söylenmiş, ailenin göstermiş olduğu bu tepkileri kullanması uygun şekilde engellenmiş, uygun olmayan yorumlara olası alternatif cevaplar vermesi istenmiştir. Üçüncü aşama, başlama düzeyi değerlendirmesi koşullarında gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulguları, hem anne hem de babanın etiketlenmiş ödül kullanımı ve betimleyici ifadeler kullanmalarında, başlama düzeyine göre önemli ilerlemeler sağladıklarını göstermektedir. Çalışmada, anne babanın ödül kullanımının sıfır düzeyinden, 1.8 düzeyine çıktığı belirtilmiştir.

Araştırma sonuçlarında, anne-babanın sözlü ve yazılı ifadelerinde olumlu davranış değiştirme süreçlerini öğrendikten sonra, gerek oyun sırasında gerekse yaşantılarının diğer bölümlerinde, çocuklarından yapamadığı değil yapabildiği beceri ve davranışları beklemeye başladıklarını, onların olumlu davranışlarına dikkat ettiklerini, anne babaların ödül kullanma davranışlarının arttığını ve bunun kendileri ve çocukları için

olumlu sonuçlara yol açtığını, öğrendiklerinin kalıcı bir başarı sağladığını ve eleştiri yorumlarının sayısında önemli bir azalma olduğunu, çocukları ile fiziksel ilişki kurmada ise artış olduğunu belirttikleri ifade edilmektedir.

Friman ve Altman (1990), kendi başına yürüyebilen, özbakım becerilerinde düşük performansa sahip, işlevsel konuşması olmayan ağır derecede zihinsel yetersizlikten etkilenmiş bir çocuğun sandalyeden kalkma, önündeki materyalleri dişleme ve atma davranışlarını, anne-babalara uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem sürecini kazandırarak azaltmayı amaçlamışlardır. Araştırma, hastane okulunun video çekimine elverişli ve gözlem aynasının bulunduğu boş bir odasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada, anne babalardan, araştırmacı tarafından geliştirilen sağıltım programını çocuğa uygulaması istenmiştir. Anne-babalara çocuğu oturtmaları, bir etkinlikle meşgul etmeleri ve pekiştireçleri vermeleri için yönergeler verilmiştir. Tüm oturumlar video kamera ile kayıt edilmiş ve davranışların oluşum yüzdesi çıkartılmıştır. Sağıltım süresince, anne babalar belirlenmiş zaman aralığında, çocuğun sandalyede oturmasını pekiştirmişlerdir. Pekiştireçin verildiği aralıklar, 28. ve 29. oturumlara kadar 10 saniye ile sınırlıyken, oturum sırasında aralık 20 saniyeyi bulacak şekilde desenlenmiştir. Araştırma sonucunda, anne-babalar tarafından uygulanan sağıltım programının, uygun olmayan davranışın azalmasına ve uyuşmayan davranışların ise artmasına yol açtığı belirtilmiştir.

Feldman (1993), zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukların annelerine eve dayalı aile eğitim programını uygulamanın, çocukların dil gelişimine olan etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırma, deney ve kontrol grubu oluşturularak desenlenmiştir. Deney grubunun deneklerini, 4-28 aylık zihinsel yetersizlikten etkilenmiş 28 çocuk ve annesi, kontrol grubunun deneklerini ise 4-46 aylık normal olarak ifade edilen 38 çocuk ve annesi oluşturmuştur. Araştırmada öncelikle, zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocuğa sahip 28 annenin çocukları ile normal olarak ifade edilen aynı yaşlardaki 26 çocuk karşılaştırılarak, anne-çocuk etkileşimi ve dil gelişimleri açısından farklılıkları belirlenmiştir. Daha sonra, zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocuğu olan 28 anne, çocuk yaşlarına göre kendi aralarında çift olarak eşlenmiş ve rastgele olarak aile eğitim programı grubuna ve kontrol grubuna ayrılmıştır. Aile eğitim programı grubu üyelerine, eve dayalı aile eğitim programı uygulanmıştır. Her aile eğitim oturumu, haftada bir kere deneklerin evinde, çocukların oyun oynama etkinliklerine yer verildiği zaman

diliminde, 60 dakikalık oturumlar şeklinde düzenlenmiştir. Bu sürenin 10 dakikasında, eğitim oturumu düzenlenmiş ve geriye kalan sürede çeşitli konularda öneri ve destekleyici bilgiler aktarılmıştır. Aile eğitim programının uygulandığı 14 aileden sekiz aile için eğitim oturumları, taklit etme becerilerinin, övücü sözler ve baş okşama gibi dokunsal ödüllerin uygulanmasının öğretimine ilişkin düzenlenmiştir. Diğer altı aile için bu sıra, taklit etme becerileri ve sözel ödüllerin uygulanmasının öğretilmesine yönelik planlanmıştır. Ayrıca uzmanlar, çocuklarının gelişim düzeyine uygun oyunlar üzerinde önerilerde bulunmuş ve oyuncaklar geçici olarak temin edilmiştir. Oturumlar, sunu, demonstrasyon ve davranışın prova edilmesi bölümlerinden oluşmuştur. Aile eğitim programının uygulanmasından sonra öncelikle deney grubunu oluşturan aile eğitim grubu ile kontrol grubu karşılaştırılmıştır. Bunun sonucunda kontrol grubuna, aile eğitim programına katılmaları için öneride bulunulmuş ve kabul eden sekiz aileye aile eğitim programı uygulanmıştır. Daha sonra, zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukların oluşturduğu deney grubu ile normal olarak ifade edilen çocukların oluşturduğu kontrol grubu karşılaştırılmıştır. Araştırma sonunda, zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukların anne-babalarına uygulanan aile eğitim programının, annelerin çocuklarıyla daha istekli çalışmalarına yol açtığı, pekiştirici etkileşimlerde bulunmalarının arttığı ve bebeklerin dil performanslarında önemli gelişmeler sağlandığı belirtilmiştir. Aile eğitim programının uygulandığı deney grubundaki zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukların, kontrol grubundaki çocuklara göre ilk kelimelerini daha erken konuştukları belirlenmiştir.

Yurtiçi ve yurtdışında yapılan araştırmaların ortak ve farklı yanlarını şöyle özetleyebiliriz:

0-18 aile eğitimine yönelik yurtdışı çalışmaları yurt içi çalışmaları ile benzerlik göstermektedir. Yurtiçi araştırmalarının daha çok zihinsel yetersiz çocuklarının aileleri üzerine yoğunlaştığını söyleyebiliriz. Buna karşılık yurtdışında aile eğitiminde daha çok rol-model davranışlara yönelik rehberlik çalışmaları görülmektedir. Yurtiçi ve yurtdışında aile eğitimlerinin ortak yönü, ailelerin belirgin davranış problemlerini çözümünde katkı yaptığını, özellikle ailelerin çocuklarına yönelik duygularını ve değişen tepkilerini kontrol etmesi noktasında pratik anlamda uygulanabilir teknikleri öğrenmelerinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Yine anne-babanın çocukları ile gerek oyun sırasında gerekse yaşantılarının diğer bölümlerinde, çocuklarından yapamadığı

değil yapabildiğı beceri ve davranışları beklemeye başladıklarını, onların olumlu davranışlarına dikkat ettiklerini ve bunun kendileri ve çocukları için olumlu sonuçlara yol açtığını, öğrendiklerinin kalıcı bir başarı sağladığını ve eleştiri yorumlarının sayısında önemli bir azalma olduğunu, çocukları ile fiziksel ilişki kurmada ise artış olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca zihinsel yetersizlikten etkilenmiş çocukların anne-babalarına uygulanan aile eğitim programlarında, annelerin çocuklarıyla daha istekli çalışmalarına yol açtığı, pekiştirici etkileşimlerde bulunmalarının arttığı ve bebeklerin dil performanslarında önemli gelişmeler sağlandığı söylenebilir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, veri toplama araçları ve verilerin çözümlenmesi açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Halk Eğitimi Merkezlerince sürdürülen 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı'nı kurs öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirmek için nitel ve nicel araştırma modeli bir arada kullanılmıştır.

Çalışmanın ilk iki araştırma sorusuna yönelik kısmi nicel, son sorusu ise nitel olarak değerlendirilmiştir. Nicel çalışmada tarama modeli kullanılmıştır.

Kuş (2006) nitel araştırmaların karakteristik özelliklerini “*Nitel araştırmaların araştırma öznelerinin bakış açılarını, anlam dünyalarını ortaya koyma, dünyayı araştırma öznelerinin gözleriyle görmedir. Bu doğrultuda nitel araştırmalarda kullanılan görüşme tekniğinin belirleyici özelliği de, görüşülen kişilerin bakış açılarını ortaya çıkarma olmaktadır. Bu nedenle görüşülenlerin, anlam dünyalarını, duygu ve düşüncelerini anlamak, nicel görüşmelerden farklı olarak yüzeysel değil, daha derin bilgi edinmek esastır*” şeklinde açıklamaktadır.

Araştırma deseninin de nitel tekniğin kullanılmasının nedeni, araştırma konusunun derinlemesine araştırılmasına olanak sağlamasıdır. Bu yüzden Aile Eğitimi kurs öğretmenlerinin 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı hakkındaki görüşlerini derinlemesine incelemek için bu çalışmada nicel ve nitel araştırma desenleri birlikte kullanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında İstanbul'da bulunan ve 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı açan 32 Halk Eğitim Merkezinde kurs öğretmeni olarak görev yapan öğretmenlerdir. Örneklemi ise kolay ulaşılabilir amaçlı örneklem olarak alınmıştır. 7-11 yaş aile eğitimi açan 32 Halk Eğitimi Merkezi şunlardır: Zeytinburnu, Üsküdar, Ümraniye, Tuzla, Şişli, Sultanbeyli, Silivri, Sarıyer, Sancaktepe, Pendik, Küçükçekmece, Kartal, Kağıthane, Maltepe, Kadıköy, Fatih, Eyüp, Esenyurt,

Beykoz, Güngören, Ataşehir, Esenler, Avcılar, Çekmeköy, Büyükçekmece, Beyoğlu, Bayrampaşa, Bakırköy, Bahçelievler, Başakşehir, Beşiktaş ve Beylikdüzü.

7-11 Yaş Aile Eğitim Kursu öğretmenleriyle araştırma kapsamında çalışmak için Milli Eğitim Bakanlığından gerekli izin alınmış ve İstanbul'daki Aile Eğitim Kursu açan 32 ilçedeki Halk Eğitim Merkezi yöneticilerine çalışma konusunda bilgi verilmiştir. Yöneticiler aracılığıyla çalışmaya gönüllü katılacak Aile Eğitim Kurs öğretmenleri belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini, yukarıda belirtilen 32 ilçedeki Halk Eğitimi Merkezleri'nde 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı açan gönüllü 53 kurs öğretmenidir. Araştırmacı 53 öğretmen ile görüşerek çalışma ile ilgili detaylı bilgi vermiştir. Bu gönüllü öğretmenlerin çalışmanın nicel bölümü veri aracına verdikleri yanıtlar incelendiğinde 47 kurs öğretmenin verileri geçerli kabul edilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada araştırmacı tarafından geliştirilen 7-11 yaş aile eğitimi kurs programı hakkında kurs öğretmenlerinin görüşlerini belirlemek üzere hazırlanan “7-11 Yaş Aile Eğitim Kursu Öğretmenlerine Yönelik Bilgi Toplama Anketi” kullanılmıştır.

“7-11 Yaş Aile Eğitim Kursu Öğretmenlerine Yönelik Bilgi Toplama Anketi” kurs öğretmenlerinin kişisel bilgilerini (cinsiyet, yaş, medeni durum, kıdem, eğitim durumu, branş, çocuk durumu, gelir durumu); mesleki özelliklerini (gönüllülük durumu, daha önce görev aldığı aile eğitim programı, görev yaptığı kursun yaş grubu, açtığı kaçınıcı kurs olduğu, açtığı başka konuda kurs olup olmadığı, katılımcılarla ilgili görüşleri, pedagojik formasyon bilgisi, androgojik formasyon bilgisi) belirlemek üzere 16 sorudan oluşmaktadır. Kurs öğretmenlerinin yürüttükleri 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kursu'nun özelliklerine (programın genel özellikleri, programın amaçları, programın kapsamı, programın uygulanması, programın uygulanmasında karşılaşılan güçlükler) yönelik görüşleri ise 8 açık uçlu soruyla belirlenmiştir.

3.4. Verilerin Toplanması

Çalışmaya gönüllü katılan 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı öğretmenlerine araştırmacı tarafından çalışmanın ölçme aracı görev yaptıkları Halk Eğitim

Merkez'lerine gidilerek uygulanmış ve bu süreç dört hafta sürmüştür. Çalışmada kullanılan “7-11 Yaş Aile Eğitimi Kursu Öğretmenlerine Yönelik Bilgi Toplama Anketi” kurs öğretmenlerine dağıtılmış ve yanıtlandıktan sonra araştırmacı tarafından toplanmıştır. Çalışmanın nitel kısmı için hazırlanan 8 açık uçlu soru yine araştırmacı tarafından öğretmenlere yöneltilmiş, notlar alınmış ve daha sonra yanıtlar metin halinde düzenlenmiştir.

3.5. Verilerin Çözümlemesi

Çalışmada kurs öğretmenlerinden elde edilen kişisel ve mesleki bilgilere yönelik veriler nicel olarak yüzde ve frekans değerleri olarak değerlendirmeye alınmıştır. Kursun özelliklerine yönelik yanıtlar ise nitel olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada nitel verilerin çözümlemesinde, kodlamaya dayalı içerik analizi kullanılmıştır. Analizde, Kratwohl'ın (1998) “Kodlamada İzlenecek Adımlar” önerisi ve Yıldırım ve Şimşek (2006, s .9)'in Yurdakul (2004)'dan aktardığı öğrenme süreçleriyle ilgili bir araştırmada elde edilen nitel verilerin analizinde izlenen aşama adımları kullanılmıştır.

7-11 yaş aile eğitimi veren kurs öğretmenlerinin görüşme metinleri araştırmacı tarafından dikkatle incelenerek araştırma çerçevesini oluşturan temalarla bunlara ilişkin kodlar betimlenmiştir. Temaların ve kodların belirlenmesinden sonra elde edilen verilere ilişkin temalar ve kodlar oluşturulmuştur. İçerik kavram analizi çözümlemesi yapılmıştır.

Araştırmada elde edilen verilerin çözümlemesinde tümevarım analizinden yararlanılmıştır.

Alt problemlerde yer alan sorular göz önünde bulundurularak aile eğitimi kurs programı değerlendirmelerine ilişkin öğretmen görüşlerinin her bir soruna ilişkin veri kodlaması yapılmıştır.

Çalışmanın örnekleminde yer alan 47 kurs öğretmenin bilgi toplama aracının açık uçlu sorularına verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Bu görüşlerin dağılımı aşağıda Çizelge 1'de verilmiştir.

Çizelge 1. Bilgi Toplama Aracı III. Bölümde Verilen Cevapların Dağılımları

Soru grubu	1	2	3	4	5	6	7	Toplam
Verilen görüş sayısı	62	55	56	54	54	63	71	415
Kabul edilen görüş sayısı	59	55	54	53	52	59	68	400

Çizelge 1’de görüldüğü gibi 47 katılımcı 8 açık uçlu soruya toplam 415 görüş belirtmişlerdir. Soruların analizleri sonucunda; 1. soruda 62 görüşten 59’u, 2. soruda 55 görüşten 55’i, 3. soruda 56 görüşten 54’ü, 4. soruda 54 görüşten 53’ü, 5. soruda 54 görüşten 52’si, 6. soruda 63 görüşten 59’u, 7. soruda 71 görüşten 68’i uygun görülmüştür. 8. soru (diğer görüşleriniz) analiz edilerek diğer sorulara dağıtılmıştır. Toplamda 400 görüş uygun görülmüştür. Kabul edilen görüşlerin toplam görüşlere oranı %96.36’tır.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Bulgular ve bunlara ait yorumlar bölümünde araştırmaya konu olan probleme cevap olacak sorulara ilişkin bulgular ve yorumlar yer almaktadır. Araştırma sorularının veriliş sırasına göre bulgulara ilişkin yorumlar yer almaktadır. Yöneltilen her bir soru için, katılımcılardan elde edilen bulgular tablolar halinde sunulmuştur. Bazı sorular için bir katılımcının cevabı birden fazla kategoriye girebilmektedir. Katılımcıların görüşleri ortak kategoriler altında toplanarak frekans ve yüzde değerleri ile bu kategorilere ilişkin betimleme örnekleri ilgili çizelgelerde yer almaktadır.

4.1. Kurs Öğretmenlerinin Kişisel Özelliklerine Yönelik Bulgular

Çalışmanın ilk araştırma sorusu “Halk Eğitim Merkezlerinde 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programını uygulamakta olan kurs öğretmenlerinin kişisel özellikleri (cinsiyet, yaş, medeni durum, kıdem, eğitim durumu, branş, çocuk durumu, gelir durumu) nelerdir?” idi. Bu çalışmanın örneklemini Halk Eğitim Merkezlerinde çalışan 7-11 yaş arası aile eğitimi kursu veren 47 kurs öğretmeninden oluşmaktadır. Aşağıda bu örneklemin demografik özelliklerini gösteren frekans ve yüzde dağılımı tabloları verilmiştir.

Kurs öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine ait bulgular Tablo 4.1’de verilmiştir.

Tablo 4.1.

Kurs Öğretmenlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri

	Değişkenler	f	%
Cinsiyet	Erkek	5	10.64
	Kadın	42	89.36
	Toplam	47	100

Tablo 4.1’de yer alan verilere göre, araştırmaya katılan kurs öğretmenlerinin %10.64’ü erkek %89.36’sı kadındır.

Cinsiyet açısından baktığımızda, kurs öğretmenliği yapan öğretmenlerin çok büyük çoğunluğunun kadın olduğu görülmektedir.

Kurs öğretmenlerinin yaş değişkenine ait bulgular tablo 4.2’de verilmiştir.

Tablo 4.2.

Kurs Öğretmenlerinin Yaş Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri

	Değişkenler	<i>f</i>	%
Yaş	20-29 yaş	12	25.53
	30-39 yaş	21	44.68
	40-49 yaş	14	29.79
	50 yaş ve üzeri	0	0.00
	Toplam	47	100

Tablo 4.2 incelendiğinde, araştırmaya katılan kurs öğretmenlerinin %25.53'ü 20-29 yaş aralığında, %44.68'i 30-39 yaş aralığında, %29.79'u 40-49 yaş aralığında ve 50 yaş ve üzerinde öğretmenin olmadığı saptanmıştır.

Kurs öğretmenlerinin yarısına yakınının 30-39 yaş arasında olduğu görülmüştür.

Tablo 4.3'de medeni durum değişkenine ait bulgular verilmiştir.

Tablo 4.3.

Kurs Öğretmenlerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri

	Değişkenler	<i>f</i>	%
Medeni Durum	Evli	32	68.09
	Bekâr	13	27.66
	Diğer	2	4.26
	Toplam	47	100

Tablo 4.3'e göre, araştırmaya katılan kurs öğretmenlerinin %68.09'u evli, %27.66'sının bekâr ve %4.26'sının da diğer olduğu saptanmıştır.

Kurs öğretmenlerinin çoğunluğunun evli olduğu görülmektedir.

Kurs öğretmenlerinin mesleki kıdem değişkenine ait bulgular tablo 4.4'te verilmiştir.

Tablo 4.4.

Kurs Öğretmenlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri

	Değişkenler	<i>f</i>	%
Mesleki Kıdem	0-10 yıl	22	46.81
	11-20 yıl	17	36.17
	21-30 yıl	8	17.02
	31 yıl ve yukarısı	0	0.00
	Toplam	47	100

Tablo 4.4'e göre 7-11 yaş kurs öğretmenlerinin %46.81'i 0-10 yıl arası kıdeme sahip, %36.18'i 11-20 yıl arası kıdeme sahip, %17.02'i 21-30 yıl arası kıdeme sahip, 31 yıl ve yukarısı kıdeme sahip hiç öğretmenin olmadığını belirtmişlerdir (Tablo 4).

7-11 yaş kurs öğretmenlerinin yarısına yakınının 0-10 yıl arasındaki kıdeme sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 4.5'te kurs öğretmenlerinin eğitim durumu değişkenine ait bulgular verilmiştir.

Tablo 4.5.

Kurs Öğretmenlerinin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri

	Değişkenler	f	%
Eğitim Durumunuz	Lise Mezunu	2	4.26
	Meslek Lisesi Mezunu	2	4.26
	Önlisans	7	14.89
	Lisans	30	63.83
	Yüksek Lisans	5	10.64
	Doktora	1	2.13
	Toplam	47	100

Tablo 4.5'teki bulgular incelendiğinde 7-11 yaş kurs öğretmenlerinin eğitim durumlarının; %4.26'sı lise mezunu, %4.26'sı meslek lisesi mezunu, %14.89'u önlisans mezunu, %63.83'ü lisans mezunu, %10.64'ü yüksek lisans mezunu ve %2.13'ü doktora mezunu olduğunu belirtmişlerdir.

Kurs öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun lisans mezunu olduğunu görülmektedir. Ancak; kurs öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun lisans mezunu olmakla birlikte eğitim toplumunun her düzeyinden ve oransal olarak birbirine yakın çalışanın olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca eğitim mezuniyet düzeylerine baktığımızda toplumun her kesiminden bireyin bu iş kolunda çalışabildiğini görebilmekteyiz.

Tablo 4.6'da kurs öğretmenlerinin branş değişkenine ait bulguları verilmiştir.

Tablo 4.6.

Kurs Öğretmenlerinin Branş Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri

	Değişkenler	<i>f</i>	%
Branşınız	Okul Öncesi Öğretmeni	14	29.79
	Sınıf Öğretmeni	16	34.04
	Rehber Öğretmen	3	6.38
	Çocuk Gelişimi ve Eğitim Öğretmeni	4	8.51
	Usta Öğretici	10	21.28
	Toplam	47	100

Tablo 4.6’da ki veriler incelendiğinde, 7-11 yaş aile eğitimi kurs öğretmenliği yapan katılımcılar %29.79’u okul öncesi öğretmeni, %34.04’ü sınıf öğretmeni, %6.38’i rehber öğretmeni, %8.51’i çocuk gelişimi ve eğitim öğretmeni ve %21.28’inin usta öğretici olduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 4.7’de 7-11 yaş aile eğitimi kurs öğretmenlerinin çocuk değişkenine verdikleri yanıtı ait bulgular verilmiştir.

Tablo 4.7.

Kurs Öğretmenlerinin Çocuğunuz Var mı Değişkenine ait Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri

	Değişkenler	<i>f</i>	%
Çocuğunuz Var mı?	Evet	24	51.06
	Hayır	23	48.94
	Toplam	47	100

Tablo 4.7’deki bulgular incelendiğinde katılımcıların %51.06’sının çocuğunun olduğu, %48.94’ünün çocuğunun olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 4.8’de gelir durumu değişkenine ait bulgular verilmiştir.

Tablo 4.8.

Kurs Öğretmenlerinin Gelir Durumu Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri

	Değişkenler	<i>f</i>	%
Gelir Durumunuz	Düşük Gelirli	0	0.00
	Orta Gelirli	47	100.00
	Yüksek Gelirli	0	0.00
	Diğer	0	0.00
	Toplam	47	100

Tablo 4.8'e göre 7-11 yaş aile eğitimi kurs öğretmenlerinin gelir durumuna baktığımızda tamamının orta gelir düzeyinde olduklarını belirtmişlerdir.

4.2. Kurs Öğretmenlerinin Mesleki Özelliklerine Yönelik Bulgular

Çalışmanın ikinci araştırma sorusu “Halk Eğitim Merkezlerinde 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programını uygulamakta olan kurs öğretmenlerinin mesleki özellikleri (gönüllülük durumu, daha önce görev aldığı aile eğitim programı, görev yaptığı kursun yaş grubu, açtığı kaçınıcı kurs olduğu, açtığı başka konuda kurs olup olmadığı, katılımcılarla ilgili görüşleri, pedagojik formasyon bilgisi, androgojik formasyon bilgisi) nelerdir?” idi. Bu probleme ait bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 4.9'da aile eğitimi kurs programı öğretmenliğine gönüllü olup olmadığı değişkenine ait bulgular verilmiştir.

Tablo 4.9.

Kurs Öğretmenlerinin Aile Eğitimi Kurs Programı Öğretmenliğine Gönüllü Olup Olmadığı Değişkenine ait Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri

Değişkenler		<i>f</i>	%
Aile Eğitimi Kurs Programı Öğretmenliğine Gönüllü Olup Olmadığı	Evet	45	95.74
	Hayır	0	0.00
	Diğer	2	4.26
Toplam		47	100

Tablo 4.9'daki bulgulara göre, 7-11 yaş kurs programı öğretmenlerinin %95.74'ü aile eğitimi kurs programına gönüllü katıldıklarını, %4.26'sı diğer sebeplerle katıldıklarını belirtmişlerdir.

Bu bulgulara göre 7-11 yaş aile eğitimi kurs programı öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun programa gönüllülük esasına göre katıldıklarını söyleyebiliriz.

Tablo 4.10'da 7-11 yaş aile eğitimi kursu veren öğretmenlerin daha önce katıldıkları aile eğitim programı değişkenine ait bulgular verilmiştir.

Tablo 4.10.

Kurs Öğretmenlerinin Daha Önce Katıldığı Aile Eğitimi Programı Değişkenine ait Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri

	Değişkenler	<i>f</i>	%
Daha Önce Katıldığı Aile Eğitimi Programı	AÇEP	14	29.79
	Benim Ailem	17	36.17
	AİTEP	9	19.15
	BADEP	0	0.00
	Diğer	28	59.57
	Toplam	47	100

Tablo 4.10'daki veriler incelendiğinde; araştırmaya katılan kurs öğretmenlerinin %29.79 u daha önce AÇEP kursuna, %36.17'si Benim Ailem kursuna, %19.15'i AİTEP kursuna ve %59.57'si diğer aile eğitim kurslarına katıldıklarını söyleyebiliriz.

7-11 yaş aile eğitimi kursu veren öğretmenlerin açtığı kurs sayısı değişkenine ait bulgular tablo 4.11'de verilmiştir.

Tablo 4.11.

Kurs Öğretmenlerinin Açtığı Kurs Sayısı Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri

	Değişkenler	<i>f</i>	%
Açtığı Kurs Sayısı	0-3 Yaş	12	25.53
	4-6 Yaş	32	68.09
	7-11 Yaş	29	61.70
	12-18 Yaş	22	46.81
	Toplam	47	100

Tablo 4.11'de katılımcılar, 0-3 yaş aile eğitim kurs programı açan öğretmenlerin %25.53, 4-6 yaş aile eğitimi kurs programı açan öğretmenlerin %68.09, 7-11 yaş kurs programı açan öğretmenlerin %61.70 ve 12-18 yaş aile eğitimi kurs programı açan öğretmenlerin %46.81 olduğunu belirtmişlerdir.

7-11 yaş aile eğitimi veren kurs öğretmenlerinin aile eğitimi alanında açtıkları kaçınıcı kurs olduğuna ait bulgular tablo 4.12'de verilmiştir.

Tablo 4.12.

Kurs Öğretmenlerinin Aile Eğitimi Alanında Açtığınız Kaçınıc Kurs Değişkenine ait Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri

	Değişkenler	<i>f</i>	%
Aile Eğitimi Alanında Açtığınız Kaçınıc Kurs	1. Kurs	1	2.13
	2-6	13	27.66
	7-11	9	19.15
	12-16	4	8.51
	17-21	0	0.00
	22 ve Üzeri	20	42.55
	Toplam	47	100

Tablo 4.12'ye göre 7-11 yaş aile eğitimi kursu veren öğretmenlerin, %2.13'ü birinci kursları, %27.66'sı 2-6 arasında kurs açtıklarını, %19.15'inin 7-11 arasında kurs açtıklarını, %8.51'inin 12-16 arasında kurs açtıklarını, katılımcılardan 17-21 arasında kurs sayısında hiçbirinin bulunmadığını, %42.5'i 22 ve üzeri kurs açtıklarını belirtmişlerdir.

Buradan 7-11 yaş aile eğitimi kursu veren öğretmenlerin çoğunluğunun 22 ve üzeri kurs açtığını söyleyebiliriz.

7-11 yaş aile eğitimi kursu veren öğretmenlerin aile eğitimi alanı dışında kurs açıp açmadığına ait bulgular tablo 4.13'te verilmiştir.

Tablo 4.13.

Kurs Öğretmenlerinin Aile Eğitimi Alanı Dışında Kurs Açıp Açmadığı Değişkenine Göre Demografik Bilgiler ve Yüzdeleri

	Değişkenler	<i>f</i>	%
Aile Eğitimi Kursu Dışında Kurs Açıp Açmadığı	Evet	8	17.02
	Hayır	39	82.98
	Toplam	47	100

7-11 yaş aile eğitimi veren kurs öğretmenlerinin %17.02'i Aile eğitimi alanı dışında kurs açtıklarını, %82.98'i aile eğitimi alanı dışında kurs açmadıklarını belirtmişlerdir (Tablo 4.13).

Bu bulgulara göre 7-11 yaş aile eğitimi veren kurs öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun aile eğitimi alanı dışında kurs açmadıklarını söyleyebiliriz.

7-11 yaş aile eğitimi veren kurs öğretmenlerinin öğretmeni olduğu aile eğitimi kursuna katılan aile ve velilerin katılımlarını çeşitli değişkenlere göre değerlendirdiği bulgular tablo 4.14’de verilmiştir.

Tablo 4.14.

Kurs Öğretmenlerinin Aile Eğitimi Kursuna Katılan Aile ve Velilerin Katılımlarını Çeşitli Değişkenlere Göre Değerlendirdiği Bilgiler ve Yüzdeleri

Öğretmenlerin Aile Eğitimi Kursuna Katılan Aile ve Velilerin Katılımlarını Değerlendirmeleri	f	%
İstekli	41	87.23
İsteksiz	6	12.77
Düşük motivasyonlu	6	12.77
Yüksek motivasyonlu	18	38.30
İlgili	40	85.11
İlgisiz	2	4.26
Dikkatli	27	57.45
Dikkatsiz	3	6.38
Eylem planı yapan	10	21.28
Eylem planı yapmayan	9	19.15
Devamlı katılan	26	55.32
Devamsız	14	29.79

Tablo 4.14’de ki bulgular incelendiğinde; 7-11 yaş aile eğitimi veren kurs öğretmenlerinin öğretmeni olduğu aile eğitimi kursuna katılan aile ve velilerin katılımlarında %87.23’ünün istekli olduklarını, %12.77’sinin isteksiz olduklarını belirtmişlerdir. Yine aile eğitimi kursu öğretmenlerinin değerlendirmesinde aile eğitimi kursuna katılan aile ve velilerin katılımlarında %12.77’sinin düşük motivasyonlu olduklarını, %38.30’unun yüksek motivasyonlu olduklarını, %85.11’inin ilgili olduklarını, %4.26’sının ilgisiz olduklarını, %57.45’inin dikkatli olduklarını %6.38’inin dikkatsiz olduklarını belirtmişlerdir. Yine tablo 16’ta, 7-11 yaş aile eğitimi veren kurs öğretmenlerinin öğretmeni olduğu aile eğitimi kursuna katılan aile ve velilerin katılımlarını değerlendirmesinde %21.28’inin eylem planı yapan, %19.15’inin eylem planı yapmayan, %55.32’sinin devamlı katılan ve %29.79’unun devamlı katılmayan olarak belirtmişlerdir.

7-11 yaş aile eğitimi veren kurs öğretmenlerinin öğretmeni olduğu aile eğitimi kursuna katılan aile ve velilerin çeşitli değişkenlere göre katılımlarının değerlendirilmesinde; kurs katılımcılarının çok büyük çoğunluğunun istekli ve ilgili olduklarını, kurs

katılımcılarının çoğunluğunun dikkatli ve devamlı katılan olduklarını, kurs katılımcılarının çok az bir kısmının ilgisiz ve dikkatsiz olduklarını söyleyebiliriz.

Tablo 4.15’de Kurs öğretmenlerinin pedagojik formasyonu aldığı yer ile ilgili bulgular verilmiştir.

Tablo 4.15.

Kurs Öğretmenlerinin Pedagojik Formasyonu Aldığı Yere Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri

Değişkenler		f	%
Pedagojik Formasyonu Aldığı Yer	Eğitim Fakültesinde Okurken	32	68.09
	Dışarıdan, Eğitim Fakültesinin Dışından	1	2.13
	Diğer	14	29.79
Toplam		47	100

Tablo 4.15’e göre; 7-11 yaş aile eğitimi kursu veren öğretmenlerin, %68.09’u pedagojik formasyon eğitimini eğitim fakültesini okurken aldıklarını, %2.13’ünün dışarıdan, eğitim fakültesinin dışından aldıklarını, %29.79’unun diğer yerlerden aldıklarını belirtmişlerdir.

Bu bulgulara göre 7-11 yaş aile eğitimi kursu veren öğretmenlerin büyük çoğunluğunun pedagojik formasyon eğitimi aldıkları yerin eğitim fakültelerinde okurken olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo 4.16’da kurs öğretmenlerinin Androgojik formasyon eğitimi kursu alıp almadığına ait bulgular verilmiştir.

Tablo 4.16.

Kurs Öğretmenlerinin Androgojik Formasyon Eğitimi Kursu Alıp Almadığı” Değişkenine Göre Demografik Bilgileri ve Yüzdeleri

Değişkenler		f	%
Androgojik Formasyon Eğitimi Kursu Alıp Almadığı	Evet	18	38.30
	Hayır	29	61.70
Toplam		47	100

Tablo 4.16’da ki bulgulara göre; Androgojik formasyon eğitimi kursu aldığını belirten kurs öğretmenlerinin %38.30, Androgojik formasyon eğitimi kursu almadığını belirten kurs öğretmenlerinin %61.70 olduğunu görmekteyiz.

Bu verilere göre 7-11 yaş aile eğitimi veren kurs öğretmenlerinin çoğunluğunun Androgojik formasyon eğitimi kursu almadığını söyleyebiliriz.

4.3. Aile Eğitimi Kursunun Özelliklerine Yönelik Nitel Bulgular

Üçüncü alt problemimiz “Halk Eğitim Merkezlerinde 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programını uygulamakta olan kurs öğretmenlerinin açtıkları kursun özellikleri (programın genel özellikleri, programın amaçları, programın kapsamı, programın uygulanması, programın uygulanmasında karşılaşılan güçlükler) hakkındaki görüşleri nelerdir?” idi. Bu probleme ait bulgular aşağıda verilmiştir:

4.3.1. Programın Genel Özelliklerine İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri

7-11 yaş aile eğitimi kurs öğretmenlerinin uygulanan programın genel özelliklerine ilişkin görüşleri temalar ve kategorilere ayrılarak çizelge 2’de verilmiştir.

Çizelge 2. Programın Genel Özelliklerine İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri

Ana Temalar	Oluşturulan Kategoriler	7-11 Yaş Kurs Öğretmenlerinin Betimlemelerinden Örnekler	Yüzde(%)	Frekans(f)
Programın Genel Özellikleri	Kurs açılması	“Ailelere ulaşmakta ve kurs yeri bulmakta sıkıntılar yaşanabiliyor” Her zaman çok kolay açılmıyor. “Bazen okulun fiziki şartları kurs açmamız için uygun olmayabiliyor. Bazense okullarda idare ya da öğretmen arkadaşlara kursun önemini anlatmakta zorluk yaşıyabiliyoruz” “Öğrencilere ulaşmak bazen zor olabiliyor. Hala bu kursun varlığını bilmeyen insanlar var maalesef. Onlara kursu tek tek bulup anlatmak gerekiyor. HEM içinde bir sınıf ayarlamakta zor olabiliyor bu da kursun sağlıklı yürütmesinde sorun olabiliyor” “Köylerde kadınlar iş yoğunluğu nedeni ile kursa gelmek isteseler de gelememektedir(hayvan bakımı, çocuk bakımı, her gün onlarca kişi için yemek ve bulaşık vs.) Bu yüzden köyde kursu açamadık. Merkez de ise yeterli katılım olmaktadır” “Katılımcıları kurs için ikna etmek ve yeterli katılımcı sayısına ulaşmak zor oluyor.” “Kurslar çok rahatlıkla açılıyor”	30.51	18
	Yaşanan Sıkıntılar	“Maalesef rahat açılmıyor. Resmi prosedürde sıkıntı yaşıyoruz. Velileri ikna etme süreci çok zor geçiyor. Hele çocuğunun okul durumunu bile sormayan kalemi silgisi eksik mi diye bakmayan okulu kendi kafasını rahat ettiren bir yer olarak gören bir çevredeyseniz ikna etmek zor oluyor” “Bu kursları açarken elbette zorluklarla karşılaşıyoruz. En çok çocuklarını nereye bırakacakları konusunda zorlanıyorum. Çocuklarını okullardaki etkinliklere veya anasınıfına bıraksak, müdür yardımcı olursa mutlu olurum” “Kurs açmak için öngörülen sayı tek aile eğitimcisi olan okullarda kolay. Fakat öğrenci sayısı az ve öğretmen sayısı çok olunca, bir de üstüne 2 kurs açma zorunluluğu olunca kurs açmak gerçekten çok sıkıntılı bir süreç”	25.42	15

Çizelge 2'nin Devamı

Ana Temalar	Oluşturulan Kategoriler	7-11 Yaş Kurs Öğretmenlerinin Betimlemelerinden Örnekler	Yüzde(%)	Frekans(f)
Programın Genel Özellikleri	Kurs Süresi	“Lisede çalışıyorum ve veli bulmakta zorlanıyorum. Kayıt yaptıran velilerde 14 hafta uzun diyor ve devamsızlık yapıyorlar” “Hayat boyu halk eğitim öğretmenlerinin dörtte üçünü alınca neredeyse tüm öğretmenler aile eğitim kursu açtı. Seminere alırken bazı kriterler olmalı neredeyse tüm öğretmenler branşlarında kurs açıyorlar” “Kursiyer sayısında en az 8 kişi uygulamasının aşağıya çekilmesi” “12-18 yaş kursu; okullarda rehber öğretmenlerinin 8 haftalık verdikleri eğitim nedeniyle benzer alanda kurs açmak güç oluyor”	16.95	10
	Yöneticilerin Bilgi Eksikliği	“Okullarda müdürler bu kurs hakkında çok bilgili olmadıkları için yer sıkıntısı yaşıyorlar, müdürler bu kurs hakkında bilgilendirilmeli” “Hala anlamayan ve yer vermek istemeyen okul müdürleriyle uğraşıyoruz. Materyallerimizi kucaklayıp çalıştığımız okullara taşıyoruz” “Aile eğitimi sadece öğretmenler değil okul idarecileri de almalı. Velilere öğretmenden daha rahat ulaşip aile eğitimine gitmeleri konusunda daha etkili olacaklarını düşünüyorum”	13.56	8
	Bilindik Olması	“Öğrencilere ulaşmak bazen zor olabiliyor. Hala bu kursun varlığını bilmeyen insanlar var maalesef. Onlara kursu tek tek bulup anlatmak gerekiyor. HEM içinde bir sınıf ayarlamakta zor olabiliyor bu da kursun sağlıklı yürümesin de sorun olabiliyor” “Başta çok zorluk çektim, Anlamakta zorluk çekti yöre insanı ilk yıllarda. 0-2 evlerde veriliyordu, çok, zor, oluyordu, şimdi daha bilinçlendiler”	8.47	5
	Tanıtım, Tanınırlık	“Yapılacak düzenlemelerde eğitimcinin özlük haklarının korunmasıyla ilgili çalışılmasını, halk eğitim merkezlerine aile eğitimcisi kadrosunun açılması ve bu kadro için başvurabilmemizi dilerdim.” “Aile eğitimi kursu tanıtım konusunda eksiklikler yaşıyor. Bu yüzden kurs açma sırasında kurs hakkında ailelerin pek bilgisi olmadığı için kursa katılmak konusunda tereddüt ediyorlar”	5.08	3
Toplam			100	59

7-11 yaş aile eğitimi programının genel özelliklerine ilişkin kurs öğretmenlerinin görüşlerinin yer aldığı çizelge 2 incelendiğinde; 47 katılımcı görüşlerini ifade etmişlerdir.

Katılımcıların verdikleri yanıtlar doğrultusunda oluşturulan ana tema “Programın genel özellikleri” olarak tespit edilmiştir. Ana temanın altında oluşturulan ortak kategoriler (alt temalar); ‘kurs açılması’, ‘yaşanan sıkıntılar’, ‘kurs süresi’, ‘yöneticilerin bilgi eksikliği’, ‘bilindik olması’ ve ‘tanıtım-tanınırlık’ olarak tespit edilmiştir.

Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde: ailelere ulaşmakta ve kurs yeri bulmakta sıkıntılar yaşandığı; kursların her zaman kolay açılmadığı; bazen okulun fiziki şartlarının kurs açmak için uygun olmadığı; bazen okullarda idare ya da öğretmenlere kursun önemini anlatmakta zorluk yaşandığı; bazı okul müdürleri ve HEM

müdürlerinin kurs açmada zorluk çıkarmamaları durumunda kursların kolay açılabilirdi; öğrencilere ulaşmakta bazen zorluk olabildiği; aile eğitimi kurs programını bilmeyen insanların olduğu, bu insanlara tek tek ulaşp kursu anlatmak zorunda olunduğu; HEM içinde fiziki şartların yetersizliğinden dolayı kursun sağlıklı yürütölmesin de sorun olduğu: köylerde kadınların iş yoğunluğu nedeni ile kursa gelmek isteseler de gelemedikleri (hayvan bakımı, çocuk bakımı, her gün onlarca kişi için yemek ve bulaşık vs.),bu yüzden köyde kurs açamadıkları, merkezlerde ise yeterli katılımın olduğu; katılımcıları kurs için ikna etmek ve yeterli katılımcı sayısına ulaşmakta zorluk çekildiği, bir grup öğretmen ise kursların çok rahatlıkla açılabilirdi; aile eğitimi kurs programı için sorunların genelde kurs devam ederken ortaya çıktığı; resmi prosedürlerde sıkıntı yaşanılması nedeni ile rahatlıkla aile eğitimi kursu açamadıkları; velileri kursa gelmede ve devamının sağlanmasında ikna etme sürecinin çok zor geçtiği, özellikle çocuğunun okul durumunu bile sormayan, kalemi silgisi eksik mi diye bakmayan, okulu kendi kafasını rahat ettiren bir yer olarak gören bir çevredeyseniz velileri ikna etmekte zorlanıldığı; aile eğitimi kurslarını açarken elbette zorluklarla karşılaşılabilirdiğini, en çokta ailelerin çocuklarını nereye bırakacakları konusunda zorlandığını, bu konuda velilerin çocuklarını okullardaki etkinliklere veya anasınıfına bırakma gibi önerilerde bulunup çözüm aradıklarını; aile eğitimi kursu açmak için öngörölün sayı tek aile eğitimcisi olan okullarda kolay olduğu fakat öğrenci sayısı az ve öğretmen sayısı çok olunca, bir de üstüne 2 kurs açma zorunluluğu olunca kurs açmanın gerçekten çok sıkıntılı bir süreç olduğu; lisede çalışan ve aile eğitimi kursu açmak isteyen kurs öğretmenlerinin veli bulmakta zorlandığı, kayıt yaptıran velilerinde 14 haftalık eğitim programını uzun bulduklarını ve buna dayalı olarak devamsızlık yaptıkları; hayat boyu öğrenme halk eğitim öğretmenlerinin dörtte üçünü bünyesine topladığından neredeyse tüm öğretmenlerin aile eğitim kursu açtığı, öğretmenleri aile eğitimi kurs programı öğretmenliği seminer programına alırken bazı kriterlerin olması gerektiği, neredeyse tüm öğretmenlerin branşlarında kurs açabilirdi; kursiyer sayısında en az 8 kişi uygulamasının aşağıya çekilmesi gerektiği; 12-18 yaş aile eğitimi kursunu benzerinin örgün eğitim okul rehber öğretmenleri tarafından 8 haftalık verdikleri, bu nedenle benzerlikten dolayı 12-18 yaş aile eğitimi alanında kurs açmanın güç olduğu; aile eğitim kurs programının çerçevesi konusunda okul müdürlerinin yeterli bilgisi olmadığından zorluk ve yer sıkıntısı yaşandığı, müdürlerin

aile eğitimi kurs programı hakkında bilgilendirilmesi gerektiği; aile eğitimi kurs programının içeriğini anlamayan ve yer vermek istemeyen okul müdürleriyle uğraşıldığını; aile eğitim kurs programında kullanılan materyaller ile ilgili okullarda kullanılmasına ilişkin çeşitli sorunların yaşanıldığı (kurs yerine taşınması, saklanması, materyaller için uygun sınıfların oluşturulamaması gibi); aile eğitimi programının içeriğini sadece öğretmenlere değil okul idarecilerine de verilmesi gerektiği; aile eğitimi kursunun açılması konusunda başlangıçta çok zorluk çekildiği, ailelerin kursun etkinliği ve etkililiğini anlamakta zorluk çektiği fakat şimdi ailelerin daha bilinçlendikleri; yapılacak yasal düzenlemelerle aile eğitimi kurs öğretmenlerinin özlük haklarının geliştirilmesi ve korunmasıyla ilgili çalışmaların yapılması gerekliliği; halk eğitim merkezlerine aile eğitimcisi kadrosunun açılması gerekliliği; aile eğitimi kursunun tanıtımı konusunda eksiklikler yaşandığı, bu yüzden kursun açılması sırasında kurs hakkında ailelerin fazla bilgisi olmadığı için kursa katılmak konusunda tereddüt ettikleri, konuları öne çıkarmaktadır.

4.3.2. Programın Amaçlarına İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri

Çizelge 3’de 7-11 yaş aile eğitimi kurs öğretmenlerinin programın amaçlarına ilişkin görüşleri verilmiştir.

Çizelge 3. Programın Amaçlarına İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri

Ana Temalar	Oluşturulan Kategoriler	7-11 Yaş Kurs Öğretmenlerinin Betimlemelerinden Örnekler	Yüzde (Ana tema)	Yüzde (%)	Frekans (f)
Programın Kolaylıkla Uygulanmasına Yönelik Görüşler	Programın İçeriği ve Kolaylıkla Uygulanabilmesi	“Evet. Eğitiminin ailelere soracağı sorulardan, vereceği cevaplara kadar her şeye aile eğitimi kurs kitabında ayrıntılarıyla yer verilmiş, etkinliklerle zenginleştirilmiş bir program olduğu için uygulaması çok kolay” “Program çok güzel hazırlanmış, kolaylıkla uygulanabilir. Keyifle paylaşımların yapıldığı bir o kadar da zorlu” “Uygulanabiliyor. Özellikle hikâyeler bölümü çok etkileyici ve anlamlı oluyor” “Kolay hiçbir şey yok veliler istekli olunca ilk tanıtımda enerjiniz yüksek olursa güzel ve kolaylıkla uygulanıyor” “Ben tüm zorluklarına rağmen her zaman AEP kursunu yapmaktan keyif aldım. Çocukların temelinde bir payım olduğunu bilmek çok hoş. Ayrıca anne ve çocuklarının arasının daha iyi olduğunu da görmekte çok güzel ve mutluluk verici”	49.07	27.78	30
	Programın Amaçlarının Uygulanmadaki Uygunluğu	“Program çok güzel hazırlanmış, kolaylıkla uygulanabilir. Keyifle paylaşımların yapıldığı bir o kadar da zorlu.” “Evet. Seçilen konular günlük hayata çok yakın. Yaşanabilir konular” “Ortam ve şartlar uygun olduğu sürece kesinlikle uygulanabilen bir program. Her kesime uygun olduğunu düşünüyorum” “Programın içeriği gayet anlaşılır ve rahatlıkla uygulanabilen bir program”		10.19	11
	Program Amaçlarının Uygulanmadaki Zorluğu	“Kismen. Özellikle aile ziyaretlerinin uygulanabilirliği az. Bazı ailelerin ÇEM uygulamasına da yeterli özen ve hassasiyeti göstermediğini gözlemledim” “Uygun sınıf varsa uygulaması daha kolay, sınıf yoksa sıkıntı. Birde AEP kursunun nasıl yürütüldüğünü bilen idarecilerle çalışmak daha kolay. İdareciler eğer AEP çok bilgili değilse ev ziyaretlerini anlamakta zorluk çıkarabiliyorlar. Benim bu konuda sıkıntım yok” “Sadece bazı aileler programın uzun sürmesinden dolayı devamsızlık yapabiliyor” “Sadece sıkıntı her dönem kursiyer bulmakta zorlanıyoruz. Bunun nedeni de çok fazla öğretmenin bu semineri alması”		9.26	10
	Amaca İlişkin Öneriler	“Uygulama da herhangi sıkıntı yaşamıyoruz ama uzun olması devam problemini doğuruyor. 10 hafta ya indirgenebilir diye düşünüyorum. “Bu işi okulda veli toplantılarında belirli zamanlarda 4 yıla yaymak ve bunu ders ücretine bağlamak daha etkili sonuçlar alınmasını sağlayacaktır”		3.70	4

Çizelge 3'ün Devamı

Ana Temalar	Oluşturulan Kategoriler	7-11 Yaş Kurs Öğretmenlerinin Betimlemelerinden Örnekler	Yüzde (Ana tema)	Yüzde (%)	Frekans (f)
Program Konularının Aile İhtiyaçlarına Uygunluğuna Yönelik Görüşler	Yaş Grupları Düzeyinde Görüşler	"Kursiyerlerin gruplarının homojen olması aynı hedefe yönelme ve sonuç almada daha etkili olacaktır. Öğrenciler için belirlenen seviye grupları gibi" "Yaş gruplarına göre güncellenmiş program ile daha iyi bir program oldu" "Kurs programı aile ihtiyaçlarını karşılıyor. Değişen zamana, çocukların durumları göre yenilenirse iyi olur" "3-6 yaş programının tekrarı gibi bu kursa katılan veliler 7-11 yaş programına gelmek istemiyorlar. Genel olarak aileler sorunlarına çözüm arıyorlar" "Hala birçok yerde 7-11 yaş aile rehberliği kursunu halk eğitimlerden habersiz rehber öğretmenler veriyorlar ama kursu alan veliler yetersiz olduğunu belirtiyorlar ve o kurslara katılan veliler asıl almaları gereken yaş döneminin kursunu alamamış oluyorlar"	50.93	6.48	7
	Ailelerde Yaşanan Sorunlara İlişkin Görüşler	"Genellikle ailelerde yaşanan sorunlar ele alınmış" "Evet, hemen hemen her kursiyer konularda kendi yaşamını bulabiliyor" "Günün ihtiyaçlarına göre de güncellemeye açık bir program üstelik" "Uygun. Örnekler zamana uyulanabilir örnek olaylar. Cep telefonu ısrarla isteyen çocuk. Tabletin başında kalkmayan. Fastfood yemekten vazgeçmeyen çocuk, marka takıntısı olan vs." "Programda yer alan konular ailelerin de sıkıntıları yaşadığı çözüm için uğraştıkları konular oluyor"		7.41	8
	Ailelerin İhtiyaçlarına Yönelik Görüş ve Öneriler	"Yenilenen program uygun. Bu da sosyal dokuya göre değişiklik gösterebilecek bir unsur..." "İhtiyaçlara uygun ancak sosyal ve akademik gelişim konusu çok yoğun. Cinsel gelişimde örnek olaylardaki açıklamalar çok fazla detaylı" "Program, ailenin ihtiyaçlarına göre yenilenmiş haliyle daha uygun hale geldiğini düşünüyorum. (İnternet, TV, bilgisayar konuları vs)" "Evet, uygun ama çocuk eksenli değil biraz aile bireylerinin ilişkilerine de yer vermeli problemlerle baş etme yolları gibi mesela"		29.63	32
	Programın Amaçlarına İlişkin Öneriler	"... anne baba tutumlarının eski programda olduğu gibi ilk haftalarda işlenmesi gerektiğini düşünüyorum" "Konular güzel ama konu özetleri AÇEP yapılırken daha kapsamlı ve daha fazlaydı bence kursun 25 hafta olması daha iyi. Çünkü bazı konuları birleştirince yeterince ayrıntılı anlatılamıyor ve annelerin örnekleri dinlenmiyor konuyu bitirmek için acele ediliyor" "Evet, yeterli fakat bölgeye göre düzenlemeler yapılabilir. Bölgenin ihtiyaçlarına göre basite indirgenebilir, bölgeye göre önemli problemler ön plana alınıp ona göre çözüm yolları aranabilir" "... çocuklarla ebeveynlerin oynayabileceği oyunları içeren, yaş gruplarına göre bir kitapçık basılsa daha iyi olur, bu konuda ebeveynlerden talep duyuyoruz" "14 hafta uzun kısaltılabilir. Yardımcı anne çıkartılabilir 3-6 yaş okuma yazma bilmeyen velimiz."		5.56	6
Toplam			100	100	108

7-11 yaş aile eğitiminin amaçlarına ilişkin kurs öğretmenlerinin görüşlerinin yer aldığı çizelge 3 incelendiğinde; 47 katılımcı görüşlerini ifade etmişlerdir.

Aile eğitimi programı kurs öğretmenlerinin verdikleri yanıtlar doğrultusunda iki ana tema oluşturulmuştur. Oluşturulan ana temalar “Programın kolaylıkla uygulanmasına yönelik görüşler” ve “Program konularının aile ihtiyaçlarına uygunluğuna yönelik görüşler” olarak tespit edilmiştir. Ana temanın altında oluşturulan ortak kategoriler; ‘Programın içeriği ve kolaylıkla uygulanabilmesi’, ‘programın amaçlarının uygulamadaki uygunluğu’, ‘program amaçların uygulamadaki zorluğu’, ‘amaca ilişkin öneriler’, ‘yaş grupları düzeyinde görüşler’, ‘ailelerde yaşanan sorunlarına ilişkin görüşler’, ‘ailelerin ihtiyaçlarına yönelik görüş ve öneriler’, ‘programın amaçlarına ilişkin öneriler’ olarak tespit edilmiştir.

Aile eğitimi kurs programı öğretmenlerinin bu soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde: “aile eğitimi kurs programını kolaylıkla uyguladıklarını; eğitimcinin ailelere soracağı sorulardan, vereceği cevaplara kadar her şeyin aile eğitimi kurs programı kitaplarında ayrıntılarıyla yer verildiği, etkinliklerle zenginleştirilmiş bir program olduğu için aile eğitimi kurs programının uygulamasının çok kolay olduğunu; aile eğitimi kurs programının çok güzel hazırlandığı, kolaylıkla uygulandığı, keyifli paylaşımların yapıldığı bir o kadar da zor olduğu; aile eğitimi kurs programında hikâyeler bölümünün çok etkileyici ve anlamlı olduğu görüşleri öne çıkmaktadır. Ayrıca bir kısım öğretmenler kolay hiçbir şey olmadığını, özellikle aile eğitimi kurs programında ilk tanıtımda enerjilerinin yüksek olması ve velilerde istekli olunca güzel ve kolaylıkla uygulamanın gerçekleştiği; tüm zorluklarına rağmen her zaman AEP kursunu yapmaktan keyif aldıklarını; öğretmenlerin çocukların temelinde bir paylarının olduğunu bilmenin motivasyonlarını artırıp mesleki doyum sağladığını, ayrıca anne ve çocukları arasındaki ilişkinin daha iyi olduğunu görmenin de bu mesleki motivasyonu arttırdığını; aile eğitimi kurs programında seçilen konuların günlük hayata çok yakın, yaşanabilir konular olduğunu; ortam ve şartlar uygun olduğu sürece her yaş grubuna uygulanabilir olduğunu; bazı katılımcıların programın kısmen uygun olduğunu, özellikle aile ziyaretlerinin uygulanabilirliğinin az olduğunu gördüklerini; bazı ailelerin ÇEM uygulamasına yeterli özen ve hassasiyeti göstermediğini gözlemlediklerini; uygulama merkezlerinde uygun fiziki şartların olmasının programı uygulamada etkin sonuç verdiğini fiziki şartların uygun olmaması durumunda programı uygulamada ciddi

sıkıntılar yaşandığını; AEP kursunun nasıl yürütüldüğünü bilen idarecilerle çalışmanın programı uygulamada etkili olduğunu; idareciler eğer AEP 'de çok bilgili değillerse ev ziyaretlerini anlamakta zorluk çıkarabildiklerini; uygulama süresinde bazı ailelerin programın uzun sürmesinden dolayı devamsızlık yapabildiklerini; aile eğitimi kurs programının içeriğinde bazı konuların eksik olduğu ve uygulama ile kopukluk yarattığını; her dönem kursiyer bulmakta zorlandıklarını, bunun nedeninin de aile eğitimi kurs programı seminerini çok fazla öğretmenin almış olmasından kaynaklandığını; bazı öğretmenlerin uygulama da herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını ama eğitimin uzun süreli olmasının kursiyerler arasında devam problemini doğurduğunu, kursun 10 haftaya indirgenmesi ile bu devam sorunun aşılabileceğini, örnek bedensel zihinsel gelişim konusunu diğer konulara yayıp 10 haftaya indirgenip zaman kazanılabileceği; aile eğitimi kurs programını okulda veli toplantılarında belirli zamanlarda 4 yıla yayarak ve bunu ders ücretine bağlayarak daha etkili sonuçlar alınmasının sağlanacağını; kursiyer grupları oluşturulurken homojen bir yapıya dikkat edilmesinin aynı hedefe yönelme ve sonuç almada daha etkili olacağı; aile eğitimi programının yaş gruplarına göre güncellenmiş olmasının programı daha etkili kıldığını; kurs programının ailelerin ihtiyaçlarını karşıladığını, değişen zamana, çocukların durumlarına göre yenilenirse etkililiğinin artacağını; 3-6 yaş aile eğitimi kurs programına katılan velilerin 7-11 yaş aile eğitimi kurs programını 3-6 yaş kurs programının tekrarı gibi gördüklerinden gelmek istemediklerini; birçok örgün eğitim kurumunda 7-11 yaş aile rehberliği kursunu halk eğitim merkezlerinin koordinesi dışında rehber öğretmenlerin verdiklerini, kursu alan velilerin kurs niteliğini yetersiz bulduklarını; aile eğitimi programı içerik olarak genellikle ailelerde yaşanan sorunlar ele aldığından her kursiyerin konularda kendi yaşamını bulabildikleri; 7-11 yaş aile eğitimi kurs programı günün ihtiyaçlarına göre güncellemeye açık bir program olduğunu; eğitim programının içeriğindeki örneklerin zamana uyartılabilir örnek olaylar(cep telefonu ısrarla isteyen, tabletin başında kalkmayan, fastfood yemekten vazgeçmeyen, marka takıntısı olan çocuk gibi) olduğu; programda yer alan konuların ailelerin sıkıntılar yaşadığı ve çözüm için uğraştıkları konular olduğunu; yenilenen aile eğitimi programının güncel ve ihtiyaca cevap verdiğini, yeterli olduğunu; bazı kurs öğretmenlerin kurs müfredatının eğitim ihtiyaçlarına uygun olduğunu ancak, sosyal ve akademik gelişim konusunun yoğun ve cinsel gelişimde örnek olaylardaki açıklamaların

çok fazla detaylı verildiği; aile eğitimi kurs programının, ailenin ihtiyaçlarına göre yenilenmiş haliyle daha uygun hale geldiğini (İnternet, TV, bilgisayar konuları vs) düşündükleri; aile eğitimi kurs programının ailelerin ihtiyaçlarına uygun olduğu, ancak çocuk eksenli olmasının yanında biraz aile bireylerinin ilişkilerine de yer verecek, ailelerin problemlerle baş etme yollarına rehberlik yapacak şekilde geliştirilebileceği; uygun olmakla birlikte anne baba tutumlarının eski programda olduğu gibi ilk haftalarda işlenmesi gerektiği; aile eğitimi kurs programının konularının güzel olduğu ancak konu özetleri AÇEP döneminde kapsamlı ve daha fazla olduğu, ayrıca kursun süresinin 25 hafta olmasının daha yararlı olacağı, bunun nedeninin bazı konuları birleştirince yeterince ayrıntılı anlatılamaması, annelerin örneklerinin yeterince dinlenememesi, konuyu bitirmek için hızlı hareket ediliyor olması; kurs programı ailelerin ihtiyaçlarına cevap vermekle birlikte bölgelere göre düzenlemelerin yapılabileceği, bölgelerin ihtiyaçlarına göre basite indirgenebileceği, bölgelere göre önemli olan problemlerin ön plana alınıp ona göre çözüm yolları aranabileceğini; yine kurs programı ailelerin ihtiyaçlarına cevap vermekle birlikte çocuklarla ebeveynlerin oynayabileceği oyunları içeren, yaş gruplarına göre bir kitapçığın geliştirilmesinin daha verim sağlayacağı, bu konuda ebeveynlerden talep geldiğini; kurs programı ailelerin ihtiyaçlarına cevap vermekle birlikte 14 hafta uzun olduğu, kısaltılabileceği; konuları öne çıkmıştır.

4.3.3. Programın Kapsamına İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri

Çizelge 4'te 7-11 yaş aile eğitimi kurs öğretmenlerinin programın kapsamına ilişkin görüşleri verilmiştir.

Çizelge 4. Programın Kapsamına İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri

Ana Temalar	Oluşturulan Kategoriler	7-11 Yaş Kurs Öğretmenlerinin Betimlemelerinden Örnekler	Yüzde (Ana tema)	Yüzde (%)	Frekans (f)
Programın Kapsamına İlişkin Eğitim Materyallerine ait Görüşler	Eğitim Materyallerinin Yeterliliği	"Eğitim materyalleri programa uygun olarak hazırlanmış ve kullanışlı" "Uygun bununla birlikte elimize geç ulaşıyor" "Evet uygun. Zaten sık süreler dâhilinde kendisini yeniliyor açıklarını kapatıyor. Sadece 3-6 yaş ÇEM dediğimiz çocuk eğitim materyallerinin 5-6 yaş grubuna hitap eden kitapların 1.dönem açtığımız kurslarda daha dikkat çektiğini; 2.dönem açtığımız kurslarda daha az dikkat çektiğini söyleyebilirim"	50.94	27.36	29

Çizelge 4'ün devamı

Ana Temalar	Oluşturulan Kategoriler	7-11 Yaş Kurs Öğretmenlerinin Betimlemelerinden Örnekler	Yüzde (Ana tema)	Yüzde (%)	Frekans (f)
	Eğitim Materyallerinin Yetersizliği	"Materyalleri yeterli bulmuyorum. Ben hazırlamış olsam çok zorlu bir iş ama sunu şeklinde hazırlardım. Tek başına zorlu fakat bir ekiple çok basit bir iş. Eğitime gelen hanımlar genelde ilkokul mezunu ve görsellerle daha iyi anlıyorlar" "Yeni kitaba göre oturumları hazırlıyorum, ama kitap haricinde hiç bir materyal yok elimde" "ÇEM 'ler fena değil ama ZEP' ler daha kapsamlı ve bilgi açısından daha zengindi. ÇEM' lerinde renkli olması güzel. Eskiden annelere çanta ve geometrik şekil vermekte güzel oluyordu. Anneleri çanta, çocukları da geometrik şekiller almak mutlu ediyordu" "Bence yeterli değil. Köylerde annelerin çoğu okuma yazma bilmiyor. Daha basite indirgenecek şekilde olabilir. Büyük puntolarla yazılabilir. Slâytlar ile sunumlar yapılabilir. Eğitim materyalleri daha renkli, eğlenceli olabilir, 0-3 ve 3-6 ÇEM'ler güzel daha da ilgi çekici olabilir"		10.38	11
	Kapsamı Geliştirici Eğitim Materyalleri Önerileri	"Kitap güzel ama örnek resimler ve videolardan oluşan sunu da olsa daha güzel olur" "Oturum görselleri özellikle ekler çok işe yarıyor. Aile eğitimini tanıtıcı cd 'ler olsa ve eğitimcilere gönderilse ve tüm okula izletilse daha çok veliye ulaşılabilir" "Daha önce uyguladığım Benim Ailem programlarının oturum görselleri daha büyük ve bana göre daha çarpıcıydı ama şimdiki görseller küçük. Büyük olursa bence daha dikkat çekici olur" "Biraz daha geliştirilebileceğini düşünüyorum. Eğitimci kitaplarımızda konular içerisinde çok fazla tekrar var" "Sohbet şeklinde olduğu için gayet yeterli fakat benim görselim istediğim halde gelmedi, okuldan ayrılan arkadaşımın görselini kullanıyorum. MEB' dan görseller gönderilmedi" "Görsellik katılabilir. Son güncellemede ki hikâyeler güzel. AİTEP programında veliler daha çok katılım sağlayabiliyordu. Afiş yaptırma, oyunlar vs. burada da uygulanabilir" "Aile tutumları 2. oturum olmalı 7-11yaş programında"		10.38	11
	Kapsama ait olumlu görüşler	"Çok faydalı, sosyo ekonomisi düşük insanda faydalaniyor. Eğitim durumu iyi olanda faydalaniyor. Bence çok yararlı"		2.83	3

Çizelge 4'ün devamı

Ana Temalar	Oluşturulan Kategoriler	7-11 Yaş Kurs Öğretmenlerinin Betimlemelerinden Örnekler	Yüzde (Ana tema)	Yüzde (%)	Frekans (f)
Programın Kapsamına İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Yetiştirilmesine ait Görüşler	<i>Aldığım Kurs Eğitimi Programı Yeterlidir</i>	"Bu programın eğitiminden önce diğer aile eğitimi programlarında da eğitim aldığım için bana göre yeterliydi" "Aldığım kurs eğitimi programı yeterlidir" "Aldığımız eğitim yeterli bu alanda araştırmalar yapıp bilgimizi güçlendirirsek daha eğitimi uygulamak daha kolay olur düşüncesindeyim" "Yeterli olduğunu düşünüyorum. Ben ve bu eğitimi alan arkadaşlarım açısından oldukça yorucu ve yararlı uygulamaların olduğu bir programdan geçtik. Sahada da oldukça yararını gördük bu eğitimin. Ayrıca iletişim yoluyla büyük zincir içerisinde eğitimlerimizin iletişim kurduklarını gördük" "Kesinlikle evet. Grup liderliği becerileri, sunum becerileri, program içeriğine yönelik eğitimler eğiticinin sahada işini kolaylaştıracak şekilde sunuluyor"	49.06	33.02	35
	<i>Aldığım Kurs Eğitimi Programı Yetersizdir</i>	"Hayır, daha detaylı ve uzun bir kurs olmalıydı" "Kesinlikle çok iyi formatörlerden eğitim aldım, bana çok şey kattı. Yenileme eğitimi için aynı şeyi söyleyemeyeceğim bu da bence formatörlerin eğitim becerilerine sahip olmamalarındandı" "İlk aldığım eğitim hizmet içi eğitim kapsamında AÇEV ve Benim Ailem eğitim programlarıydı Erzurum'da katılmıştım. Özellikle AÇEV eğitimleri gerçekten süperdi ama sonradan katıldığım 0-18 aile eğitim programı eğitimleri tek kelimeyle berbattı sonraki yeniliklerde yeterli değil" "Orada ki eğitim bire bir yeterli değil bence ama alan öğretmeni olduğumuz için bilgilerimiz yeterli oluyor. Öğretmen olmayan biri geniş kapsamlı hazırlanarak gitmesi gerekiyor" "Öğretmenler yani pedagojik formasyon alanlar için yeterli ama bazı öğretmen olanlar için ne kadar eğitim alsalar da yeterli olamıyor maalesef"		11.32	12
	<i>Öğreticilere Verilen Kurs Eğitimi Programı İçin Öneriler</i>	Zaman zaman bir araya gelerek değerlendirmeler yapılmalı" "Eğitim çok faydalıydı ancak zaman zaman yenilemeler yapılmalı" "Yenileme eğitimi olursa en az iki yılda bir daha iyi olabileceğini düşünüyorum"		4.72	5
	Toplam		100	100	106

7-11 yaş aile eğitimi programının kapsamına ilişkin kurs öğretmenlerinin görüşlerinin yer aldığı çizelge 4 incelendiğinde; 47 katılımcı görüşlerini ifade etmişlerdir.

Katılımcıların verdikleri yanıtlar doğrultusunda iki ana tema oluşturulmuştur. Oluşturulan ana temalar "Programın kapsamına ilişkin eğitim materyallerine ait

görüşler” ve “Programın kapsamına ilişkin kurs öğretmenlerinin yetiştirilmesine ait görüşler” olarak tespit edilmiştir. İki ana temanın altında oluşturulan ortak kategoriler; ‘eğitim materyallerinin yeterliliği’, ‘eğitim materyallerinin yetersizliği’, ‘kapsamı geliştirici eğitim materyalleri önerileri’, ‘kapsama ait olumlu görüşler’, ‘aldığım kurs eğitimi programı yeterlidir’, ‘aldığım kurs eğitimi programı yetersizdir’, öğreticilere verilen kurs eğitimi programı için öneriler’, olarak tespit edilmiştir.

Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde: programa ait materyaller programın eğitiminden önce diğer aile eğitimi programlarında eğitim aldığım ve uygulamalarda bulunduğum için karşılaştırdığımda yeni uygulamalarda yeterlidir; kurs eğitimi programının yeterli olduğu, bu alanda kurs öğretmenlerinin araştırmalar yapıp bilgilerini güçlendirmesinin uygulamada pozitif katkıları güçlendireceğini; aile eğitimi kurs programı eğitimi alan öğreticiler açısından eğitim programının oldukça yorucu ve yararlı uygulamalar içerdiği fakat bunun sahada oldukça yararını gördüklerini; ayrıca bu eğitimlerin öğretmenler açısından iletişim ağı oluşturmaya vesile olarak tecrübe, bilgi ve sorunları anında paylaşabildikleri ve çözüm ürettiklerini gördüklerini; eğitimcilerin aldıkları eğitimlerde grup liderliği becerileri, sunum becerileri, program içeriğine yönelik eğitimler uygulama sahasında işlerini kolaylaştıracak şekilde olduğu; konuları öne çıkmaktadır. Yine eğitimcilerin aldıkları kurs eğitimlerine ait görüşlerde kurs eğitiminin içeriğine ait olumsuz görüşlerin olduğu, bu görüşleri de: aldığımız kurs eğitimlerini yeterli görmüyoruz, eğitimler daha detaylı ve süresinin de uzun olması gerektiği; başlangıçta çok iyi formatörlerin eğitim verdiği ancak yenileme eğitimleri için aynı süreci göremediklerini bunun da formatörlerin eğitim becerilerine sahip olmamalarından kaynaklandığı; ilk verilen hizmet içi eğitimler kapsamında olan AÇEV ve benim ailem eğitim programlarının öğretmenlerinin gerçekten yeterli olduğu ancak sonradan verilen 0-18 aile eğitim programı öğretmenlerinin yetersiz olduğu, sonraki yenileme eğitimleri programlarının yetersiz olduğu; aile eğitimi eğitimciliği eğitimlerin yeterli olmadığı, fakat akademik eğitimlerin aile eğitim programı ile paralellik göstermesi dolayısı ile bu bilgi eksiğinin kapatıldığı; pedagojik formasyon alan öğretmenler için yeterli ancak formasyon almayan öğretmenler için genelde yetersiz kaldığı; yenileme eğitimlerinin en az iki yılda bir yapılması gerektiği; konuları öne çıkmıştır.

4.3.4. Programın Uygulama Sürecine İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri

Çizelge 5’de 7-11 yaş aile eğitimi programının uygulama sürecine ilişkin kurs öğretmenlerinin görüşleri verilmiştir.

Çizelge 5. Programın Uygulama Sürecine İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri

Ana Temalar	Oluşturulan Kategoriler	7-11 Yaş Kurs Öğretmenlerinin Betimlemelerinden Örnekler	Yüzde (%)	Frekans (f)
Programın Uygulama Sürecindeki Kazanımlar	Ailelere Olumlu Katkısı	“Ailelerin çocukları ile iletişimde düştükleri yaygın hataları fark edip bu konuda hassas ve ilgili davranmaları ve bilinçlenmeleri açısından önemli” “Aileler kendilerini çok iyi hissediyorlar, kurs sonunda ve birazda grup terapisi almış gibi mutlu oluyorlar” “Aileler çocuklarıyla yaşadıkları sorunlarda yalnız olmadıklarını görüyorlar” “Kalite ve görüş farkı oldu sevgi anlayış hoşgörü ortaya çıktı mesajı iyi vermeye bağlı inanıyorum değiştiler” “Aileler yanlışlarını düzeltiyorlar, yalnız olmadıklarını hissediyorlar, bilgilerini paylaşıyorlar, kendilerini ifade ettikleri için rahatlamış şekilde evlerine dönüyorlar” “Ailelerin çocuklarını yetiştirirken işlerine yarayacak bilgileri yaparak yaşayarak öğrenmesini sağlayan bir program. Ailelerin çocuğun gelişim özelliklerini daha iyi anlamalarını sağlayan bir program”	29.41	20
	Eğitim İçeriği ve Mevzuat	“Aile eğitimi kurs kitabı herkesin rahatlıkla kullanabileceği şekilde açık ve net olarak hazırlanmış. Materyaller renkli ve amacına uygun olarak düzenlenmiş. Ailelere iletmek istediğiniz tüm bilgiler programda mevcut” “Ailelerin bu kurs için para ödemiyor olmaları, aile eğitimcilerinin çok iyi planlanmış bir eğitimden geçmeleri, eğitimcinin kişisel görüşlerini anlatmaması için gerekli düzenlemelerin yapılmış olması, kursun Türkiye’nin her yerinde aynı programda ilerlemesi” “İnsanlarda annelik babalıkla ilgili farkındalık kazandırdığı görüşündeyim. Farkına varmadan tutum ve davranışlardaki yanlışlarını program dâhilinde görebilmelerine imkân sağlıyor. Yaptıkları doğruları da teyit etme imkânı sunuyor bu program” “Özellikle kırsal bölge ve mahallelerdeki aileler için çok ama çok verimli oluyor. Daha 3-4 haftalarda çocuk ve aile ilgili sorunların azaldığını söylüyorlar. Eğitim düzeyi lisans olanlarda bile davranış değişikliği oluyor” “Bu programın toplumumuz açısından bilinçli bireyler; bilinçli anneler ve babalar yetiştirmek açısından oldukça önemli olduğu kanısındayım”	22.06	15

Çizelge 5'in devamı

Ana Temalar	Oluşturulan Kategoriler	7-11 Yaş Kurs Öğretmenlerinin Betimlemelerinden Örnekler	Yüzde (%)	Frekans (f)
Programın Uygulama Sürecindeki Kazanımlar	7-11 Yaş Çocuk Davranışlarına Katkısı	“Öğrencilerin davranışlarında gözlenen olumlu değişimler” “Geribildirimler çok iyi anneler her fırsatta bunu dile getiriyorlar hem kendilerinde hem de çocuklarında olumlu sonuçlar aldıklarını bu durumdan son derece memnun olduklarını belirtiyorlar” “Veli çocuğunu tanıyıp birey olduğunu kabul ediyor okula başladığında karşılaşılabileceği zorlukları biliyor tedbir alıyor” “Anne ve çocuk iletişimi için çok gerekli bir kurs. AEP kursu 0-6 ve 7-11 yaş arasında çocuğu olan insanlara mecbur edilmeli. Annelerin bu kursa çok ihtiyacı var farkın da olsalar da olmasalar da. Kurs bitiminde kursa katılanlarda pozitif değişimler görmekteyiz” “Daha bilinçli bir toplum oluşuyor. Ailelerin çocukları ile olan iletişimlerine katkı sağlanmış olunuyor. Aradaki fark çocuklardan görülebiliyor” “İletişimi geliştirmekte, sağlıklı bir yaşam sunmakta, çocukların kariyer gelişimine katkıda bulunmaktadır. Anne-baba-çocuk ekseninde mutlu bir yaşam oluşturmaktadır”	19.12	13
	Mesleki Motivasyon	“Gelen kursiyerlerim çok memnun hayatlarında değişimlerin olduğunu söylemeleri beni de çok mutlu ediyor. Doğruları anlatmak, yol göstermek güzel” “Ailelerle birlikte paylaşımlar güzel etkili ve verimli” “Süper bir program. İşimi seviyorum” “Aile eğitim kursları oldukça keyifle ve gönüllü yaptığım bir faaliyettir”	17.65	12
	Toplumsal Gelişim Süreci	“Keşke herkes evlenmeden ve çocuk sahibi olmadan bu eğitimi alsa. Hem eşlerini doğru seçerler, bilinçli yuva kurarlar ve çocuk sahibi olurlardı. Aile olmuşlar anne baba olmuşlar ama hala çoğu yetişkin çocuk. Toplumumuzda çok sağlıklı aile var” “İnsanlarda annelik babalıkla ilgili farkındalık kazandırdığı görüşündeyim. Farkına varmadan tutum ve davranışlardaki yanlışlarını program dâhilinde görebilmelerine imkân sağlıyor. Yaptıkları doğruları da teyit etme imkânı sunuyor bu program” “Bu program sayesinde bilinçli ve eğitilmiş bir aile yetiştirirken aslında geleceğin bilinçli ve eğitilmiş milyonlarca ailesini yetiştiriyoruz” “Aile eğitimi ile gelecek nesillerin daha iyi yetişeceğine inanıyorum bir tek insana dahi ulaşabilirsek ne mutlu bizlere” “Bence okuma yazma gibi aile eğitiminde de 1 kişi bile çok önemli olmalı. Gerçek anlamıyla anlatılan konulara hâkim olan bir anne en az 2 çocuk yetiştirse bilinçli ve sağlıklı yetiştirilmiş 2 birey olacak” “Ortak sorunları olan bireylerin bir araya gelip sorunlarına çözüm bulmaları ve bunun yanı sıra sosyalleşmeleri, aile içi ilişkilerinde kaliteli bir çizgi yakalamalarının olumlu yönler içerisinde saymanın kaçınılmaz olduğunu söyleyebilirim”	11.86	8
Toplam			100	68

7-11 yaş aile eğitimi programının uygulama sürecine ilişkin kurs öğretmenlerinin görüşlerinin yer aldığı çizelge 5 incelendiğinde; 47 katılımcı görüşlerini ifade etmişlerdir.

Aile eğitimi kurs programı eğitmenlerinin verdikleri yanıtlar doğrultusunda bir ana tema oluşturulmuştur. Oluşturulan ana tema “Programın uygulama sürecindeki kazanımlar”

olarak tespit edilmiştir. Ana temanın altında oluşturulan ortak kategoriler; ‘ailelere olumlu katkısı’, ‘eğitim içeriği ve mevzuat’, ‘7-11 yaş çocuk davranışlarına katkısı’, ‘mesleki motivasyon’, ‘toplumsal gelişim süreci’ olarak belirlenmiştir.

Katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde: Kurs eğitimi alan ailelerin, çocukları ile iletişimde düştükleri yaygın hataları fark edip bu konuda hassas ve ilgili davranmaları ve bilinçlenmeleri açısından aile eğitiminin katkısı olmakta; kurs eğitimi alan aileler kendilerini çok iyi hissettikleri, kurs sonunda ve birazda grup terapisi almış gibi mutlu oldukları; ailelerin çocuklarıyla yaşadıkları sorunlarda yalnız olmadıklarını hissettikleri; eğitmenlerin aile eğitimi alan ailelere mesajı ve iletiyi iyi vermeleri noktasında sevgi, anlayış, hoşgörü ve kalite ortaya çıkarak değiştiklerine ait algının olduğu; aileler çocuklarına karşı yanlışlarını düzeltmekte, yalnız olmadıklarını hissetmekte, bilgilerini ve tecrübelerini paylaşmakta, kendilerini ifade ettikleri için de motive olmuş şekilde evlerine dönmekteler; aile eğitim programı ailelerin çocuklarını yetiştirmede gerekli donanımı sağlayan, çocuğun gelişim özelliklerini daha iyi anlamalarını sağlayan, aileye yaparak yaşayarak öğreten bir program olduğu; aile eğitimi kurs kitabının herkesin rahatlıkla kullanabileceği şekilde açık ve net olarak hazırlandığını; aile eğitimi materyallerinin renkli ve amacına uygun olarak düzenlendiği, ailelere iletmek istediğiniz tüm bilgilerin programda mevcut olduğu; ailelerin aile eğitimi kursu için para ödemiyeceği olmaları, eğitmenlerin iyi planlanmış bir eğitimden geçmeleri, eğitmenin kişisel görüşlerini belirtmemesi için programın içeriğinde gerekli düzenlemelerin yapılmış olması, kursun Türkiye’nin her yerinde aynı programda ilerlemesi programın eğitim içeriğinin kalitesini göstermektedir; Ebeveynlere program sayesinde annelik ve babalıkla ilgili farkındalık kazandırdığı, program ebeveynler farkına varmadan tutum ve davranışlarındaki eksiklerin görebilmelerini sağladığı; özellikle kırsal bölge ve mahallelerdeki aileler için çok ama çok verimli olduğu, 3 ve 4. haftalardan başlamak üzere çocuk ve aile arasında sorunların azaldığını, hatta eğitim düzeyi lisans olan ebeveynlerde bile davranış değişikliği olduğu; aile eğitimi programının toplumumuz açısından bilinçli bireyler; bilinçli anneler ve babalar yetiştirmek açısından oldukça önemli olduğu; aile eğitimine gelen ebeveynlerin 7-11 yaş öğrencilerinin davranışlarında olumlu değişimlerin gözlemlendiği; Ailelerin geribildirimlerinin çok iyi olduğu, annelerin her fırsatta bunu dile getirdikleri, hem kendilerinde hem de çocuklarında olumlu sonuçlar aldıklarını bu durumdan son derece

memnun olduklarını belirttikleri; aile eğitimi kursu sonucunda ebeveyn çocuğunu tanıyıp birey olduğunu kabul ettiği ve okula başladığı dönemde karşılaştığı zorlukları bilerek tedbir aldıkları; aile eğitimi kursu anne ve çocuk iletişimi için çok yararlı olduğu, AEP kursu 0-6 ve 7-11 yaş arasında çocuğu olan insanlara zorunlu olması gerektiği, annelerin bu kursa çok ihtiyacı olduğu, kurs bitiminde kursa katılanlarda pozitif değişimlerin olduğu; aile eğitimi kurs programı sayesinde daha bilinçli bir toplumun olduğu, ailelerin çocukları ile olan iletişimlerine katkı sağladığı, bu katkı farkının çocukların davranışlarında bariz görüldüğü; iletişimi geliştirmekte, sağlıklı bir yaşam sunmakta, çocukların kariyer gelişimine katkıda bulunmakta, anne-baba-çocuk ekseninde mutlu bir yaşam oluşturduğu; gelen kursiyerlerin çok memnun hayatlarında değişimlerin olduğunu söyledikleri, doğru şeyleri anlatmak, yol göstermenin eğitmenlerin motivasyonunu arttırdığı; ailelerle birlikte paylaşımların güzel etkili ve verimli olduğunu; aile eğitimi kurs programının süper bir program olduğunu bununda yaptıkları işi sevmelerine sebep olduğu; aile eğitim kurslarının oldukça keyifli geçtiği ve gönüllü yaptıkları bir faaliyet olduğu; aile eğitimi kurs programını herkesin evlenmeden ve çocuk sahibi olmadan almaları, eşlerin birbirini doğru seçmede, bilinçli yuva kurmalarında ve sağlıklı çocuk sahibi olmalarına vesile olacağı, bu eğitimi almamış toplumu oluşturan ailelerin çoğunluğun anne baba oldukları halde hala yetişkin çocuk rollerinde oldukları bu yüzden toplumumuzda sağlıksız aile varlığının yadsınamaz düzeyde olduğu; Aile eğitimi kurs programının sonucunda bireylerde annelik babalıkla ilgili farkındalık kazandırdığı, bireyler farkına varmadan tutum ve davranışlardaki yanlışlarını program dâhilinde görebildikleri, yaptıkları doğruları da teyit etme imkânı sundukları; program sayesinde bilinçli ve eğitilmiş bir aile yetiştirirken aslında geleceğin bilinçli ve eğitilmiş milyonlarca ailesini yetiştirdiklerini; aile eğitimi programı ile gelecek nesillerin daha iyi yetişeceğine inandıklarını, bir tek insana dahi ulaşabilmenin önemli olduğu ve eğitmenleri mutlu ettiği; bir bireyin okuma yazma öğrenmesinin önemi kadar aile eğitiminde de 1 kişinin bile çok önemli olduğu, konulara hakim olan bir annenin en az 2 çocuğu bilinçli ve sağlıklı yetiştirmesinin yetiştirilmiş 2 birey sağlayacağı; ortak sorunları olan bireylerin bir araya gelip sorunlarına çözüm bulmaları ve bunun yanı sıra sosyalleşmeleri, aile içi ilişkilerinde kaliteli bir çizgi yakalamalarının olumlu yönler içerisinde saymanın kaçınılmaz olduğu; konuları öne çıkmaktadır.

4.3.5. Programı Uygulamada Karşılaşılan Güçlüklere İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri

Çizelge 6’da 7-11 yaş aile eğitimi kurs öğretmenlerinin uygulamada karşılaşılan güçlüklere ilişkin görüşleri verilmiştir.

Çizelge 6. Programı Uygulamada Karşılaşılan Güçlüklere İlişkin Kurs Öğretmenlerinin Görüşleri

Ana Temalar	Oluşturulan Kategoriler	7-11 Yaş Kurs Öğretmenlerinin Betimlemelerinden Örnekler	Yüzde (%)	Frekans (f)
Programın Sorunları ve Öneriler	Kursiyer Devamına İlişkin Sorunlar	“Genelde bayanların katıldığı bir program. En azından burada öyle. Ev işleri, hastalık, küçük çocuk, okula gidenler. Vardiyalı eşler vs. Devamda sorun yaratıyor” “Ailelerin düzenli katılımı, uygulamaların istikrarı ve kontrolünü sağlamak isteğe bağlı oluşu için biraz sıkıntılı” “Tek sıkıntı düzenli devam etmek. Kayıt yaptıranların hepsi düzenli eğitime devam etmiyor. İstekli olmadıkları için devamlarını sağlamak zor oluyor. Hatta kayıt yaptıırıp gelmeyenler bile oluyor. 20 kişi kayıt yaptırdıysa yarısı devam ediyor” “Devamsızlık en büyük problemimiz. Bazı gruplar da her yolu deniyorsunuz ama bahaneleri bitmiyor. Katılımcılara verilen sertifika bakanlıktan gelse daha cazip olur mu diye düşünüyorum. Ve en büyük sıkıntımız babalarımıza ulaşamamak” “İlçe merkezinde kadınların kursa katılmasının dedikoduyla sebep olacağı, köylerde ise kurs açmak için yeterli sayıya ulaşılmaması programı uygulamada karşılaşılan güçlüklerdendir” “Özellikle halk eğitim binalarında aile eğitimine yönelik açılan kursların yanına ücretsiz kreşlerin açılması hem çocuklar için hem de anneler için oldukça faydalı olacağını düşünüyorum çocuğunu bırakacak yer olmadığından dolayı katılamayan annelerin çok olduğunu görüyorum”	23.73	14
	Müfredata İlişkin Sorunlar ve Öneriler	“Kursun konularını ve içeriğini zengin tutmanın yanında teşvik edici uygulamalar getirilmeli. Katılım belgesi. Evlilik öncesi zorunlu kılma vb.” “Uygulamada genellikle ailelerin konuya dâhil olmalarında güçlük çekildiğini düşünüyorum bunu da eğitmen zaten ailelere yaklaşımı ile çözebilir” “Programda yer alan her etkinliği uygulamada zorluk çektim. Bazı ailelerin düzeylerine uygun olmadığı için etkinlik zor gelebiliyor” “Tahta planında yer alan bilgiler eğer tahta olmayan bir sınıftaysak yazamıyoruz onu da oturum görseli gibi yansıtırım önceden hazırlayıp. Daha önceki programdaki öyküler dâhil” “7-11 yaş da 4. ve 5. Oturum için ek 2 oturum konulmalı. Aileler en çok bu konuda bilgilenmek istiyorlar. Söz konusu davranış eğitimi olunca daha fazla uygulamaya ihtiyaç var”	16.95	10

Çizelge 6'nın Devamı

Ana Temalar	Oluşturulan Kategoriler	7-11 Yaş Kurs Öğretmenlerinin Betimlemelerinden Örnekler	Yüzde (%)	Frekans (f)
Programın Sorunları ve Öneriler	Aile Eğitimi Tanıtımı/ Yönetici Yaklaşımı	"Aile eğitimi tanınmayan bir dal. Tanıtım süreci zaman alıyor. Kişileri ikna etmek durumunda kalıyorsunuz ön bilgileri yok. Böyle bir programdan haberdar değiller" "AEP Kursu'nun ne kadar gerekli bir kurs olduğunu idareci veya diğer öğretmen arkadaşların anlaması bazen zor oluyor. Farklı bir çalışma şekli var. Bize sınıf olmasa da olur gibi geliyor galiba onlara. En büyük sorun çoğu arkadaşlar için kendimize ait bir sınıf olmaması" "Aile eğitimi kurs programı ailelerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek kaliteli bir program. Ancak programın tanıtımının yeterli olmadığını düşünüyorum" "Uygulamada idarecilerin yeteri kadar bilgili olmaması sorun yaratmaktadır" "Velilerin toplantılara katılmasını sağlamak amacıyla yeterince çalışılmalı" "Çevrenin, okul müdürlerinin, öğretmenlerin bu eğitimden haberdar olmaması. Velilerin zaman zaman devamsızlıkları, bazı konularda zamanın yetersizliği"	15.25	9
	Sorun Yaşamayanlar	"Sıkıntı yok" "Güçlük yaşamıyorum" "Yaşadığım bir güçlük olmadı. Anaokulunda çalıştığım için katılımcı bulmakta zorlanmıyorum. Eğitimi okulda verdiğim için yer sorunum da yok"	13.56	8
	Fiziki Mekân Sorunları	"Okullardaki kurs açılacak yeterli sınıf olmayışı, bulunan sınıflarda da projeksiyon aleti olmayışı" "Uygulama yeri sıkıntısı var. Kursiyer bulma sıkıntısı da var" "Mekân sorun olabiliyor bazen ayrıca çocuklarını bırakacak yeri olmayan anneler derse katılmakta zorlanabiliyor hatta bırakmak zorunda kalabiliyor"	11.86	7
	Aile Yapısına İlişkin Sorunlar	"Aile eğitimi alan ailelerin çocuklarını bir yere bırakamayıp okula getirmeleri" "Kurs sırasında küçük çocuklara bakacak kişilerin olmaması. Bunları ayarlamak zorunda kalmak zor oluyor" "Bu kurslar aile eğitimi için çok gerekli. Şimdi ki anneler çocukların esiri olmuşlar. Çocuklarının her işlerini yapıyorlar. Köle gibi, her işlerine koşuyorlar, doğru yaptıklarını zanneden yeni yetme annelerden çok rahatsız" "Uygulamada yaşanan güçlükler; ders ücretlerinin alınamaması ve ev ziyaretlerinin uygulanabilir olmaması. Büyük bir şehirde tanımadığımız bir ailenin evine tek başımıza gitme durumumuz oldukça tehlikeli olabilir. Ben sadece ev ziyareti olduğu için rahattım"	10.17	6
	Bakanlık Kaynaklı Sorunlar	"Bakanlıktan gelen malzemelerde sıkıntı oluyor" "Okullarda zorunlu kılınması gereken bir program olmalı. Aile eğitimi öğretmenliği adı altında bir bölüm açılmalı. Eldeki öğretmenlere istihdam açısından bir ünvan verilmeli diye düşünüyorum" "Materyaller zamanında gelmiyor" "Lütfen bakanlık tarafından öğretmenler takip edilsin ve yapamayanlar kurs açmasın. İnanın katılan ailelere yazık. Gerçi çoğu kursu bırakarak öğretmene mesaj veriyor"	8.47	5
		Toplam	100	59

7-11 yaş aile eğitimi programının uygulamada karşılaşılan güçlüklerle ilişkin kurs öğretmenlerinin görüşlerinin yer aldığı çizelge 6 incelendiğinde; 47 katılımcı görüşlerini ifade etmişlerdir.

Aile eğitimi kurs programı öğretmenlerinin verdikleri yanıtlar doğrultusunda bir ana tema oluşturulmuştur. Oluşturulan ana tema “programın sorunları ve öneriler” olarak belirlenmiştir. Ana temanın altında oluşturulan kategoriler; “kursiyer devamına ilişkin sorunlar”, “müfredata ilişkin sorunlar ve öneriler”, “aile eğitimi tanıtımı/yönetici yaklaşımı”, “sorun yaşamayanlar”, “fiziki mekân sorunları”, “aile yapısına ilişkin sorunlar”, “bakanlık kaynaklı sorunlar” olarak belirlenmiştir.

Aile eğitimi eğiticilerinin bu soruya verdikleri yanıtlar incelendiğinde; aile eğitiminin kamuoyu tarafından yeterince tanınmayan bir yapısının olduğunu, ailelerin böyle bir programdan habersiz olması nedeni ile tek tek ikna etmek durumunda kalındığı ve bununda oldukça zaman aldığı; idareciler ve öğretmenlerin AEP kursunun ne kadar gerekli bir kurs olduğunu anlaması sürecinin zor olduğu; AEP kursunun farklı bir çalışma tarzının olduğu, bunun kurum idarecileri tarafından anlaşılmasında güçlük çekildiği, idarecilerde sınıf olmazsa da olur gibi bir algının hâkim olduğu, bundan dolayı çoğu öğreticilerimizin sınıflarının olmamasının büyük sıkıntı yarattığı; aile eğitimi kurs programı ailelerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek kaliteli bir program olduğu ancak programın tanıtımının yeterli olmadığı; aile eğitimi kurs programı sürecinde uygulamada idarecilerin yeteri kadar bilgi sahibi olmamasının sorunlar yarattığı; velilerin toplantılara katılmasını sağlamak amacıyla etkili çalışmaların yapılması gerektiği; çevrenin, okul müdürlerinin, öğretmenlerin aile eğitimlerinden içerik ve uygulama yönünde yeterli bilgiye sahip olmaması; uygulamada, katılımcıların zaman zaman devamsızlıkları ve bazı konularda zamanın yetersizliği; aile eğitimi kurs programında öğretmenlerin bir kısmının uygulamada herhangi bir sıkıntı ile karşılaşmadıkları, katılımcı bulmakta zorlanmadıkları; okullarda kurs açılacak yeterli sınıf olmayışı, bulunan sınıfların fiziki şartlarının uygun olmayışı; uygulama yeri ve kursiyer bulma sıkıntısı olduğu; aile eğitimi kurs programı uygulaması sırasında katılımcıların çocuklarını bırakacak yeri olmaması, kurs merkezine getirmelerinden dolayı derslere katılmakta zorlanabiliyor olması; ebeveynlerin çocuklarının esiri olduğu, çocuklarının her isteklerini yaptıkları, bunu da doğru bir davranış olarak gördükleri, bu süreçten eğiticiler olarak çok rahatsızlık duydukları, bunların giderilmesi adına aile

eğitim programının çok gerekli olduğu; uygulamada, ders ücretlerinin alınamaması, ev ziyaretlerinin uygulanabilir olmaması, büyük bir Şehirde tanımadıkları bir ailenin evine tek başına gitme durumunda oldukça tehlikeli sorunların yaşıandığı; aile eğitimi sürecinde Bakanlıktan gelen malzemelerde ve materyallerde sıkıntı olduğu, kursların açılması ve devamının takibinde sıkıntı olduğu, öğretmenlerin yetersizliği ve diğer süreçlerden kaynaklı ebeveynlerin kursu bıraktıkları, bunun da Bakanlık tarafından takip edilmesinin uygun olacağı; diğer bir grup eğitmende öneri olarak okullarda aile eğitimi programının zorunlu kılınması gerektiği, aile eğitimi ğretmenliği adı altında niversite bünyesinde bir bölüm açılması gerektiği, mevcut eğitmenlerin istihdamının sağlanarak aile eğitimi ğretmeni unvanı verilmesi gerektiği; konuları ne çıkmaktadır.

BÖLÜM V: SONUÇ

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan yargı, tartışma ve önerilere yer verilmiştir.

5.1. Yargı

Çalışma sonuçları aşağıda maddeler halinde sunulmuştur:

1. Aile eğitimi kurs öğretmenliği yapan öğretmenlerin; çok büyük çoğunluğunun kadın olduğu ve kadınların kurs öğretmenliği yapmayı çok büyük oranda tercih ettiği, yarısına yakınının 30-39 yaş arasında olduğu, çoğunluğunun evli olduğu, yarısına yakınının 0-10 yıl arasındaki kıdeme sahip olduğu, büyük çoğunluğunun lisans mezunu olduğu saptanmıştır.
2. Aile eğitimi kurs programı veren öğretmenlerin yaş gruplarına göre açtıkları programlar; 0-3 yaş aile eğitim kurs programı açan öğretmenler %25.53, 4-6 yaş aile eğitimi kurs programı açan öğretmenler %68.09, 7-11 yaş kurs programı açan öğretmenler %61.70 ve 12-18 yaş aile eğitimi kurs programı açan öğretmenler %48.81 olduğu saptanmıştır.
3. 7-11 yaş aile eğitimi kursu veren öğretmenlerin, aldıkları pedagojik formasyon eğitimini eğitim fakültelerinden aldıkları, çoğunluğunun 22 ve üzeri kurs açtığı, çoğunluğunun Androgojik formasyon eğitimi kursu almadığı, tespit edilmiştir.
4. 7-11 yaş aile eğitimi veren kurs öğretmenlerinin öğretmeni olduğu aile eğitimi kursuna katılan aile ve velilerin katılımları hakkındaki görüşlerine göre ailelerin çok büyük çoğunluğunun istekli ve ilgili oldukları, kurs katılımcılarının çoğunluğunun dikkatli ve devamlı katılan oldukları, kurs katılımcılarının çok az bir kısmının ilgisiz ve dikkatsiz olduklarını söylemişlerdir.
5. Aile eğitimi kurs programını veren öğretmenlerin çoğunluğu kurs açmakta çeşitli etkenlerden dolayı zorlanmaktadır. Açılmak istenen kurslar için bazen kurs merkezinin fiziki şartlarının uygun olmaması, okul/kurum veya halk

eğitimi yöneticilerinin kurslara karşı olumsuz tutumları, kurs programının kamuoyuna tanıtımının yeterli olmaması başlıca etkenler olarak tespit edilmiştir. Ayrıca kırsal kesimde aile eğitimi kursu açılması kentsel bölgelere göre daha zor olmakta, kırsal kesimdeki kadınların çalışma hayatında işgücü olarak çalışmak zorunda olması bunun başlıca nedeni olduğu görülmüştür. Kentsel nüfusun kırsal nüfusa oranının yüksek oluşu ve kentsel nüfus da kadın çalışma oranının kırsala göre düşüklüğü,kadınların kentlerde aile eğitimi kurs programına katılımını kırsala göre öne çıkaran bir etken olarak tespit edilmiştir.

6. 0-6 yaş aile eğitimi kurs programına katılan ebeveynlerin en büyük sorunlarından birinin çocuklarını kurs sürecinde bırakabilecekleri bir ortam olmaması olarak tespit edilmiştir. 7-11 yaş ve daha büyük yaşlarda ki çocukların aileleri kurs programında iken çocuklar örgün eğitim ortamında olmasından dolayı çocuklar yönlü aileler sıkıntı yaşamamaktadırlar.
7. 12-18 yaş aile eğitimi kurs programı açılması diğer yaş gruplarına göre daha zor olduğu tespit edilmiştir. 12-18 yaş aile eğitimi kurs programına eşdeğer sayılabilecek kursu 8 hafta süre ile okul rehber öğretmenleri açmaktadırlar. Bu benzerlikten dolayı 12-18 yaş aile eğitimi alanında kurs açmakta güçlük çekilmektedir. Ayrıca 12-18 yaş aile eğitimi grubunda bulunan ailelerin çoğunluğu daha önceki yaş gruplarında aile eğitimlerini almalarından dolayı bu yaş grubu aile eğitimi kurs programına katılmadıkları tespit edilmiştir. Yine 12-18 yaş aile eğitimi kurs programına gelen ebeveynler çoğunluğu daha önceki yaş gruplarındaki kurs programına katıldıklarından bu yaş grubundaki eğitimi uzun bulmaktadırlar.
8. Aile eğitimi kurs programının içeriğinden okul ve kurum müdürlerinin yeterli bilgiye sahip olmadıkları, kursun etkinliğini ve etkililiğini yeterince algılayamadıkları tespit edilmiştir. Okul/kurum müdürlerinin içerik konusundaki eksiklikleri kursların açılması, kurs yerlerinin sağlanması, kurs materyallerinin okul ve kurumda kullanılabilirliği, kursiyer bulunamaması gibi temel sorunları da beraberinde getirdiği tespit edilmiştir.
9. Aile eğitimi kurs programının ilk uygulama dönemlerinde kurs açılması ve aileler tarafından etkinliği ve etkililiğinin bilinirliğinde zorluk çekildiği

görülmüştür. Uygulama sürecinde aile eğitim kurs programının kamuoyunda yarattığı pozitif algı, halk eğitimi merkezlerinde yasal mevzuattaki paralel düzenlemeler ve bunun alanı desteklemesi, eğitici eğitiminin niteliğinin gelişmesi aileleri bilinçlendirmiş ve kurs açılması konusunda zorlukların azalma eğilimine girdiği görülmüştür.

10. Aile eğitimi veren kurs öğretmenlerinin çoğunluğunun aile eğitimi kurs programını kolaylıkla uygulayabildikleri tespit edilmiştir. Bu uygulamadaki kolaylığı sağlayan en belirgin sebeplerinin başında kurs programının içeriğinin etkili hazırlanması olduğu görülmüştür. Ayrıca aile eğitimi kurs programında seçilen konuların günlük hayata çok yakın, yaşanabilir, ortam ve şartlar uygun olduğu sürece her yaş grubuna hitap ediyor olması uygulanabilirliğini kolaylaştırdığı tespit edilmiştir. Özellikle kurs programının içeriğindeki hikâyeler bölümleri ailelerin yaşantısı ile örtüşmekte ve uygulamada etkililiği arttırdığı görülmüştür. Bunun yanında uygulamada bazı güçlüklerinde olduğu görülmüştür. Aile ziyaretlerinin uygulanabilirliği kentsel ve kırsal bölgelere göre farklılık göstermekte, kırsal bölgelerde aile ziyaretlerinin kolay ve etkili, ancak kentsel bölgelerde ziyaretlerin biraz daha zor olduğu ve programın uygulanabilirliğinde zorluk yarattığı görülmüştür. Uygulama merkezlerinde uygun fiziki şartların olmasının programın uygulanmasında etkin sonuç vermekte, fiziki şartların uygun olmaması durumunda programın uygulanmasında ciddi sıkıntılar yaşandığı tespit edilmiştir.
11. Ailelerin programın uzun sürmesinden dolayı devamsızlık yaptıkları ve bu yüzden her dönem kursiyer bulmakta zorluk çekildiği tespit edilmiştir.
12. Aile eğitimi kurs programı konularının uygulamada aile ihtiyaçlarına cevap verdiği ve amaca ulaşmada etken olduğu görülmüştür.
13. Ailelerin, 7-11 yaş aile eğitimi kurs programının içeriğini 3-6 yaş aile eğitimi kurs programının tekrarı gibi görmekte ve 7-11 yaş aile eğitimi kurs programına devam etmediği görülmüştür.
14. 7-11 yaş aile eğitimi kurs programı günün ihtiyaçlarına göre güncellemeye açık bir program olduğu, yenilenen aile eğitimi programının güncel ve ihtiyaca cevap verdiği, yeterli olduğu, eğitim programının içeriğindeki örneklerin

zamana uyarlanabilir örnek olaylar içerdiği,programın içeriğinde yer alan konuların ailelerin sorunlarını ortaya koyabilen ve bu sorunlara yönelik çözümler bulan içerikte olduğu tespit edilmiştir.

15. Aile eğitimi kurs programı içeriğinde amaca ulaşma sıkıntısı yaratan bazı konuların ve uygulamaların olduğu görülmüştür. Uygulamada; sosyal ve akademik gelişim konularının yoğun olduğu bunun azaltılması gerektiği, içerikte aile bireylerinin ilişkilerine yönelik yaklaşımın eksik olduğu ve arttırılması gerektiği, ailelerin problemlerle başa çıkma yollarına rehberlik yapacak şekilde içeriğin geliştirilmesi gerektiği,anne-baba tutumlarının eski programda olduğu gibi ilk haftalarda işlenebileceği, konu özetlerinin daha kapsamlı ve fazla olması gerektiği, kursun süresinin 25 hafta olmasının yararlı olacağı, Türkiye'nin sosyo ekonomik ve demografik yapıları dikkate alınarak bölgelere göre kurs programının içeriğinde düzenlemelerin yapılabileceği, bölgelerin ihtiyaçlarına göre basite indirgenebileceği, bölgelere göre önemli olan problemlerin ön plana alınıp buna göre çözüm yolları aranabileceği saptanmıştır.
16. Programın kapsamına ilişkin eğitim materyallerinin yeterli ve etkili olduğu saptanmıştır. Kursların daha verimli geçmesi için eğitim materyallerine örnek resimler ve videolardan oluşan görsel sunularında hazırlanıp eklenmesi gerektiği öğretmenler tarafından ifade edilmiştir.
17. Aile eğitimi kurs programı eğitimcilerinin eğitiminde kurs eğitimi programının yeterli olduğu, yararlı uygulamalar içerdiği, aldıkları eğitimler olan grup liderliği becerileri, etkili sunum tekniklerinin saha uygulamalarında etkililiklerini arttığı tespit edilmiştir.
18. Aile eğitimi kurs programında kapsama ilişkin olumlu görüşlerin yanında bazı olumsuz görüşlerin olduğu saptanmıştır. Bunlar; yenileme eğitimlerinin verimli geçmediği, ilk hizmet içi eğitim kapsamında olan AÇEV ve Benim Ailem eğitim programlarının eğitimcilerinin yeterli olduğu, sonradan verilen 0-18 Yaş Aile Eğitimi Programı eğitimcilerinin yetersiz olduğu, yenileme eğitimleri programlarının yetersiz olduğu, aile eğitimi kurs programı eğitimcilerinin eğitimindeki uzmanların yeterli olmadığı, fakat akademik eğitimlerin aile

eğitim programı ile paralellik göstermesi dolayısı ile bu bilgi eksiğinin kapandığı tespit edilmiştir.

19. Aile eğitimi kurs programına katılan aileler çocuklarına karşı eksik yönlerini görmekte ve düzeltmekte, yalnız olmadıklarını hissetmektedirler. Program; ailelerin çocuklarını yetiştirmede gerekli donanımı sağlamakta, çocukların gelişim özelliklerini daha iyi anlamalarını sağlamakta, ailelerin kurs sürecinde hayat tecrübelerini katılımcılarla paylaşmakta, aileler kendilerini ifade ettiklerinden moral motivasyonlarını yükseltmekte, aileler çocukları ile iletişimlerinde düştükleri yaygın hataları fark edip bu konuda hassas ve ilgili davranmaları ve bilinçlenmeleri açısından aile eğitiminin katkısının olduğu tespit edilmiştir.
20. Aile eğitimi kurs öğretmenlerinin görüşlerine göre Aile Eğitimi Kurs Programına gören ebeveynlerin 7-11 yaş arasındaki çocuklarının davranışlarında olumlu değişimler gözlemlenmektedir. Bu değişiminin ebeveyn ve çocuk iletişimini geliştirdiği, ebeveynlerin çocuklarını daha iyi tanıyıp birey olarak görmelerini sağladığı, çocuklarının okula başlama sürecinde karşılaştıkları sorunları ve çözümlerde katkı sağladığı tespit edilmiştir.
21. Aile eğitimi kurs programı sayesinde bilinçli bir toplumun doğduğu, anne-baba-çocuk ekseninde mutlu bir yaşam oluştuğu, ailelerin çocukları ile olan iletişimlerine pozitif katkı sağladığı, bu katkının farkının çocukların davranışlarında bariz görüldüğü tespit edilmiştir.
22. Aile eğitimi kurs programını tüm yetişkin bireylerin alması gerekmektedir. Bireylerin aile temelini sağlıklı kurma, bireylerde anne-babalık farkındalığı oluşturma, bilinçli ve eğitilmiş bir aile yapısı yetiştirilirken aslında geleceğin bilinçli ve eğitilmiş milyonlarca ailesinin yetiştirildiği görülmektedir. Aile eğitimi almamış bireylerin toplumumuzda sağlıklı aile varlığının gelişimine negatif etkide bulunacağı tespit edilmiştir.
23. Aile eğitimi kurs programının uygulanmasında sorunların olduğu, bu sorunlara kurs öğretmenlerinin çözüm önerileri ürettiklerini görmekteyiz. Programda uygulama sürecinde karşılaşılan sorunları kursiyer devamına ilişkin sorunlar,

müfredata ilişkin sorunlar, aile eğitimi tanıtımı ve yönetici yaklaşımı sorunları, uygulamada fiziki mekân sorunları, aile yapısına ilişkin sorunlar ve Bakanlık kaynaklı sorunlar şeklinde tespit edilmiştir.

24. Aile eğitimi kurs programında eğitmenlerin bir kısmının uygulamada herhangi bir sıkıntı ile karşılaşmadıkları, katılımcı bulmakta zorlanmadıkları görülmüştür.

5.2. Tartışma

Aile eğitimi kurs programını uygulayan öğretmenlerin programın genel özelliklerine ilişkin görüşlerinden anlaşılabacağı gibi kurs açılmasında zorlanmaktadır. Açılmak istenen kurslar için bazen kurs merkezinin fiziki şartlarının uygun olmadığını söyleyebiliriz. Aile eğitimi kursunun açılmasında okul/kurum veya halk eğitimi yöneticilerinin tutumları, kursun kolay veya sıkıntılı bir şekilde açılmasında önemli bir etken olmaktadır. Aile eğitim kurs programında tanıtımın yeterli olmadığını söyleyebiliriz. Sucuoğlu, Küçüker ve Kanık (1993)' göre anne-babaların hepsi çocuklarına daha fazla yardımcı olabilmek, bilinçli bir şekilde eğitimine katılabilmek ve var olan sorunları en aza indirmek amacıyla aile eğitimi programlarına katıldıklarını ve programın beklentilerini karşıladığını ifade etmişlerdir.

Kırsal kesimde kurs açılmasının kentsel bölgelere göre daha zor olduğu, bunun nedeni olarak kırsal kesimdeki çalışma hayatında insan kaynağı olarak kadın ağırlığının olduğu söylenebilir. Ayrıca, kentsel nüfusun kırsal nüfusa oranının bir hayli yüksek oluşu ve kentsel nüfusun kadın çalışma oranının düşüklüğü, kadınların kentlerde aile eğitimi kurs programına katılımını artıran önemli bir etken olduğu söylenebilir. Özellikle kentsel nüfusun yoğun olduğu yerlerde aile eğitimi kurslarına ilgi fazla olmakta ve rahatlıkla açılmakta olduğunu söyleyebiliriz. Biber (2012)'e göre Portage Erken Eğitim Programının uygulandığı ailelerin ve grup sorumlularının aile katılımına ilişkin düşünceleri olumlu yönde değişmiştir. Ailelerin çocukların gelişimlerine yönelik böyle programlara gereksinim duyduğu görülmektedir. Kurumlarda çalışan personelin kurumda kalan çocukların gelişim özellikleri hakkında bilgi sahibi olduğu eğitimlerine bakıldığında görülmektedir. Aile destekli programların okul öncesi eğitimin kalıcılığı, etkililiği açısından katkı sağladığı görülmektedir. Bu sonuca dayanarak aile ve yerini

tutan yetişkin destekli çocuklar için uygulanan eğitim programının hem çocuklar için hem de aile ve grup sorumluları için etkililiğinden söz etmenin mümkün olduğunu söyleyebiliriz.

0-6 yaş aile eğitimi kurs programına katılan ebeveynlerin en büyük sorunlardan birinin çocuklarını kurs sürecinde bırakabilecekleri bir ortam olmaması olduğu görülmektedir. Bu durum 7-11 ve daha yukarı yaşlarda çocukların örgün eğitim ortamında olmasından dolayı kaynaklanmamaktadır. Bu noktada 0-6 yaş aile eğitimi kurs programına gelen ebeveynlerin çocuklarına bir düzenleme yapılarak ortam oluşturulması gerekmektedir.

12-18 yaş aile eğitimi kurs programı açılması diğer yaş gruplarına göre daha zor olmaktadır. Bunun nedenlerini şöyle sıralayabiliriz. Birincisi; 12-18 yaş aile eğitimi kursunu benzeri örgün eğitim okul rehber öğretmenleri tarafından 8 haftalık açtıkları, bu benzerlikten dolayı 12-18 yaş aile eğitimi alanında kurs açmak güçlük doğurmaktadır. İkincisi, 12-18 yaş grubunda bulunan ailelerin çoğunluğu daha önceki yaşlarda bu eğitimi almaları olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca 12-18 yaş aile eğitimi kurs programını uzun bulunmakta, kurs eğitiminin 14 haftadan daha kısa tutulması, 8 kişi olarak kurs açılması için gereken kursiyer sayısının aşağı çekilmesi ve bu sayede kursların daha rahatlıkla açılabilceğini söyleyebiliriz.

Aile eğitimi kurs programının içeriğinden okul ve kurum müdürlerinin yeterli bilgiye sahip olmadığını, kursun etkinliğini ve etkililiğini yeterince algılayamadıklarını söyleyebiliriz. Okul/kurum müdürlerinin içerik konusundaki eksiklikleri kursun açılabilmesi, kurs yerinin sağlanması, kurs materyallerinin okul ve kurumda kullanılabilirliği, kursiyer bulunamaması gibi temel sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu sorunun giderilebilmesi için okul/kurum müdürlerinin aile eğitimi kurs programı hakkında bilgilendirilmesi gerektiğini söyleyebiliriz.

Aile eğitimi kurs programının ilk uygulama dönemlerinde özellikle kurs açılabilmesi, aileler tarafından etkinliği ve etkililiğinin bilinirliğinde zorluk çekildiğini söyleyebiliriz. Geçen süreçte uygulamaların kamuoyunda yarattığı pozitif algı, halk eğitimi merkezlerinde yasal mevzuattaki değişiklikler ve bunun alanı desteklemesi, eğitici eğitiminin niteliğinin gelişmesi aileleri bilinçlendirmiş ve kurs açılması konusunda zorluklar azalma eğilimi göstermiştir. Tavis (2005)'e göre Davranış Denetimi Aile Eğitim Programı'nın, ele alınan kavram ve işlem süreçlerinin

kazanılmasına yol açtığı izlenimini vermektedir. Demir (2011)'e göre toplumda kültürün yaşatılması ve korunmasında, farklılıklara olan bakış açısı üzerinde eğitimciler ve anneler önemli kişiler olarak görülmekte ve model alınmaktadır. Eğitimcilik görevini yürütenlerle ebeveynlerin sahip oldukları kültürel özelliklerini (eğitim, bakış açısı, davranış, bilgi, örf, adet vb) doğru bir şekilde aktarımlarında; Aile Eğitim programlarının katkısının büyük olduğu, özellikle kişilerin başta kendileri olmak üzere çevresine ve yetiştirmekle sorumlu oldukları çocuklarına karşı davranışlarında doğrudan gözlenebilir olumlu bir etkisinin ortaya çıktığını; özellikle Aile Eğitimi Programının eğitimci ve annelerin bakış açılarında önemli farklılıklar meydana getirdiğini, farklı bakış açılarına yaklaşımlarını değiştirdiğini, bu anlamda kendilerini zenginleştirdiklerini ortaya koymuştur. Aile Eğitimi Programının araştırma grubu tarafınca çok önemsendiği ve bu programın desteklenip yaygınlaşması gerektiği ortaya çıkmıştır. Ancak aile eğitimi kurs programının niteliğini artırmak ve eğitimcileri daha etkin kılmak için; yapılacak yasal düzenlemelerle aile eğitimi kurs öğretmenlerinin özlük haklarının geliştirilmesi ve korunmasıyla ilgili çalışmaların yapılması gerekmektedir. Ayrıca, halk eğitimi merkezlerine aile eğitimcisi kadrosunun açılması; aile eğitimi kursunun tanıtımı konusunda eksiklikleri giderecek projeler geliştirmek gerekliliğini söyleyebiliriz.

Aile eğitimi kurs programında eğitim veren kurs öğretmenlerinin programın amaçlarına ilişkin görüşlerinden anlaşılacağı gibi aile eğitimi kurs programını kolaylıkla uygulayabildiklerini söyleyebiliriz. Bu uygulamadaki kolaylığı sağlayan en belirgin sebeplerinin başında kurs programının içeriğinin etkili hazırlanması olduğunu söyleyebiliriz. Ayrıca aile eğitimi kurs programında seçilen konuların günlük hayata çok yakın, yaşanabilir, ortam ve şartlar uygun olduğu sürece her yaş grubuna uygulanabilir olması uygulanabilirliğini kolaylaştırmaktadır. Özellikle kurs programının içeriğindeki hikâyeler bölümleri ailelerin yaşantısı ile örtüşmekte ve bu da uygulamadaki etkililiği arttırmaktadır. Yine aile eğitimi programındaki kursiyerler ile eğitimcilerin ilk etkileşimleri, kurs sürecinde uygulamanın yürütülmesinde aile eğitimi kurs programında ilk tanıtımda karşılıklı enerjilerin yüksek olması süreçte programı uygulamayı kolaylaştırdığını söyleyebiliriz.

Uygulamadaki bazı güçlüklerde oluştuğunu söyleyebiliriz. Özellikle aile ziyaretlerinin uygulanabilirliği kentsel ve kırsal bölgelerde farklılık göstermektedir. Kırsal bölgelerde aile ziyaretlerinin daha kolay ve etkili, ancak kentsel bölgelerde bunun biraz daha zor

olduğu ve programın uygulanabilirliğinde zorluk yarattığı gözlenmektedir. Bu noktada bazı ailelerin ÇEM uygulamasına yeterli özen ve hassasiyeti göstermediğini gözlemlenmiş, uygulama merkezlerinde uygun fiziki şartların olmasının programı uygulamada etkin sonuç verdiği, fiziki şartların uygun olmaması durumunda programı uygulamada ciddi sıkıntılar yaşandığı, AEP kursunun nasıl yürütüldüğünü bilen idarecilerle çalışmanın programı uygulamada etkili olduğu, idareciler eğer AEP’ de çok bilgili değillerse ev ziyaretlerini anlamakta zorluk çıkarabildikleri gözlemlenmiştir. Yine de aile eğitimi kurs programının içeriğinde bazı konuların eksik olduğu ve uygulama ile kopukluk yarattığını da söyleyebiliriz.

Aile eğitimi kurs programı eğitimcilerinin çalışmalarından kaynaklı mesleki motivasyonlarının yüksek olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle gelecek kuşakları geliştirmede katkılarının olduğunu bilmeleri bu motivasyonda önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Kılıç (2010) ise erken çocukluk döneminde verilen eğitimin, refah ve sağlığın belirleyicisi olduğunu, yeteneklerin geliştirilmesine olanak verdiğini, toplumda eğitim düzeyi, istihdam oranları ve toplumsal üretkenliğin artması şeklinde uzun vadede olumlu sonuçlarının olduğunu, buna paralel olarak toplumda pozitif yönlü artan bir anlayışın olduğunu bulgulamıştır. Ayrıca, erken çocukluk eğitiminde önemli bir unsurun ailenin eğitilmesi olduğunu bu amaçla ortaya konan aile eğitim programlarının en genel anlamda ebeveyn olma becerilerini, çocuk bakımı ve eğitimi konularında anne ve babaları bilgilendirmeyi amaçladığını belirlemiştir.

Uygulamaya yönelik sorunlardan birinin uygulama süresinde ailelerin programın uzun sürmesinden dolayı devamsızlık yapmaları ve bu yüzden her dönem kursiyer bulmakta zorluk çekilmesi olduğunu söyleyebiliriz. Bunun nedeninin aile eğitimi kurs programı seminerini çok fazla öğretmenin almış olması dolayısı ile açılmak istenen kurs adedinin fazlalığı ile kursiyer sayısının ters orantılı olduğunu söyleyebiliriz. Bir başka etken olarak eğitimin uzun süreli olduğu yargısının kursiyerler tarafından ifade edilmesidir. Genel yaklaşım kursların 10 haftaya indirgenmesi noktasındadır. Bu sayede kursiyer devamsızlığının önemli ölçüde azalabileceğini söyleyebiliriz.

Aile eğitimi kurs programının konularının uygulamada aile ihtiyaçlarına cevap verdiği ve amaca ulaşmada etken olduğunu söyleyebiliriz. Feldman (1993), aile eğitim programının, annelerin çocuklarıyla daha istekli çalışmalarına yol açtığı, pekiştirici

etkileşimlerde bulunmalarının arttığı ve bebeklerin dil performanslarında önemli gelişmeler sağlandığı belirtilmiştir.

Kurs programı içeriği aile ihtiyaçlarını büyük ölçüde karşılamaktadır. Değişen zamana, ailelerin ve çocukların ihtiyaç durumlarına göre aile eğitimi kurs programı güncellenirse etkililiğinin artacağını söyleyebiliriz. Kartal (2005), Anne-Çocuk Eğitim Programı'nın programa katılan çocukların bilişsel gelişimi üzerinde etkili olduğunu, programa katılan annelerin ise çocuklarına uygulanan Zihinsel Eğitim Programı'nı ve programdaki sohbet konularını çok yararlı bulduklarını ve programın çocuğun okulda başarılı olmasına çok yardımcı olacağını düşündüklerini belirlenmişlerdir. 3-6 yaş aile eğitimi kurs programını bitiren ailelerin 7-11 yaş aile eğitimi kurs programına devam etmediği görülmüştür. Bunun nedeni olarak aileler, 7-11 yaş aile eğitimi kurs programının içeriğini 3-6 yaş aile eğitimi kurs programının tekrarı gibi gördüklerinden dolayı olduğunu söyleyebiliriz.

Birçok örgün eğitim kurumunda 7-11 yaş aile rehberliği kursunu halk eğitim merkezlerinin koordinesi dışında rehber öğretmenleri vermektedir. Rehber öğretmenlerden kurs alan velilerin kursun niteliğini yetersiz bulduklarını söylemektedir. Bu iki durumu düşündüğümüzde uygulamada tekrarlara yol açmakta ve bununda nitelik konusunda ciddi eksiklikler doğurduğunu söyleyebiliriz.

7-11 yaş aile eğitimi kurs programı günün ihtiyaçlarına göre güncellemeye açık bir program olduğunu, yenilenen aile eğitimi programının güncel ve ihtiyaca cevap verdiğini, yeterli olduğunu, eğitim programının içeriğindeki örneklerin zamana uyarlanabilir örnek olaylar içerdiğini, programın içeriğinde yer alan konuların ailelerin sorunlarını gösterir ve bu sorunlara yönelik çözümler bulabildikleri konular olduğunu söyleyebiliriz. Yalçın (2009)'a göre 0-6 yaş gelişimsel eğitim programının annelerin çocukların gelişim özellikleri hakkındaki bilgi düzeylerinin artmasında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Aile eğitimi kurs programı içerik olarak genellikle ailelerde yaşanan sorunları ele aldığından katılan kursiyer etkinliklerde kendi yaşamlarından kesitler görmektedirler. Ancak programda amaca ulaşma sıkıntısı yaratan bazı konuların ve uygulamaların olduğunu söyleyebiliriz. Bu konuları uygulamada revize ederek amaca ulaşmada daha etkili olacağını söyleyebiliriz. Çelenk (2003)'e göre eğitim açısından destekleyici bir

tutum içinde bulunan ailelerden gelen çocukların okul başarılarının daha yüksek olduğunu, aile bakımı, şefkat ve korumasının okul başarısının yükselmesinde önemli bir faktör olduğunu, okul ile ortak program üzerinde görüş birliği sağlayarak düzenli iletişim içinde bulunan, bu ortak anlayış içinde çocuğuna eğitim desteği sağlayan velilerin çocuklarının okul başarılarının daha da yüksek olduğunu belirlemiştir.

Uygulamada; sosyal ve akademik gelişim konularının yoğun olduğu bunun azaltılması gerektiğini, cinsel gelişimde örnek olaylardaki açıklamaların çok fazla detaylı verilmesinin gereksiz olduğu ve revize edilmesi gerektiğini, içerikte aile bireylerinin ilişkilerine yönelik yaklaşımın eksik olduğu ve artırılması gerektiğini, ailelerin problemlerle baş etme yollarına rehberlik yapacak şekilde içeriğin geliştirilebileceğini, anne baba tutumlarının eski programda olduğu gibi ilk haftalarda işlenebileceğini, konu özetlerinin daha kapsamlı ve fazla olması gerektiğini, kursun süresinin 25 hafta olmasının yararlı olacağı bunun nedeninin bazı konuları birleştirince yeterince ayrıntılı anlatılamaması olduğunu, Türkiye'nin sosyo ekonomik ve demografik yapıları dikkate alınarak bölgelere göre kurs programının içeriğinde düzenlemelerin yapılabileceğini ve bölgelerin ihtiyaçlarına göre basite indirgenebileceğini, bölgelere göre önemli olan problemlerin ön plana alınıp buna göre çözüm yolları aranabileceğini söyleyebiliriz. Ayrıca bulgulara göre çocuklarla ebeveynlerin oynayabileceği oyunları içeren, yaş gruplarına göre bir kitapçığın geliştirilmesinin daha amaca ulaşmada katalizör etkisi yapacağı, bu konuda ebeveynlerden talep geldiğini söyleyebiliriz.

Aile eğitimi kurs programının eğitimini veren öğretmenlerin programın kapsamına ilişkin görüşlerinden anlaşılacağı gibi programın kapsamına ilişkin eğitim materyallerinin yeterli ve etkili olduğu görülmektedir. Bir başka bulgu kurs öğretmenlerinin yetiştirilmesinin yeterliliğinin öğretmenler tarafından yeterli görüldüğünü söyleyebiliriz.

Diğer taraftan aile eğitimi kurs programı eğitimcilerinin eğitiminde kurs eğitimi programının yeterli olduğunu, bu alanda kurs öğretmenlerinin araştırmalar yapıp bilgilerini güçlendirmesinin uygulamaya pozitif katkılar sağlayacağını söyleyebiliriz. Seylan (2010)'a göre öğretmenlerin aile eğitim programı planlama, programında yer alan kavramların ve işlemlerin sunulmasında yazma, kavramların sunulmasına yönelik

becerilerin % 75’lik ölçüt düzeyinin üstünde etkili olduğu izlenimi bulgusuna ulaşmıştır.

Yine aile eğitimi kurs programı eğitimi alan öğretmenler açısından eğitim programının oldukça yorucu geçtiğini, yararlı uygulamalar içerdiğini ve saha uygulamalarında bunun yararını gördüklerini söyleyebiliriz. Aile eğitimi kurs programı eğitimcilerinin eğitimleri sayesinde öğretmenler arasında iletişim ağı oluşturularak tecrübe, bilgi ve sorunları anında paylaştıkları ve çözüm ürettikleri görülmüştür.

Kurs öğretmenlerinin aldıkları eğitimler olan grup liderliği becerileri, etkili sunum teknikleri, program içeriğine yönelik uygulamalı eğitimler sayesinde uygulama sahasında etkililiklerinin arttığını söyleyebiliriz.

Kapsama ilişkin olumlu görüşlerin yanında bazı olumsuz görüşlerin olduğu görülmektedir. Eğitimcilerin aldıkları kurs eğitimlerine ait görüşlerde kurs eğitiminin içeriğine ait olumsuz görüşleri şöyle sıralayabiliriz. Eğitimcilerin aldıkları kurs eğitimlerinin daha detaylı ve süresinin de uzun olması gerektiği, yenileme eğitimleri verimli geçmediğini, ilk hizmet içi eğitim kapsamında olan AÇEV ve Benim Ailem eğitim programlarının öğretmenlerinin yeterli olduğunu ancak sonradan verilen 0-18 aile eğitim programı öğretmenlerinin yetersiz olduğunu, sonraki yenileme eğitimleri programlarının yetersiz olduğunu, aile eğitimi kurs programı eğitimcilerinin eğitimindeki uzmanların yeterli olmadığını, fakat akademik eğitimlerin aile eğitim programı ile paralellik göstermesi dolayısı ile bu bilgi eksikliğinin kapatıldığını söyleyebiliriz.

Aile eğitimi kurs programını uygulayan öğretmenlerin uygulama sürecine ilişkin görüşlerinden anlaşılabacağı gibi programın uygulama sürecinde kazanımlar sağladığını söyleyebiliriz. Bu kazanımları aile eğitimi kurs programına katılan ailelere olumlu katkıları, eğitim içeriği ve mevzuat geliştirilmesine yönelik katkıları, 7-11 yaş çocuk davranışlarına katkıları, mesleki motivasyon ve iş doyumuna katkıları ve toplumsal gelişim sürecine katkıları şeklinde sıralayabiliriz.

Aile eğitimi kurs programı alan ailelerin, çocukları ile iletişimde düştükleri yaygın hataları fark edip bu konuda hassas ve ilgili davranmaları ve bilinçlenmeleri açısından aile eğitiminin katkısı olmaktadır. Aile eğitimi kurs programına katılan aileler kendilerini çok iyi hissettiklerini, kurs sonunda ve birazda grup terapisi almış gibi mutlu olduklarını söyleyebiliriz.

Aile eğitimi kurs programına katılan aileler çocuklarına karşı eksik yönlerini görmekte ve düzeltmekte, yalnız olmadıklarını hissetmektedirler. Aile eğitim programı ailelerin çocuklarını yetiştirmede gerekli donanımı sağlamakta, çocukların gelişim özelliklerini daha iyi anlamalarını sağlamakta, kurs sürecinde ve yaşamda bilgilerini ve tecrübelerini bireylerle paylaşmakta, kendilerini ifade ettikleri için de moral motivasyonlarının yüksek olduğu gözlenmektedir. Gültekin (1999)'a göre aile eğitim programı uygulanması sonucunda, annelerin çocuklarına uyuşmayan davranışların ayrımlı pekiştirilmesi işlem sürecini uygulamalarının, birbirinden farklı uygun olmayan davranışların azalmasına ve uygun olmayan davranışların uyuşmayan davranışlarının artmasına yol açtığı izlenimi verdiğini belirtmiştir.

Ebeveynlere program sayesinde; annelik ve babalıkla ilgili farkındalık kazandırdığı, ebeveynlere farkına varmadan tutum ve davranışlarındaki eksiklerini görebildiğini, kırsal bölge ve mahallelerdeki aileler için çok verimli olduğunu, 3 ve 4. haftalardan başlamak üzere çocuk ve aile arasında sorunların azaldığını, eğitim düzeyi lisans olanlar ebeveynlerde bile davranış değişikliği olduğunu, aile eğitimi programının toplumumuz açısından bilinçli bireyler, bilinçli anneler ve babalar yetiştirmek açısından oldukça önemli olduğunu söyleyebiliriz. Sucuoğlu, Küçüker ve Kanık (1993)'a göre anne-babaların hepsi çocuklarına daha fazla yardımcı olabilmek, bilinçli bir şekilde eğitime katılabilmek ve var olan sorunları en aza indirmek amacıyla bu programa katıldıklarını ve programın beklentilerini karşıladığını ifade etmişlerdir.

Aile eğitimi kurs programı gören ebeveynlerin 7-11 yaş öğrencilerinin davranışlarında olumlu değişimlerin gözlemlendiğini, ebeveyn ve çocuk iletişimini geliştirdiğini, ebeveynlerin çocuklarını daha iyi tanıyıp birey olarak gördüklerini, buradan hareketle özellikle çocukların okula başladığı dönemde karşılaştığı zorlukları bilerek tedbir aldıklarını, ebeveynlerin hem kendilerinde hem de çocuklarında olumlu davranış değişimi sağladığını söyleyebiliriz. Yakın (2009)'a göre aile eğitim programı, sınırlı ifade edici dil becerileri olan zihinsel engelli çocuklara sahip annelerin doğal dil sağaltım tekniklerinden model, genişletme ve tepki gösterme-model olma tekniklerini kullanmalarında, teknikleri ev ortamına genellemelerinde ve tekniklerin öğretimi tamamlandıktan iki ile dört hafta sonra tekniklerin tümünü aynı etkinlik üzerinde kullanmalarında etkili olduğu sonucuna varmıştır. Cavkaytar (1988)'a göre geliştirilen Aile Eğitimi Programını tamamlayan annelerin program doğrultusunda yaptığı beceri

öğretimi çalışmalarının, zihin engelli çocuklarının özbakım ve ev içi becerilerini öğrenmelerinde etkili olduğunu göstermektedir.

Aile eğitimi kurs programı sayesinde daha bilinçli bir toplumun doğduğunu, anne-baba-çocuk ekseninde mutlu bir yaşam oluşturmakta, ailelerin çocukları ile olan iletişimlerine katkı sağlamakta, bu katkının farkının çocukların davranışlarında bariz gözlemlenmekte, sağlıklı bir yaşam oluşturmakta, ayrıca çocukların kariyer gelişimine katkıda bulunmaktadır. Şeker (2013)'e göre ebeveynlerin aktif olarak katıldıkları aile eğitimlerinde davranış problemleriyle bahsetme eğitimiyle bilgi ve farkındalık düzeylerinin arttığını ve bilgilerini uygulama düzeylerinde artış olduğu yönünde bulgulara ulaşmıştır. Bulgular, ebeveynlere yönelik aile eğitimlerinin ailelerin bilinçlendirilmesi, çocuklarıyla olan iletişimi ve bireysel motivasyon ve yapabilirlikleri üzerinde olumlu tesirlere sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca ebeveynlerin çocuklarının davranış problemleriyle baş etme yeteneklerinin arttığını, çocuklarına beceri kazandırma konusunda cesaretlerinin arttığı sonuçlarına ulaşmıştır. Friman ve Altman (1990) ise anne-babalar tarafından uygulanan sağaltım programının, uygun olmayan davranışın azalmasına ve uyuşan davranışların ise artmasına yol açtığı bulgusuna ulaşmıştır. Tüm bu kazanımları düşündüğümüzde, aile eğitimi kursu, 0-6 ve 7-11 yaş arasında çocuğu olan insanlara zorunlu olmalıdır.

Aile eğitimi kurs programını bireylerin evlenmeden ve çocuk sahibi olmadan önce almaları gerektiğini, bireylerin eş seçiminde doğru seçim yapma, bilinçli aile temelini sağlama, sağlıklı çocuk sahibi olmalarına vesile olacağını söyleyebiliriz. Ayrıca, bu eğitimi almamış ailelerin anne baba oldukları halde hala yetişkin çocuk rollerinde olduklarını, bu yüzden toplumumuzda sağlıklı aile varlığının gelişimine negatif etkide bulunduğunu söyleyebiliriz. Burada görülen önemli sonuçlardan biri olarak aile eğitimi kurs programının sonucunda bireylerde annelik babalıkla ilgili farkındalık kazanıldığı, bireylerin farkına varmadan tutum ve davranışlardaki yanlışlarını program dâhilinde görüldüğünü, bilinçli ve eğitilmiş bir aile yapısı yetiştirilirken aslında geleceğin bilinçli ve eğitilmiş milyonlarca ailesinin yetiştirildiğini söyleyebiliriz. Sönmez (2008)'e göre, "Aile Eğitimi Programı", uygulama güvenilirliği ve sosyal geçerlik açısından değerlendirildiğinde, programın uygulama açısından güvenilir ve sosyal açıdan geçerli bir program olduğu belirlenmiştir.

Mokuau ve Manos (1989)'a göre, anne baba eğitiminden sonra anne-babanın sözlü ve yazılı ifadelerinde olumlu davranış değiştirme süreçlerini öğrendiklerini, gerek oyun sırasında gerekse yaşantılarının diğer bölümlerinde, çocuklarından yapamadığı değil yapabildiği beceri ve davranışları beklemeye başladıklarını, onların olumlu davranışlarına dikkat ettiklerini, anne babaların ödül kullanma davranışlarının arttığını ve bunun kendileri ve çocukları için olumlu sonuçlara yol açtığını, öğrendiklerinin kalıcı bir başarı sağladığını ve eleştiri yorumlarının sayısında önemli bir azalma olduğunu, çocukları ile fiziksel ilişki kurmada ise artış olduğunu belirttikleri ifade edilmektedir.

Aile eğitimi kurs programını uygulayan öğretmenlerin programı uygulamada karşılaşılan güçlüklerle ilişkin görüşlerinden anlaşılabacağı gibi programın uygulamada sorunlarının olduğu ancak bu sorunlara da öğretmenlerin çözüm önerileri ürettiklerini görmekteyiz. Katılımcıların programın uygulama sürecinde karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerilerini kursiyer devamına ilişkin sorunlar, müfredata ilişkin sorunlar ve öneriler, aile eğitimi tanıtımı ve buna yönetici yaklaşımı, hiçbir sorun yaşamayanlar, uygulamada fiziki mekân sorunları, aile yapısına ilişkin sorunlar ve Bakanlık kaynaklı sorunlar şeklinde sıralayabiliriz.

Aile eğitimleri kamuoyu tarafından yeterince tanınmamaktadır. Öğretmenler, aile eğitimi kurs programının ailelerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek nitelikte olduğunu ancak ailelerin böyle bir programdan habersiz olmaları nedeniyle aileleri tek tek ikna etmek durumunda kaldıklarını ifade etmektedirler. Knapp ve Deluty (1989)'ye göre aile eğitimi programlarında, eğitim öncesi ve sonrasına göre anne ve çocuk davranışlarında anlamlı bir farklılık sağlamış, ancak birbirlerine göre daha etkili bulunmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Özellikle belirgin davranış problemlerinin çözümünde, davranışçı tekniklere dayalı vak'a incelemelerinin ailelerin davranış değişikliklerini, duygularını ve değişen tepkilerini tartışabilmesi ve pratik anlamda uygulanabilir teknikleri öğrenmelerinde etkili olduğu vurgulanmıştır.

Aile eğitimi kurs programı uygulama sürecinde idarecilerin yeteri kadar bilgi sahibi olmamasının sorunlar yarattığını söyleyebiliriz. Özellikle okul ve kurumlarda aile eğitimi kursunun verileceği fiziki şartların idareciler tarafından temin edilmemesi, okul müdürlerinin, öğretmenlerin aile eğitimlerinden içerik ve uygulama yönlü yeterli bilgiye sahip olmaması sorunların temel kaynağını oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Aile eğitimi kurs programında eğitmenlerin bir kısmının uygulamada herhangi bir sıkıntı ile karşılaşmadıkları, katılımcı bulmakta zorlanmadıkları görülmüştür. Bu durum bir kısım eğitmenlerin kurs yeri ve katılımcı bulmakta zorlandığını bir kısmının da zorlanmadığını söyleyebiliriz.

Aile eğitimi kurs programı uygulaması sırasında katılımcıların çocuklarını bırakacak yeri olmaması kursiyerleri devam konusunda zorladığını söyleyebiliriz.

Gelişen popüler kültürün ebeveyn çocuk ilişkisini bozduğunu, aile eğitimi kurs programı sayesinde bu ilişkinin nispi oranda düzeldiği, bu bakımdan aile eğitimi kurs programının gerekli olduğunu söyleyebiliriz.

Aile eğitimi kurs programının uygulanmasında özellikle büyük şehirlerde programın içeriği gereği yapılması gereken aile ziyaretlerinin tehlikeli olabilecek zorluklar oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Yine aile eğitimi kurs programı sürecinde Bakanlıktan gelen malzemelerde ve materyallerde sıkıntı yaşanmaktadır, malzemelerin eksik veya deforme olmuş veya kırık gelmesi uygulamada sıkıntılar yaşatmakta ve buna çözüm bulmakta zorlanıldığını söyleyebiliriz.

Kursların açılması ve hem kursun niteliğinin devamı hem de kursiyerlerin devamı takibinde teknik sıkıntılar yaşanmaktadır. Buna öğretmenlerin nitelik sorunları da eklenince kursiyerlerin kursu bırakmaları kaçınılmaz olmaktadır. Bu nedenle Bakanlık tarafından etkin bir devam takip sisteminin gerekli olduğunu söyleyebiliriz.

Örgün eğitim okullarında yaş grupları düzeyinde aile eğitimi programının zorunlu kılınması, aile eğitimi öğretmenliği adı altında üniversite bünyesinde bölüm açılması ve mevcut eğitmenlerin istihdamının sağlanarak aile eğitimi öğretmeni unvanı verilmesi gerektiğini söyleyebiliriz.

5.3. Öneriler

Yapılan bu araştırmada elde edilen sonuçlara göre araştırmacılara ve uygulayıcılara şu önerilerde bulunulabilir:

5.3.1. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu çalışma İstanbul ilinde Halk Eğitimi Merkezlerinde görevli 47 kurs öğretmeni ile yapılmıştır. İstanbul dışında başka illerde ve buralardaki Halk Eğitimi Merkezlerinde görev yapan kurs öğretmenlerinin seçilmesi halinde belirlenen sonuçlardan farklı sonuçlar ortaya çıkabilecektir. Bu nedenle, çalışmanın sınırlılıkları olmakla birlikte bu konuda yapılacak başka araştırmalara kaynak olabileceği düşünülmektedir. Bununla birlikte çalışma nitel araştırma teknikleri kullanılarak yapılmıştır. Araştırmacılar benzer bir çalışmada nicel araştırma teknikleri kullanarak bulguları çalışmamızla karşılaştırabilir.

5.3.2. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

Aile eğitimi kurs programının içeriğinden kurum yöneticilerinin istenilen düzeyde bilgiye sahip olmadıkları, kursun etkinliğini ve etkililiğini yeterince değerlendiremedikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Bu sorunu gidermek adına okul/kurum yöneticilerinin aile eğitimi kurs programı hakkında bilgilendirilmesi konusunda önlemler alınmalı, tanıtım çalışmaları yapılmalıdır.

Aile eğitimi kurs programının ilk uygulama dönemlerinde kurs açılması ve aileler tarafından etkinliği ve etkililiğinin bilinirliğinde zorluk çekildiği görülmüştür. Ailelere yönelik kurs tanıtım çalışmaları yapılmalıdır.

Kurs öğretmenleri kendi branşları dışında aile eğitimi formasyonu aldıkları ve aile eğitimi programlarının öğretmeni olmak istediklerini belirtmektedirler. Aile eğitimi kurs programının niteliğini artırmak ve eğiticileri daha etkin kılmak için; yapılacak yasal düzenlemelerle aile eğitimi kurs öğretmenlerinin özlük haklarının geliştirilmesi ve korunmasıyla ilgili çalışmalar yapılabilir.

Kursların açılması, kursun niteliğinin ölçülmesi, kursiyerlerin devam takibinde teknik sıkıntılar yaşanmaktadır. Bu nedenle Bakanlık tarafından etkin bir devam takip ve denetim sisteminin kurulması sağlanabilir.

Son söz;

Daha önce Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde uygulanmakta olan “Benim Ailem” gibi aile eğitim programlarının bazılarında “koordinatörlük sistemi” bulunmaktaydı. Bu

sistem aynı zamanda “ gözlemci eğitimci” olarak da tanınmaktaydı. Sistemin temel amacı formatörler aracılığıyla programın ve kurs öğretmeninin niteliğini arttırmak, desteklemek ve öğretmen ile Bakanlık arasındaki iletişimi sağlamaktı. Örneğin, gözlemci eğitimci/formatör bir kurs öğretmenini önceden randevu alarak, programı uygularken ziyaret etmekteydi. Bu ziyaret gözlem şeklinde olup, sonrasında kurs öğretmenine geri bildirim verilmekte, sorun olarak belirttiği konular saptanmakta, eksik materyali varsa bakanlıkla iletişime geçilerek materyal sağlanmaktaydı. Kurs öğretmenini destekleyen ve öğretmenin bakanlıkla iletişimini sağlayan bu koordinatörlüğün destekleyici niteliği bulunmaktaydı. Bu yüzden 0-18 yaş aile eğitimi öğretmenlerine denetim ve destek amaçlı aile eğitimi formatörlerinin görev alabileceği koordinatörlük sisteminin tekrar getirilmesi sağlanabilir.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- AÖF. (2011). Yetişkin Eğitim Ders Notları 2. Açık Öğretim Fakültesi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Aral, N. Kandır, A. ve Yaşar, M. C. (2000). Okul Öncesi Eğitim ve Anasınıfı Programları. İstanbul: YA-PA Yayınları.
- Bekman, S. (1998). Eşit Fırsat Anne-Çocuk Eğitiminin Değerlendirilmesi. İstanbul: Anne Çocuk Eğitim Vakfı Yayınları.
- Bulut, I. (1993). Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi. Ankara: T.C. Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı.
- Celep, C. (2003). Halk Eğitimi-Kavramlar, ilkeler, Yöntemler, Teknikler. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Cüceloğlu, D. (1997). İçimizdeki Çocuk. İstanbul: Remzi Kitapevi,.
- Dunn, J. (2002). Siblingrelationships. Blackwell Handbook of Child Hood Social Development içinde (223-235). Britain: Blackwell Publishing..
- Varol, N. (2005). Aile Eğitimi. Ankara: Kök Yayıncılık.

Sürelili Yayınlar

- Aksoy, A. Baykan, S. ve Temel, F. (1995). 0-4 Yaş Anne Eğitim Programının Değerlendirilmesi, Mesleki ve Teknik Eğitim Sempozyumu. Elazığ
- Baykan, S. Ömeroğlu, E. ve Temel, F. (1995). Erken Çocukluk Gelişimi Eğitim Programı, Okul Öncesi Eğitimi I. Sempozyumu. UNICEF, Ankara.
- Bayraktar, S. (2009). Education for ‘Motherhood’: A Case Study on Subjectivities of the Women Participating in the Mother-Child Education Program. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Boğaziçi University, İstanbul.
- Biber, K. (2012). Portage Erken Eğitim Programının Aile ve Kurum Ortamında Yaşayan 5–6 Yaş Çocuklarının Gelişimleri İle Aile Katılım Düzeyleri Üzerindeki Etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). MÜ Eğitim Bilimleri Entitüsü, İstanbul.
- Birkan, B. (2002). Küçük adımlar kursunun gelişimsel geriliği olan çocuğa sahip annelerin küçük adımları uygulama becerilerini kazanmalarına etkisi. (Yayımlanmış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Brody, G. H. Stoneman. Z. Mc Coy, JK. ve Forehand R. (1992). Contemporaneous and Longitudinal Associations of Sibling Conflict With Family Relationship Assessmentsand Family Discussion About Sibling Problems. Child Development. 63, 391–400.

- Brody, G.H. Pillegrini, A.D. ve Sigel, I. E. (1986). Marital Quality and Motherchild and Father Child Interactions With School Aged Children. *Developmental Psychology*. 22(3), 291-296.
- Bülbül, S. (1991). Halk Eğitimcilerinin Yetiştirilmesinde Üniversitelerin Yeri ve Önemi. *H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*. Sayı: 1-2 Ankara.
- Cavkaytar, A. (1998). Zihin Engellilere Özbakım ve Ev İçi Becerilerinin Öğretiminde Bir Aile Eğitimi Programının Etkililiği. (Yayımlanmamış Yüksek Doktora Tezi). AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Collinsworth, P., Strom, R. And Strom, S. (1996). Parent Success Indicator: Development and Factorial Validation. *Education and Psychological Measurement*. Vol, 56, No:3.
- Corley, K. K. and Fowler, R. R. (1996). Linking Families, Building Community. *Educational Leadership*, 24-26.
- Çomaklı, D. (2006). Türk ve Alman Ailesinde Kadının Çocuk Eğitimindeki Yeri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Demir, E. (2011). Aile Eğitimi Programlarında Eğitimcilerin ve Annelerin Kültürel Çeşitliliğe İlişkin Görüşleri. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Demirbaş, F. Z. (2006). Aile Bireylerine Karşı Fena Muamele. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). DEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Diğer Kaynaklar

- Erkan, S. (2011). Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Döneminde Aile Katılımı Çalışmaları (Editör: Temel, F. Z.). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ersoy, Ö. ve Tezel Ş. F. (1999). Erken Çocukluk Döneminde Türkiye’de Yapılan Anne Baba Eğitimi Çalışmaları, *Mesleki Eğitim Dergisi*. Sayı 1, cilt1.
- Evirgen, N. (2010). Aile İçi Örüntülerin Çocukların Algıları Açısından İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Eyce, B. (1995). Tarihten Günümüze Türk Aile Yapısı. *Selçuk Üniversitesi FEF Dergisi*.
- Feldman, M. (1993). Effectiveness of Home Based Early Intervention on the Language Development of Children of Mothers With Mental Retardation. *Research in Developmental Disabilities*. 14, 387-408.
- Friman, P. C. ve Altman, K. (1990). Parent use of Dri on High Rate Destructive Behavior: Direct and Collateral Benefits. *Research in Developmental Disabilities*. 11, 249- 254.
- Gordon, T. (1997). Etkili Anne Baba Eğitiminde Uygulamalar. (Çev: Emel Aksay) Sistem Yayıncılık ve Mat. San. Tic. A. Ş. No: 80, (Orijinal 1970).

- Gökçe, B. (1976). Aile ve Aile Tipleri üzerine Bir İnceleme, Hacettepe Üniversitesi Beşeri Bilimler Dergisi. c, 8, s. 1-2, Ankara: Hacettepe Üniversitesi, 46, 47.
- Göv, P. (1999). Enürezisi Olan Okul Yaş Dönemindeki Çocuklarda Endişe Kaynakları Ölçeğinin Geliştirilmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Gültekin, E. (1999). Uygun Olmayan Davranışların Azaltılmasında Ebeveynler Tarafından Uygulanan Uyuşmayan Davranışların Ayrımlı Pekiştirilmesinin Etkisi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gürşimşek, R. (2002), DEÜ Okulöncesi Eğitimler El Kitabı, Etkin Öğrenme ve Aile Katılımı. Ya-Pa Yayınları. İstanbul.
- Hetherington, E.M., Parke, R.D., Gauvain, M. and Locke, V.O. (2006). Child Psychology: A Contemporary Viewpoint. (6'th Ed.). NY: Mc Graw Hill Publication.
- Kartal, H. (2005). Erken Çocukluk Eğitim Programlarından 'Anne-Çocuk Eğitim Programı'nın Altı Yaş Grubundaki Çocukların Bilişsel Gelişimlerine Etkisi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Kaya, Ö. M. (2002). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Programlara Ailelerin İlgi ve Katılımları ile Okul Öncesi Eğitim Kurumlarının Aile Eğitimine Katkısı Konusunda Anne Baba Görüşleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kılıç, Ç. (2010). Aile Eğitim Programları ve Türkiye'deki Örnekleri. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi. Cilt:10 Sayı:1 Yıl:10.
- Kılınç, F. E. (2011). Anne Eğitim Programı İle Anne Çocuk Etkileşim Programının 24-36 Aylık Çocukların Bilişsel Becerilerine ve Annelerin Çocuk Yetiştirme Davranışlarına Etkisinin İncelenmesi. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi, SBE, Konya.
- Knapp, P. A, and Deluty, R. H. (1989). Relative Effectiveness of two Behavioral Parent Training Programs. Journal of Clinical Child Psychology, 18, (4), 314-322.
- Kuş, E. (2006). Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Veri Analizi: Örnek Program Nvivo ile Gösterimler. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Mağden, D. (1993). Okul Öncesi Eğitim Programlarında Yeni Yaklaşımlar. YAPA 9. Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri. İstanbul: YA-PA.
- Mandell, K.L., Gamble, W.C. ve Taylor, A. R. (2007). Family Emotional Climate and Sibling Relationship Quality: Influences on Adaptation in Preschool Aged Children. Journal of Child and Family Studies. 16, 61-73.
- Mokuau, N. and Manos, M. J. (1989). A Behavioral Model for Training Arent Ssocialcase Work. The Journal of Contemporary Social Work, 479-487.
- Okçabol, R. (1996). Halk Eğitimi/Yetişkin Eğitimi. Ankara: Der Yayınları.

- Ömeroğlu, E. (1992). Ailenin Çocuğun Eğitimine Katılımı. Okul Öncesi Eğitimi Dergisi. Sayı: 39-44.
- Ömeroğlu, E. Yazıcı, Z. Dere, H. ve Sevinç, M(Ed.). (2003). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Ebeveynin Eğitime Katılımı, Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar. İstanbul: Morpa Yayınları.
- Özel, O. (1996). Ana-Baba Okulu (Bir Yetişkin Eğitimi Denemesi). (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özen, A. (1999). Gelişimsel Yetersizliği Olan Çocukların Annelerine Eğitim Uzmanlarıyla Çalışırken Gerekli Olan Etkili İletişim Becerilerinin Kazandırılması. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Pekkarakaş, E. (2010). 3-6 Yaş Çocukların Babalarının Çocuk Yetiştirme Tutumları ile Eğitime Katılım Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). DEÜ Eğitimi Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Seylan, G. E. (2010). Öğretmen Performansına Dayalı Doğrudan Öğretim Yaklaşımıyla Sunulan Aile Eğitimi Hizmet İçi Eğitim Programının Etkililiği. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Sönmez, D. N. (2008). Eve Dayalı Gündüz Tuvalet Kontrolü Aile Eğitim Programının Annelerin Kuruluk Kaydı Tutma ile Gündüz Tuvalet Kontrolü Kazandırma Becerisinin ve Çocukların Gündüz Tuvalet Kontrolünü Kazanmasındaki Etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Stekel, W. (1997). Bir Anneye Mektuplar (Çeviren, Ali Çankırılı). İstanbul: Timaş Yayınları.
- Stocker, C. Dunn J. And Plomin, R. (1989). Sibling Relationships: Links With Child Temperament, Maternal Behaviorand Family Structure. Child Development. 60, 715-727.
- Sucuka, N. ve Diğ. (1997). Anne Çocuk Eğitim Programı Uygulama ve Değerlendirme. Okul Öncesi Eğitim Sempozyumu "Okul Öncesinde Yeni Yaklaşımlar". Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Sucuoğlu, B. Küçük, S. ve Kanık, N. (1993). Özel Eğitimde Anne-Baba Eğitimi Programları (Örnek Çalışma), Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 2, (25).
- Şahin, N. (2007). Yaratıcı Drama Yöntemi ile Anne-Baba Eğitimi Uygulama Rehberi. Nobel Yayın Dağıtım.
- Şeker, E. (2013). Özel Gereksinimli Çocuğa Sahip Ebeveynlere Yönelik Olarak Düzenlenen Aile Eğitimi Etkinliklerinin Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Tavil, Y. Z. (2005). Davranış Denetimi Aile Eğitim Programının Annelerin Davranışsal İşlem Süreçlerini Kazanmalarına Etkisi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Temel, F. (1997). Erken Çocukluk Eğitim Programları. Ulusal Ev Ekonomisi Kongresi, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Turan, E. Şahin, F. ve Turla, A. (1996). Okulöncesi Eğitimin Yaygınlaştırılmasında Bir Model Önerisi: 0-4 Yaş Çocuk Gelişiminde Anne Eğitimi Projesi. II. Ulusal Eğitim Sempozyumu. İstanbul.
- Ural, O. (2010). Düünden Bugüne Aile Eğitimi, Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları. Temel, P. F. (Ed), Anı Yayınları (sf. 50-67). Ankara.
- Ural, O. (1997). Halk Eğitim Mezunları ve İş Olanakları. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı: 9, Sayfa: 353-357.
- Üstünoğlu, Ü. (1990). Ailelerin Okul Öncesi Dönemin Önemi Konusunda Bilinçlendirilmesi Türkiye Aile Yıllığı. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ailenin Eğitimi Raporu. Ankara.
- Vollings, B.L. and Belsky, J. (1992). The Contribution of Mother-Child and Fatherchild Relationshipstothe Quality of Sibling Interaction: A Longtidunal Study. Child Development. 63, 1209-1222.
- Vuran, S. (2000). Zihin Engelli Çocuk Annelerine Ödüllendirme ve Eleştirmemenin Kazandırılmasında Bilgilendirme ve Dönüt Verme, Dönüt Verme ve Ödüllendirmenin Etkililiği. Antakya: Zirem Yayınları.
- Yakın, M. (2009). Aile Eğitiminin Annelerin Doğal Dil Sağaltım Tekniklerini Kullanmalarında Etkililiği. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yalçın, A. (2009). Annelere 0-6 Yaş Çocuğunun Gelişimsel Özellikleri Konusunda Bir Eğitim Programı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yalman, D. (2014). MEB Aile Eğitim Programına Katılan ve Katılmayan Okul Öncesi Eğitim Çağında Çocuğu Olan Annelerin Aile Eğitim Programlarından Beklentileri ve Görüşleri. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yavuzer, H. (1993a). Ana Baba Okulu. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2010). Ana-Baba ve Çocuk. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1993b). Çocuk ve Suç. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yazar, T. (2012). Yetişkin Eğitiminde Hedef Kitle. Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. Diyarbakır: Sayı 4.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayınevi.

İnternet Kaynakları

- AEPa. (2019). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile Eğitim Programı. Erişim adresi http://www.aep.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=123&Itemid=167 (09.05.2019).
- AEPb. (2019). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Aile Eğitim Programı. Erişim adresi http://www.aep.gov.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=80:da-ha-mutlu-aileler-icin (09.05.2019).
- Çelenk, S. (2003). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Okul Başarısının Ön Koşulu: Okul Aile Dayanışması, İlköğretim-Online 2 (2), 2003 sf. 28-34. Erişim adresi <http://www.ilkogretim-online.org.tr> adresinden (15.05.2015).
- Çiğdem, A. ve Dikeçligil, B. (1991). Aile Yazıları II: Kültürel Değerler ve Sosyal Değişme. Ankara. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı. Erişim adresi http://www.aile.gov.tr/files/kutuphane_5_AileYazilari_2.pdf (12.06.2015).
- Çocuk Psikolojisi. (2011). 7-11 Yaş Okul Çağı Çocuğunun Gelişim Özellikleri. Erişim adresi <https://www.facebook.com/notes/%C3%A7ocuk-psikolojisi/7-11-ya%C5%9F-okul-%C3%A7a%C4%9Fi-%C3%A7ocu%C4%9Funun-geli%C5%9Fim-%C3%B6zellikleri/194221770593058/> (10.11.2016).
- Darıca, N. (2002). Anababa Okulu. Erişim adresi <http://www.egitimi.com/aile/0651/0651.ortak> (10.07.2015).
- Emanet, N. (2011). Aile Nedir?. Erişim adresi <http://www.yenimakale.com/aile-nedir.html> (4.11.2016).
- Ertürk, M, N. (2016). Eğitim Nedir?. Hacettepe Üniversitesi, Slayt 1-17 Erişim adresi www.imidb.hacettepe.edu.tr/grupcalisma/egitim_nedir.ppt (09.05.2019).
- Küçükyazıcı, G. (2011). Erişim adresi <http://www.doktoramcam.com/Makale/Detay/cocuk-egitimi/28> (15.07.2015).
- MEB. (2016). Aile Eğitimi Program Taslağı. S.1-20 Erişim adresi <http://cygm.meb.gov.tr/aileegitimi/ProgramHakkinda.pdf> (10.10.2016).
- MEBa. (2016). 7-11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı Erişim adresi https://hbogm.meb.gov.tr/aileegitimi/programBolumleri/7_11WebTanitim.pdf (10.10.2016).
- Özel İhtisas Komisyonu Raporu. 2012. Hayat Boyu Eğitim veya Örgün Olmayan Eğitim. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı. Web site: Erişim adresi <http://ekutup.dpt.gov.tr/egitim/oik584.pdf> (30.08.2015).
- TDK. (2016). Erişim adresi <http://www.tdk.gov.tr/tdksozluk/SOZBUL> (13.09.2015).
- Türk Dil Kurumu. (2019). Erişim adresi http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori1=veritbn&kelimesec=6973 (09.05.2019).

- Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü. (2016). Aile Eğitimi. Erişim adresi <http://www.cygm.meb.gov.tr> (10.10.2016).
- Yıldırım, A. (2013). Aile Eğitim Programlarının Değerlendirilmesi (0-18 Yaş) Araştırılması. Erişim adresi [http://aileegitimi.meb.gov.tr/upload/Aile%20egitimi%20Rapor%2026 mart 20 13%20\(2\).pdf](http://aileegitimi.meb.gov.tr/upload/Aile%20egitimi%20Rapor%2026%20mart%2013%20(2).pdf) (09.05.2019).

EKLER

EK:1

BİLGİ TOPLAMA ARACI

Sayın Yetkili;

Bu araştırma; Halk Eğitimi Merkezlerince yürütülen 0-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı'nın mevcut durum analizini yapmak, öğretmen görüşlerine göre karşılaşılan güçlükleri ortaya çıkarmak ve 0-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı'nın daha nitelikli yapılabilmesi için iyileştirmeye açık alanların belirlenmesi amacıyla yapılmıştır.

Bu amaca yönelik olarak 0-18 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı'nı uygulayan öğretmenlerin programın etkililiği konusunda görüşlerinin değerlendirilmesi düşünülmüştür.

Bu araştırmayla elde edilecek sonuçlar, bu konuda bundan sonra yapılacak çalışmalara yol göstermesi bakımından önem arz etmektedir. **Elde edilecek sonuçlar sadece bilimsel amaçla kullanılacaktır.**

Sizlerden bu görüşme formundaki sorulara özellikle “ 7 – 11 Yaş Aile Eğitimi Kurs Programı” bölümünü düşünerek samimiyetle cevap vermeniz beklenmektedir.

BÖLÜM I

İsimsiz Kişisel Bilgi Formu

1. Cinsiyetiniz : ( ) Erkek ( ) Kadın
2. Yaşınız : ( ) 20-29 ( ) 30-39 ( ) 40-49 ( ) 50 ve üzeri
3. Medeni Durumunuz : ( ) Evli ( ) Bekâr ( ) Diğer
4. Kıdeminiz : ( ) 0-10 ( ) 11-20 ( ) 21-30 ( ) 31 ve üzeri
5. Eğitim Durumunuz : ( ) Lise mezunu ( ) Meslek lise mezunu ( ) Önlisans
( ) Lisans ( ) Yüksek lisans ( ) Doktora
6. Branşınız : ( ) Okul öncesi öğretmeni ( ) Sınıf öğretmeni
( ) Rehber öğretmeni ( ) Çocuk gelişimi ve eğitimi öğretmeni ( ) Usta Öğretici
7. Çocuğunuz var mı? : ( ) Evet ( ) Hayır
8. Sizce gelir durumunuz nedir? : ( ) Düşük Gelirli ( ) Orta Gelirli
( ) Yüksek Gelirli ( ) Diğer

BÖLÜM II

Mesleki Özellikler Formu

(Aşağıya birkaç örnek madde konulmuştur)

9. Aile eğitimi kurs programı öğretmenliğini gönüllü mü seçtiniz? :

( ) Evet ( ) Hayır ( ) Diğer

12. Pedagojik formasyonunuzu nereden aldınız?

( ) Eğitim fakültesinde okurken ( ) Dışarıdan eğitim fakültesinin kursundan( ) Diğer

14. Androgojik formasyon veya yetişkin eğitimi kursu aldınız mı?

( ) Evet ( ) Hayır

BÖLÜM III

(Aşağıya birkaç örnek madde konulmuştur)

1. Milli Eğitim Bakanlığı Aile Eğitimi Kursu sizce rahatça açılabilir mi? Açarken yaşanan sıkıntılar var mı? Görüşlerinizi yazınız.

4. Aile Eğitimi Kurs Programında yer alan konular sizce ailelerin ihtiyaçlarına uygun mu? Görüşlerinizi belirtiniz.

7. Aile eğitimi kurs programının olumlu yönleri ile ilgili görüşlerinizi belirtiniz.